

TARSUS
ÜNİVERSİTESİ

T.C.

TARSUS ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

KADINLARIN YEREL YÖNETİMLERE KATILIMI VE YEREL
YÖNETİMLERDE TEMSİLİ: ADANA ÖRNEĞİ

TUĞBA DEMİR KESMECE

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TARSUS - 2023

T.C.
TARSUS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

**KADINLARIN YEREL YÖNETİMLERE KATILIMI VE YEREL
YÖNETİMLERDE TEMSİLİ: ADANA ÖRNEĞİ**

TUĞBA DEMİR KESMECE

Danışman: Doç. Dr. Halil KANADIKIRIK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TARSUS - 2023

Tarsus Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğüne;

Bu çalışma, jürimiz tarafından Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan:
(Danışman)

Üye:

Üye:

Yukarıdaki Jüri kararı Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun/...../2023 tarih ve/..... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.
.../.../2023

Enstitü Müdürü

Doç. Dr. Ayşe ERGİN ÜNAL

NOT: Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ETİK BEYANI

Tarsus Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarımı kabullendiğimi beyan ederim. / / 2023

Tuğba DEMİR KESMECE

ÖZET

KADINLARIN YEREL YÖNETİMLERE KATILIMI VE YEREL YÖNETİMLERDE TEMSİLİ: ADANA ÖRNEĞİ

TUĞBA DEMİR KESMECE

Yüksek Lisans, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Halil KANADIKIRIK

Kasım 2023, 95 sayfa

Türkiye nüfusunun yarısına tekabül eden kadınların yerel yönetimlerde temsilinin oldukça düşük seviyede olduğu çeşitli çalışmalarla ortaya konulmuştur. Yapılan çalışmaların çoğunda kadın temsilinin ulusal temsilde ve yerel temsilde eşitliğinin sağlanamamasında toplumun siyasal kültürünün etkisi, kadınların ekonomik güvencelerinin olmayışı, yeterli düzeyde bilgi ve donanımlarının olmayışı, partilerin aday listelerinde erkeklere öncelik vermeleri gibi sebepler sayılmaktadır. Oysa kadınların geleneksel rolleriyle bağdaştırdıkları yerel yönetimlere katılımı ve yerel yönetimlerde temsillerinin daha ulaşılabilir olduğuna dair kanaat yaygındır. Fakat Türkiye’de kadınlar yerel siyasette ulusal siyasetten dahi daha düşük seviyede yer almaktadırlar. Bu çalışmada Adana özelinde kadınların yerel temsilde eşitlik olup olmadığı araştırılmıştır. Adana ili ekonomik yönden gelişmiş, nüfusunun yarısını kadınların oluşturması, kozmopolit, dinamik yapılı ve bütün siyasi partilerin seçmen kitlesinin yer alması nedeniyle seçilmiştir. Daha sonra Ankara, Bursa, Aydın ve Gaziantep illeri yerelde kadın temsili bağlamında irdelenmiştir. Ankara ve Bursa illeri Türkiye’deki en fazla nüfusa sahip olan beş ilden ikisi olduğu için seçilmiştir. Aydın ve Gaziantep illerinde büyükşehir belediye başkanlarının kadın olmasının kadınların yerel temsiline etkisinin bulunup bulunmadığını incelemek için seçilmiştir. Daha sonra bu örnekler Adana ile mukayese edilmiştir. Bu örneklerden hareketle kadınların yerelde temsilinin bu hakları elde etmelerinin üzerinden yaklaşık 100 yıl geçmesine rağmen erkeklerle eşit seviyeye gelemediği tespit edilmiştir. Çalışmada yer alan örneklerden hareketle Türkiye’deki kadınların yerel temsilde eşitliğini sağlamaya yönelik çözüm önerileri sunulularak kadınların ulusal temsilde eşitliğine katkı sağlamak amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Siyasal Katılma, Kadın, Yerel Yönetimler, Adana

ABSTRACT

WOMEN'S PARTICIPATION AND REPRESENTATION IN LOCAL GOVERNMENTS: THE CASE OF ADANA

TUĞBA DEMİR KESMECE

Master Thesis, Department of Political Science And Public Administration

Supervisor: Assoc. Prof. Halil KANADIKIRIK

November 2023, 95 pages

Various studies have shown that the representation of women in local governments, who constitute half of Turkey's population, is low. In most studies, reasons such as the influence of the political culture of the society, the lack of economic security of women, their lack of sufficient knowledge and equipment, and the fact that parties give priority to men in their candidate lists are listed as reasons for the failure to ensure equality of women's representation in national and local representation. However, it is widely believed that women's participation and representation in local governments, which they associate with their traditional roles, is more accessible. However, women in Turkey are at a lower level in local politics than in national politics. In this study, we investigated whether equality existed in the local representation of women in Adana. Adana province was chosen because it is economically developed, half of its population comprises women, it is cosmopolitan, dynamic, and has a voter base for all political parties. The provinces of Ankara, Bursa, Aydın, and Gaziantep were then examined. Ankara and Bursa provinces were chosen because they are two of the five most populated provinces in Turkey. It was chosen to examine whether the fact that the metropolitan mayors are women in Aydın and Gaziantep provinces affects the local representation of women. Later, these examples were compared to of those Adana. Based on these examples, it has been determined that women's local representation has not reached the same level as that of men, even though nearly 100 years have passed since they gained these rights. Based on the examples in the study, this study aims to contribute to the national representation of women by offering suggestions to ensure equality in the local representation of women in Turkey.

Keywords: Political Participation, Woman, Local Government, Adana

ÖNSÖZ

Tez çalışma sürecim boyunca bilgilerimi, düşüncelerini ve tecrübelerini benimle paylaşan, tezimin bugünkü halini almasında bana yol gösteren değerli hocam, danışmanım Doç. Dr. Halil KANADIKIRIK'a, yüksek lisans eğitimim boyunca bilgi ve tecrübeleri ile beni aydınlatan, tez jürimde yer alarak çalışmama katkı sağlayan kıymetli hocam Doç. Dr. Tuğba YOLCU'ya, tez jürimde yer alarak önerileri ile bana katkı sunan Prof. Dr. İhsan KAMALAK'a ayrı ayrı teşekkürlerimi sunarım. Tez çalışma sürecimde bana destek olan eşim Seyfettin KESMECE'ye ve sevgili kızım Elif Zeynep KESMECE'ye teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
KISALTMALAR.....	vii
TABLolar LİSTESİ.....	viii
GİRİŞ	1

BÖLÜM I

SİYASAL KATILMA

1.1. Siyasal Katılma Biçimleri	4
1.1.1. Olağan Katılma	5
1.1.2. Olağandışı Katılma	6
1.2. Siyasal Katılmayı Etkileyen Faktörler	6
1.2.1. Biyolojik Etkenler (Cinsiyet ve Yaş).....	6
1.2.2. Sosyo-Ekonomik Etkenler	7
1.2.3. Psikolojik Etkenler.....	7
1.2.4. Siyasal Etkenler	8
1.3. Modern Devletin Tarihinde Siyasal Katılma	9
1.4. Türkiye’de Siyasal Katılma	10
1.4.1. Türkiye’de Bugün Siyasal Katılma.....	13
1.5. Kadınların Dünyada Siyasal Katılma Süreçleri	17
1.6. Kadınların Türkiye’de Siyasal Katılma Süreçleri	23
1.6.1. Eski Türk Geleneğinde Kadının Konumu.....	23
1.6.2. Osmanlı İmparatorluğu’nda Kadının Konumu	24
1.6.3. Cumhuriyet Dönemi’nde Kadının Konumu.....	25
1.7. Dünyada Yerel Yönetimler.....	25
1.7.1. Almanya.....	29
1.7.2. İngiltere	31
1.7.3. Fransa.....	33
1.8. Türkiye’de Yerel Yönetimler.....	34
1.8.1. 1876 Kanun-i Esasi’de Yerel Yönetimler.....	34
1.8.2. 1921 Teşkilat-i Esasi’de Yerel Yönetimler.....	36

1.8.3. 1924 Anayasasında Yerel Yönetimler	36
1.8.4. 1961 Anayasasında Yerel Yönetimler	37
1.8.5. 1982 Anayasasında Yerel Yönetimler	38

BÖLÜM II

YEREL YÖNETİMLER

2.1. İl Özel İdaresi	40
2.1.1. İl Özel İdaresinin Görevleri.....	40
2.1.2. İl Özel İdaresinin Organları.....	41
2.1.3. İl Özel İdaresinin Teşkilat ve Personel Yapısı	41
2.2. Belediyeler	42
2.2.1. Belediyenin Görevleri	43
2.2.2. Belediyenin Organları	43
2.2.3. Belediyelerin Teşkilat ve Personel Yapısı	44
2.3. Büyükşehir Belediyeleri.....	45
2.3.1. Büyükşehir Belediyeleri Görevleri.....	46
2.3.2. Büyükşehir Belediyelerinin Organları	46
2.3.3. Büyükşehir Belediyelerinin Teşkilat ve Personel Yapısı.....	46
2.4. Köyler.....	47
2.4.1. Köy İdaresinin Görevleri.....	47
2.4.2. Köy İdaresinin Organları.....	47
2.4.3. Köy İdaresinin Personel Yapısı.....	47
2.5. Kırsal Mahalle – Kırsal Yerleşik Alan.....	48
2.6. Kadınların Yerel Yönetimlerde Temsili.....	49
2.6.1. 1930-1980 Yılları Arasında Kadınların Yerel Yönetimlerde Temsili	50
2.6.2. 1980 Sonrası Dönemde Kadınların Yerel Yönetimlerde Temsili	51
2.6.3. Kadınların Yerel Siyasette Temsil Sorunlarının Nedenleri.....	55
2.6.4. Yerelde Demokratikleşmenin Koşulları.....	57
2.6.5. Kadınlar İçin Yerel Yönetimlere Katılımın Önemi.....	58
2.7. Siyasi Partiler ve Kadın	59
2.7.1. Siyasi Parti Programlarında Kadın	59
2.7.1.1. CHP	60
2.7.1.2. AK Parti	60

2.7.1.3. MHP.....	60
2.7.1.4. İyi Parti	60
2.7.1.5.HDP (YSP-HEDEP)	60
2.7.2. Siyasi Partilerin 31 Mart 2019 Yerel Seçim Manifestolarında Kadın	61
2.8. Yerel Siyasette Kadın Katılımını Arttıracak Araçlar	63
2.8.1. Siyasi Partilerin Kadın Kolları Örgütlenmeleri.....	63
2.8.2. Yerel Seçimlerde Belirlenen Kadın Aday Kotası	63
2.8.3. Kent Konseyi Kadın Meclisleri.....	64
2.8.4. Mahalle Muhtarlığı.....	65

BÖLÜM III

KADINLARIN YEREL YÖNETİMLERE KATILIMI

VE YEREL YÖNETİMLERDE TEMSİLİ: ADANA ÖRNEĞİ

3.1. Adana Hakkında Genel Bilgiler ve Yerel Temsilinde Kadın.....	66
3.2. Ankara Büyükşehir Belediyesi	72
3.3. Bursa Büyükşehir Belediyesi	75
3.4. Aydın Büyükşehir Belediyesi.....	77
3.5. Gaziantep Büyükşehir Belediyesi	80
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	83
KAYNAKÇA.....	86
ÖZGEÇMİŞ	95

KISALTMALAR

AKP: Adalet ve Kalkınma Partisi

BAĞ-KUR: Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu

CHP: Cumhuriyet Halk Partisi

HDP: Halkların Demokratik Partisi

HEDEP: Halkların Eşitlik ve Demokrasi Partisi

MHP: Milliyetçi Hareket Partisi

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

YSP: Yeşil Sol Parti

TABLolar LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1.1. Kalaycıoğlu katılım biçimlerini aşağıdaki gibi şematize etmektedir.	5
Tablo 1.2. Siyasal Katılma Davranışının Dönemlere Göre Farklılıkları.....	7
Tablo 1.3. Seçim Yılına Göre Kayıtlı Seçmen ve Oy Kullanan Seçmen Sayısı	14
Tablo 1.4. 14 Mayıs 2023 Pazar günü gerçekleştirilen seçimlerde katılım.....	15
Tablo 1.5. 28 Mayıs 2023 Pazar günü gerçekleştirilen seçimlerde katılım.....	16
Tablo 1.6. Cinsiyete Dayalı İşbölümü	18
Tablo 1.7. 1945'ten 1995'e Kadar Dünya Parlamentolarındaki Kadınlar.....	21
Tablo 1.8. Tek Meclisli Parlamentolar ve Alt Meclislerde Kadın Katılımının En Yüksek Olduğu 10 Ülke, 1995-2020.....	22
Tablo 1.9. 1935-2023 Yılları Arasında Kadın-Erkek Milletvekili Oranları.....	27
Tablo 1.10. 28. Dönem Milletvekilleri Sandalye Dağılımı	28
Tablo 1.11. 28. Dönem Milletvekilleri Cinsiyete Göre Sandalye Dağılımı	28
Tablo 2.1. Türkiye'deki Belediye Türleri ve Sayıları	43
Tablo 2.2. 1999, 2004, 2009 ve 2014 Yılları Yerel Seçimlerinde Erkek ve Kadın Oranı	52
Tablo 2.3. 31 Mart 2019 Yerel Seçimlerinde Erkek ve Kadın Oranı	53
Tablo 2.4. 31 Mart 2019 Yerel Seçimlerinin Belediye Başkanlıklarına Göre Dağılımı ..	54
Tablo 3.1. Adana Belediye Başkanları	67
Tablo 3.2. Adana İlçe Belediye Başkanları	68
Tablo 3.3. Adana Büyükşehir Belediyesi Meclis ve Encümen Üyeleri Kadın-Erkek Oranları.....	69

Tablo 3.4. Seyhan Belediyesi Meclis ve Encümen Üyeleri Kadın-Erkek Oranları	70
Tablo 3.5. Yüreğir Belediyesi Meclis ve Encümen Üyeleri Kadın-Erkek Oranları.....	70
Tablo 3.6. Çukurova Belediyesi Meclis ve Encümen Üyeleri Kadın-Erkek Oranları	71
Tablo 3.7. Sarıçam Belediyesi Meclis ve Encümen Üyeleri Kadın-Erkek Oranları	71
Tablo 3.8. Ankara İlçe Belediye Başkanları.....	73
Tablo 3.9. Ankara Büyükşehir Belediyesi Meclis ve Encümen Üyeleri Kadın-Erkek Oranları	74
Tablo 3.10. İlçe Belediye Meclis Üyeliklerinde Kadın-Erkek Oranları.....	74
Tablo 3.11. Bursa İlçe Belediye Başkanları	75
Tablo 3.12. Bursa Büyükşehir Belediyesi Meclis ve Encümen Üyeleri Kadın-Erkek Oranları	76
Tablo 3.13. İlçe Belediye Meclis Üyeliklerinde Kadın-Erkek Oranları.....	77
Tablo 3.14. Aydın İlçe Belediye Başkanları.....	78
Tablo 3.15. Aydın Büyükşehir Belediyesi Meclis ve Encümen Üyeleri Kadın-Erkek Oranları	79
Tablo 3.16. Efeler Belediye Meclis Üyeliğinde Kadın-Erkek Oranları.....	79
Tablo 3.17. Gaziantep İlçe Belediye Başkanları.....	80
Tablo 3.18. Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Meclis ve Encümen Üyeleri Kadın-Erkek Oranları	81
Tablo 3.19. İlçe Belediye Meclis Üyeliklerinde Kadın-Erkek Oranları.....	81

GİRİŞ

Neredeyse tüm toplumlarda kadınlara yüklenen bazı roller gereği kadınlar ekonomik, toplumsal ve siyasal hayatta geri planda kalmışlardır. Kapitalizmin ortaya çıkışı ve modernleşme sürecinde değişen dünya düzeni ile birlikte kadınlar geleneksel rollerinin dışına çıkarak ekonomik hayata katılmaya başlamışlardır. Fransız Devrimi'nden etkilenen kadınlar özgürlük ve eşitlik kavramlarının ortaya çıkmasıyla birlikte kendi konumlarını sorgulamaya başlamışlardır. Neredeyse iki asırdır devam eden kadınların mücadelesi henüz tamamlanmamış bir süreçtir.

Türk kadınları da dünyadaki kadın hareketlerinden etkilenmişlerdir. Tanzimat Devri itibariyle bu hak arayışları hız kazanmıştır. Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı'nda cephe gerisinde sağladıkları destek ile kendini ispatlayan Türk kadınlarının siyasi hakları elde etme zemini doğal olarak gerçekleşmiştir. Böylece 1930 yılında belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı, 1933 yılında muhtarlık, 1934 yılında ise milletvekili seçilme haklarını elde etmişlerdir. Türk kadınlarının siyasi haklarını kazanmaları, Batılı ülkelerdeki kadınların siyasi haklarını kazanmaları ile yaklaşık olarak aynı dönemde gerçekleşmiştir. Fakat 14 Mayıs 2023 milletvekili seçimleri sonucunda oluşan mecliste kadın milletvekillerinin tüm milletvekillere oranının %19.8 olduğu görülmektedir. Yapılan en son 31 Mart 2019 yerel seçimlerinde ise kadın belediye başkanı oranı %3, kadın belediye meclis üyesi %11 ve il genel meclis üyesi ise %3.8'dir.

Türkiye'deki kadın nüfusu toplam nüfusun yarısına tekabül etmektedir. Türk kadınlarının siyasi haklarını ilk defa elde ettikleri tarih baz alındığında, 93 yılın sonunda kadınların gerek ulusal gerek yerel siyasette kayda değer bir temsil oranına ulaşamamış olmalarının nedenleri ortaya konulmalıdır. Bu yolla kadınların önce yerelde sonra ulusal siyasette temsilini arttıracak önlemler alınmalıdır. Bu konu ile ilgili literatürde çeşitli çalışmalar mevcuttur. Pınarcıoğlu (2011), yerel siyasete kadın katılımını İstanbul ve Kocaeli özelinde incelemiştir. Türel ve Çağlar (2010), yerel yönetimde kadın temsilini Isparta örneğinde incelemiştir. Biricikoğlu (2013) yerelde kadın temsilinin yetersizliğini Sakarya ili bağlamında incelemiştir.

Kadınların hem ulusal hem yerel siyasette temsilinin verileri sürekli değişen ve güncellenmesi gereken bir konudur. Bu çalışma ile kadınların yerel yönetimlere katılım ve yerel yönetimlerde temsil durumu Adana özelinde incelenecektir. Adana, sosyal ve

ekonomik yönden gelişmiş, yüksek nüfus oranına sahip, farklı seçmen kitlelerinin bulunduğu bir il olması nedeniyle seçilmiştir. Bu çalışma Adana yerel siyasetinde kadınların temsil oranlarının düşüklüğüne dikkat çekmeyi ve söz konusu düşüklüğün nedenlerini ortaya koyarak çözüm önerileri sunmayı amaçlamaktadır.

Çalışmada nitel araştırma yöntemi olarak doküman incelemesi kullanılmıştır. Veri toplanan kaynaklar akademik monografiler, makaleler, raporlar, gazeteler ve resmi internet siteleridir. Ulaşılan kaynaklar içerik analizi yöntemiyle eleştirel olarak irdelenmiştir. Türkiye’de nüfusun yarısını oluşturan kadınların yaklaşık bir asırdır sahip oldukları siyasal haklarını, uygulamada erkeklerle eşitlik temelinde kullanabilip kullanamadıkları sorgulanmıştır. Ayrıca kadınların gerek ulusal siyasette gerek yerel siyasetteki simgeselliklerinin ve yetersiz temsillerinin sebepleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Tez üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde tezin kavramsal ve kuramsal çerçevesi çizilmiştir. Öncelikle siyasal katılma kavramı ve siyasal katılmayı etkileyen faktörler ele alınmıştır. Daha sonra kadınların siyasal katılma kavramı açıklanmış, toplumun kadına önyargılı bakış açısını yansıtan bazı filozoflardan örnekler verilmiştir. Böylece sadece Türkiye’de değil Dünya’da da kadının sadece özel alanda konumlandırıldığı anlaşılmıştır. Ayrıca Türk kadınlarının Cumhuriyet’in ilanından sonra siyasal haklarını elde etme süreçleri ele alınmıştır.

İkinci bölümde, çalışmanın konusu ile bağlantılı olduğundan Türkiye’deki yerel yönetimler mevcut uygulanan mevzuat bağlamında incelenmiştir. Daha sonra Türkiye’de kadınların yerel yönetimlerde temsiline, bu hakları ilk defa elde ettikleri tarih itibariyle (1930 yılında belediye seçimlerinde) ne kadar yol aldıkları belirlenmeye çalışılmıştır. Siyasetin nabzını tutan siyasi partilerin kadına bakış açısı incelenmiş, yerelde kadın temsiline yönelik herhangi bir uygulamalarının olup olmadığı araştırılmıştır. Adalet ve Kalkınma Partisi’nin ve Milliyetçi Hareket Partisi’nin kadın temsilinde kotasının bulunmadığı, Cumhuriyet Halk Partisi’nin programında %33 kadın kotası bulunduğu, son yerel seçim ve genel seçim dönemine kadar varlığını sürdüren Halkların Demokratik Partisi’nin ise %50 cinsiyet kotası bulunduğu anlaşılmıştır. Halkların Demokratik Partisi’nin cinsiyet kotasını uyguladığı, ancak Cumhuriyet Halk Partisi’nin uygulamada zayıf kaldığı Adana örneğinde de tespit edilmiştir. Bu durumun nedenleri ortaya koyularak yerelde kadın temsilini arttıracak politika önerileri ileri sürülmeye çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde ise Adana özelinde kadınların yerel yönetimlerde temsili örneklendirilmiştir. Adana Büyükşehir Belediyesi'nin ve bünyesinde buluna dört merkez ilçe belediyesinin internet sitelerinden edinilen bilgiler ile kadınların Adana özelinde temsil oranları tespit edilmiştir. Daha sonra dört büyükşehir belediyesi daha seçilerek Adana yerel temsilde kadın oranları ile mukayese edilmiştir. Büyükşehirlerden Ankara ve Bursa Türkiye'de en çok nüfuslu beş ilden ikisi olduğu için seçilmiştir. Aydın ve Gaziantep ise büyükşehir belediye başkanlarının kadın olmasının yerel temsilde kadın oranlarına yansımalarının nasıl olduğunun belirlenmesi nedeniyle seçilmiştir.

Bu çalışma Türkiye'de yerel siyasette kadın temsilde eşitliğin sağlanmasının gerekliliğine Adana özelinde dikkat çekmeyi amaçlamıştır. Yerelde kadın temsiline eşitliğinin sağlanması adına çözüm önerileri sunulmuştur. Böylece kadınların yerel siyasette eşitliği ulusal siyasette kadın temsilde eşitliğe katkı sağlayacaktır. Bu yönüyle literatüre bir katkı sağlaması beklenmektedir.

BÖLÜM I

SIYASAL KATILMA

Geçmişten günümüze siyaset düşünce önemli değişimlere uğramıştır. En belirgin değişim, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kurulan dünya düzeni ile kendini hissettirmiştir. Geleneksel siyasi yapılar parçalanmıştır. Özellikle sömürsüzleştirme politikası sonucunda dünya nüfusunun önemli bir kısmı sömürge halkı durumundan çıkarak bağımsız devletlerin vatandaşı haline gelmiştir. Kırsalda yaşayan insanlar hızlı nüfus artışı sonucu kentlere göç etmiştir. Hızlı şehirleşme alışılanın aksine insanları ekonomik, sosyal ve siyaset alanda daha aktif rol almaya itmiştir. Siyaset katılma kavramı tek partili sistemler ya da çok partili sistemler aracılığıyla siyaset hayat içinde yerini almıştır (Baykal,1970:3).

Bireylerin siyaset iktidarın karar alma süreçlerini etkilemesi, yönlendirmesi, bizzat yönetimde görev alması ya da yönetimdekileri desteklemesi siyaset katılma olarak tanımlanır (Demir ve Acar,2020:266). Siyaset katılma basit bir meraktan yoğun bir eyleme kadar uzanır. Bazı insanlar siyasete ilgi duyarken bazıları da ilgisiz kalabilmektedir. Herkeste aynı oranda ilgiden bahsedilemez. Dahl, katılımın dört unsurundan bahseder: İlgi, önemseme, bilgi ve eylem. Bu unsurlar birbirine bağlıdır. Siyaset katılma kavramı üç düzeyde katılma olarak derecelendirilebilir. Alt düzeyde katılma, kitle iletişim araçlarından siyaset olayları takip etme ve mitinglere izleyici olarak katılmadır. Orta düzeyde katılma, partilerle iletişim halinde olma, seçim giderlerini karşılamada yer almadır. Üst düzeyde katılma ise partilerde aktif rol alma, seçimlerde aday olmadır. Anlaşıldığı üzere siyaset katılma sadece seçim zamanlarında oy kullanma ile sınırlı değildir. Ayrıca terör ve şiddet eylemleri, hükümet darbeleri, silahlı savaşlar aracılığıyla bazı siyasi hedeflere ulaşılması amaçlansa da bu sayılanlar demokratik katılma kavramı dışında tutulmaktadır (Güldiken ve Aslan,2006:16).

1.1. Siyaset Katılma Biçimleri

Siyaset katılma, bireylerin kendilerini yöneten kadroların seçimini ve eylemlerini etkilemek için giriştikleri çabadan ibaret değildir. Çünkü siyaset katılma sadece siyaset demokrasilere özgü bir olgu değildir. Örneğin Suudi Arabistan'da kral seçilirken, Suud soyundan gelmesi şartıyla belirlenen bir aday üzerinde uzlaşma sağlanmaktadır. Öte

yandan çoğu siyasal sistemde bireyler dilekçe vererek kamu otoritesinden istekte bulunabilmektedir. Siyasal katılmanın ne tür eylemlerden oluştuğu, siyasal sistemin hangi anlayış üzerine kurulu olduğu ve hukuki yapısıyla belirlenmektedir. Siyasal katılma eylemleri olağan katılma ve olağandışı katılma olarak ikiye ayrılmaktadır (Turan,1986:37).

Tablo 1.1. Kalaycıoğlu, katılma biçimlerini aşağıdaki gibi şematize etmektedir.

A-Kullanılan teknikler yönüyle:		
a-Olağan katılma	b-Olağan dışı katılma	
-Seçim sürecinde yasal ve meşru çerçevede	Protesto davranışı	Baskı davranışı
	(şiddet kullanarak, yasal ve meşru çerçeve dışına çıkma)	
B-Ulaşılmak istenen amaca göre:		
a-Olağan davranış	b-Protesto davranışı	c-Baskı davranışı
Siyasal rejim ve otoriteleri destekleme	Siyasal rejim ve otoriteleri değişime zorlama	Siyasal rejim ve otoritelere mutlak bağlılık
C-Toplumsal değişme yaratmak amacı itibariyle:		
a-Olağan katılma	b-Protesto eylemleri	c-Baskı eylemleri
Sınırlı ama sindire sindire yavaş bir biçimde toplumsal değişim yaratma	Radikal ve hızlı bir değişim yaratma	Toplumsal durağanlık ve baskıyı yoğunlaştırma

Kaynak: Kalaycıoğlu,1984:206.

1.1.1. Olağan Katılma

Seçimlerde oy kullanma, demokratik olmayan sistemlerde de gözlemlenebilen bir siyasal eylemdir. Fakat demokrasilerde iktidarın seçilmesi ya da değiştirilmesi için verilen oylar önemlidir. Bazen de aile (baba, eş) veya mahalle baskısı ile oy verilebilmektedir. Bunlar “uyarılmış oy” olarak adlandırılır. Bir ülkede kullanılan oylar ne derecede uyarılmış oy ise o ülkenin demokrasi anlayışı da o derecede belirli bir azınlığın üstünlüğünü ifade eder (Turan,1986:38).

Hemen hemen her siyasal sistemde görülen siyasal katılma biçimi, bireyin kamu otoritesinden kendi adına talepte bulunmasıdır. Örnek olarak sosyal güvencesi olmayan bir ev hanımının BAĞ-KUR’a başvurması, bir vergi mükellefinin tarh edilen vergiye itiraz etmesi, gelir seviyesi düşük bir ailenin Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları fonlarından yardım istemesi sayılabilir. Mahalle sakinlerinden birinin yolun asfaltlanması

için belediyeye başvuru yapması, köylere okul yapılması, ilçeye fabrika açılması için milletvekilleri ya da bakanlarla temas kurulması bu tür katılma kapsamındadır. Yurttaşların kamu politikalarını etkilemek için gönüllü kuruluşlara üye olmaları, bu tür kuruluşların eylem ve yönetimine katılmaları da olağan katılma biçimlerine örnek teşkil etmektedir (Turan,1986:39-40).

1.1.2. Olağandışı Katılma

Olağandışı katılma yasal veya yasalara aykırı olabilir. Bir eylemin olağandışı olarak nitelendirilmesi onun yasalara aykırı olduğu anlamına gelmez. Örneğin istisnai olarak başvuru gösteri yürüyüşü olağandışı nitelendirilse dahi yasalara aykırı değildir. Hangi açıdan olağandışı görüleceği zaman ve mekâna bağlıdır. Belli bir katılma biçimi bir toplumda belli dönemde yaygınlık kazanmış olabilir. İsviçre’de kamuoyunu ilgilendiren bir konuda referandum yapılması için imza toplanması sık sık kullanılan bir yöntemdir. Kamu yetkililerine sunmak üzere dilekçeler hazırlayıp imza toplamak, kamu otoritesini etkilemek için bildirimler yayımlamak, açık veya kapalı alanlarda mitingler düzenlemek, gösteri yürüyüşü düzenlemek bu tür katılma biçimine örnek olarak sıralanabilir. Bu sayılan örnekler uygulandıkları siyasal sistemin özelliğine göre yasal ya da yasalara aykırı olabilir. Her sistemde yasalara aykırı olan olağandışı katılma biçimlerine ayaklanma çıkarmak, darbe yapmak, vatandaşların ve kamu görevlilerinin can ve mal güvenliğini tehdit edici tutumlar sergilemek örnek olarak verilebilir. Siyasal sistemin dayandığı temellerin aksi yönünde faaliyetler, örneğin ülkenin bölünmesine yönelik siyasal davranışlar ya da herhangi bir zümre veya şahsın emellerine hizmet edecek biçimde siyasal sistemi dönüştürmeye yönelik eylemler de olağandışı siyasal katılma çerçevesindedir (Turan,1986:42-44).

1.2. Siyasal Katılmayı Etkileyen Faktörler

Siyasal katılma kavramı biyolojik, sosyo-ekonomik ve toplumun mevcut koşulları gibi birçok faktörden etkilenmektedir.

1.2.1. Biyolojik Etkenler (Cinsiyet ve Yaş)

Toplumlarda kadına ve erkeğe yüklenmiş cinsiyet rolleri vardır. Cinsiyet özellikleri bireyler üzerinde belli baskılara yol açmaktadır. Cinsiyet rollerinin yol açtığı

baskı sonucu kadın siyasal katılma davranışında daha pasif kalmıştır. Demokratik kurumların daha erken tesis edildiği toplumlarda dahi kadınlar oy kullanma hakkını diğer toplumsal gruplara göre daha geç elde etmişlerdir. Siyasetin erkeklere ait olduğu anlayışı hâkim olmuştur. Fakat bu anlayış toplumsal gelişmeler hızlandıkça değişmektedir (Güldiken ve Aslan,2006:23).

Siyasal katılma davranışı “gençlik”, “orta yaş” ve “yaşlılık” dönemlerine göre farklılık göstermektedir. Gençlik dönemindeki bireyler gerek enerjisi gerek zamanının yeterli olmasıyla siyasal katılmaya daha elverişlidir. Bu kategorideki bireylerin ideolojilere olan güçlü bağları onları siyasal katılmada etkin kılmıştır. Örneğin ülkemizde ve dünyada “68 kuşağı” bu duruma örnek gösterilebilir. Ancak gençlerin toplumsal hayattaki konumları sabit ve kararlı değildir. Sık sık yer değiştirme, iş arama, iş değiştirme durumlarından dolayı muhafaza etmek isteyebilecekleri maddi menfaatleri sınırlıdır. Bu durum siyasal katılma seviyelerinin düşük olmasına neden olmaktadır. Orta yaş dönemindeki grup belli bir statüye, mesleğe ve yerleşmiş bir yaşama sahiptir. Bu nedenle koruması gereken birçok menfaati vardır. Sonuç olarak siyasal katılma en yüksek düzeyde bu grupta görülmektedir. Yaşlılık döneminde siyasal katılma en düşük seviyededir. Çünkü bu dönemde bireyler enerjilerini kaybetmektedirler. Sağlık durumları siyasal katılmaya elverişsiz olmaktadır. Aynı zamanda siyasal sistemden ve toplumsal hayattan fazla beklentileri olmamaktadır. Bu durumlar onların siyasal katılma davranışını önemli ölçüde etkilemektedir (Güldiken ve Aslan,2006:26-27).

Tablo 1.2. Siyasal Katılma Davranışının Dönemlere Göre Farklılıkları

Siyasal Katılma Davranışı	Gençlik Döneminde	Orta Yaş Döneminde	Yaşlılıkta
	Düşük	Yüksek	Düşük

Kaynak: Güldiken ve Aslan, 2006: 27.

1.2.2. Sosyo-Ekonomik Etkenler

Siyasal katılmayı eğitim ve gelir seviyesi, meslek, statü gibi sosyo-ekonomik faktörler de etkilemektedir. Geliri artan bireyin siyasal katılma eğilimi de artmaktadır. Örneğin gelir seviyesi yükselmiş birey partilerde aktif rol almakta, seçimlerde aday olmakta ve ülkenin sorunlarıyla yakından ilgilenmektedir (Güldiken ve Aslan,2006:28).

Eğitimli bireyler siyasal faaliyetlere katılmak için kendilerini yeterli ve hazır hissederler. Örneğin ülkemizde demokratik toplumsal değişmeyi başlatanlar, sırasıyla

Tanzimatçılar, Genç Osmanlılar, Jön Türkler ve Kemalistlerdir. Toplumda çoğu değişime öncülük eden bu grupların eğitim düzeylerinin oldukça yüksek olduğu bilinmektedir (Güldiken ve Aslan,2006:29).

Bireylerin sahip olduğu meslek nitelikleri siyasal katılma davranışlarını etkilemektedir. Özellikle bazı meslek gruplarının siyasal sistemden çabuk etkilenmeleri buna neden olmaktadır. Örneğin ithalat-ihracatla uğraşan gruplar değişen ticari karar ve uygulamalar nedeniyle hükümet faaliyetlerini yakından izlerler. Yöneticilik yapanlar, kanun yapma ve uygulama süreçlerinde görev almış memurlar ya da emekli olmuş subaylar daha sonra siyasi partilerde görev alabilmektedirler. Özetle sosyo-ekonomik etkenlerin birbiriyle ilintili olduğu söylenebilir (Güldiken ve Aslan,2006:29-30).

1.2.3. Psikolojik Etkenler

Siyasal katılmayı etkileyen psikolojik değişken, etkinlik duygusudur. Çevresini etkileyebildiğini düşünen kimseler daha çok katılma eğilimindedirler. Etkinlik duygusu salt siyasal eylem ile ilişkili değildir. Bireyin çevresiyle olan ilişkileri de rol oynamaktadır. Almond ve Verba etkinlik duygusunun siyasal katılmaya etkisini iki kavramla açıklamıştır. Bunlar “siyasal etkinlik” ve “idari etkinlik” kavramlarıdır. Bireyin kendisini siyasal açıdan etkin görmesi ve siyasal sistemin kararlarını etkileyebileceğine inanması siyasal etkinliktir. Bireyin kamu kurumlarında işlerini takip edebileceğini düşünmesi ve haklarını arayabileceğine inanması idari etkinliktir (akt. Baykal,1970:98-99).

1.2.4. Siyasal Etkenler

Siyasal katılmayı siyasal sistemin yapısı ve siyasal sistemin işleyişi etkilemektedir. Siyasal sistem yasalarla siyasal süreci belirlemektedir. Örneğin yasalar seçme ve seçilme hakkını düzenler, kimlerin hangi şartlarla bu hakları kullanacağını ortaya koyar. Eğitim, yaş, ikamet yeri ve süresi, vergilendirilme gibi kategoriler bunlara örnek olarak verilebilir. Siyasal sistemin işleyişi de siyasal katılmayı etkilemektedir. Örneğin partiler arası rekabetin yoğun olduğu dönemlerde, siyasete ilgisi artan bireyler tercih yapma konusunda baskı hissetmektedirler (Güldiken ve Aslan,2006:34-35).

1.3. Modern Devletin Tarihinde Siyasal Katılma

Modernite kavramı ilk kez feodalizm sonrası Avrupa’da ortaya çıkmıştır. 20. yüzyılda dünya çapında yayılarak tarihsel bir etki yaratmıştır. Modernite kavramı “sanayileşmiş dünya” kavramına karşılık gelen bir dönem olarak ifade edilebilir. Sanayileşme terimi, üretimin evrelerinde makinelerin yaygın kullanımının arttığı toplumsal süreçtir. Modern çağı önceki dönemlerden ayıran en önemli özelliği aşırı dinamizmidir (Giddens,2019:30-37). Modernite birçok alanda olağanüstü hızlı değişimi de beraberinde getirmiştir:

- *Sanayileşme*: Tarımsal üretim yapan toplumun seri üretim yapan sanayi toplumuna geçmesi.
- *Demografik geçiş*: Nüfusun artması ve nüfus dağılımının değişmesi.
- *Kapitalizm*: Feodal ekonomiden kapitalist ekonomiye geçiş.
- *İşbölümü-Uzmanlaşma*: Sosyal ve ekonomik uzmanlaşmanın artması.
- *Bilimsel düşünce tarzı*: Aklın merkeze alınması. Bunun sosyal hayata yansımaları.
- *Kentleşme*: Sanayi kentlerinin artması sonucu kırsal-kentsel dağılım dengesinin değişmesi.
- *Demokratikleşme*: Siyasi meşruiyetin yeni biçimleriyle (ulusçuluk vb.) siyasal katılımın artması (Pierson,2000:65-66).

Modernleşme kavramını Demir ve Acar dört kategoride ele almışlardır. *Siyasi modernleşme*, siyasal katılma ile genel ve eşit oya ilişkin temel ilkelerin siyasal sistemde egemen kılınmasıdır. *Kültürel modernleşme*, okuryazarlık oranının arttırılması, akla ve bilime dayalı laik, ulusal görüşlerin egemen olmasıdır. *İktisadi modernleşme*, emek, sermaye, üretim ve pazarlamanın yaygınlaşması sonucu kapitalist ekonomi tarzının yerleştirilmesidir. *Toplumsal modernleşme*, iletişim teknolojilerinin geliştirilmesi, kentleşme ve altyapı hizmetlerinin yaygınlaştırılmasıdır (Demir ve Acar,2020:208).

Modernleşmenin tarihi iki evreden oluşmaktadır. İlk evre Batı Avrupa’da başlamış ve gelişmiştir. İç nedenlerle modernleşen bu toplumlarda toprak hâkimiyetine ve akrabalık ilişkilerine dayalı olmayan kurumlar yer almaktadır. Kurumlar uzmanlaşmış, kentleşme hızla artmış ve kitle iletişim araçları yaygınlaşmıştır. Sonuç olarak toplumun siyasal talepleri siyasal katılmaya doğru evrilmiştir. İkinci evre dış nedenlerle modernleşen ülkeleri kapsar. Bu ülkelerde tarımı ve endüstriyi geliştirmeye yönelik politikalar üretilir. Ulusal ya da komünist devrimleri tecrübe eden ülkeler bu kategoride

yer almaktadır (Eisenstadt'tan akt. Kanadıkırık,2019:16).

Modern devlet siyasi, iktisadi, kültürel nedenlerden dolayı Batı'da oluşmuştur. Modern devlet, feodalizmin krizi ile başlamış, Rönesans ile devam etmiştir. 17-18. yüzyıllarda tam biçimini alarak ortaya çıkmıştır (Kalaycıoğlu ve Sarıbay,2016:193). Modern devlet bünyesinde birçok unsuru barındırmaktadır. Modern devletin iktisadi alanda rolü vardır. Sürekli bir ordusu bulunur. Egemenliğinin meşruiyetini belli bir zümreden almaz. Hukuksal düzene sahip, kamu bürokrasisi olan kurumlaşmış siyasi ve idari bir mekanizmaya sahiptir (Pierson,2000:24).

Siyasal hakların gelişim süreci zaman ve nitelik bakımından farklıdır. Siyasal hakların ortaya çıkışı, genel anlamda yurttaşlık kavramından söz edilmeye başlandığı döneme, yani 19. yüzyılın başlarına tekabül eder. 19. yüzyıldaki yurttaşlık kavramı evrensel bir nitelik taşır. Ancak seçme hakkı yurttaşlık hakları arasında sayılmaz. Bu dönemde seçme hakkı, Reform yasasıyla ayrıcalıkları sürekli artan sınırlı sayıda insana ait olmuştur. Yine de bu yüzyılda yurttaşlık siyasal açıdan önemli hale gelmiştir. Yasalara bağlı her yurttaş, şartları elverişli hale geldiği zaman oy kullanma hakkına da sahip olur (Marshall ve Bottomore,2000:29-30).

Siyasal katılmanın artması hem siyasal bütünleşme, hem de siyasal ayrılığa neden olan iki temel etkiyi kapsamaktadır. Siyasal katılma kenarın merkezle olan bağını kuvvetlendirir, kenar-merkez ilişkilerini sürekli ve düzenli bir biçime dönüştürür. Bu sebeple siyasal katılmanın yaygın olması siyasal sistemde, merkezin kenarla temasını yoğunlaştırarak bütünleştirirken, öte yandan kenarın merkez tarafından daha çok etkilenmesine yol açmaktadır. Bu da talep ve beklentileri gerçekleşmeyen kenarda giderek tatminsizliğin yayılmasına sebep olmaktadır (Kalaycıoğlu ve Sarıbay,2016:39).

1.4. Türkiye'de Siyasal Katılma

Türkiye'nin demokratikleşme süreci ele alındığında önemli bir husus dikkati çekmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'ndan Cumhuriyet'in belli bir dönemine kadar demokratikleşme girişimleri, toplumsal destekten yoksun, seçkin bir grubun elinde tuttuğu Batılılaşma hareketleri olarak nitelendirilebilir. Bu yargıların haklılık payı bulunmaktadır. Fakat bu husus yalnızca İmparatorluk ve Cumhuriyet Türkiye'sine özgü bir durum değildir. Bu durum 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, sanayileşmesi gecikmiş tüm toplumların ortak özelliğidir (Uysal,1984:70).

Osmanlı İmparatorluğu'nda II. Mahmud'a kadar geçen evrede modernleştirme politikaları daha ziyade orduya yönelik olmuştur. Bu ise askeri yenilgilerin bir sonucudur. Siyasal iktidar, toplumsal ve ekonomik dönüşümü sağlama rolünü üstlenmemiştir. Bunun temel sebebi çok çeşitli dil ve dinden unsurlar üzerinde teşkilatlanmış bir imparatorluğun politik otoritesini ve varlığını sürdürebilme kaygısıdır. 19. yüzyılın ilk yarısında Senedi İttifak ilan edilmiş, siyasal iktidar sınırlandırılmış, ilk demokratikleşme adımı atılmıştır (Uysal,1984:71).

II. Mahmud (1808-1839) ve Tanzimat (1839-1876) devirlerinde modern merkezî bürokrasinin, ordunun ve maliyenin kurumsallaştırılmasına yönelik kararlı politikalar uygulanmaya başlamıştır. Tanzimat Dönemi'nin yönetim yapısı ve zihniyeti üzerindeki etkisi büyük çaplı olmuştur. Babıali'de görevli olanların padişahın mülkü sayılması ve onların katledilmeye kadar ileri giden cezaya çarptırılma keyfiyeti, Tanzimat ile son bulmuştur. Bu durum yerini suç ve cezaların yasallığı ilkesine bırakmıştır. Böylelikle mutlakiyetçi bir yönetimin keyfi uygulamaları yerine yasalara dayalı bir yönetim oluşturma çabaları başlamıştır. Bu gelişme ileride meşruti bir sisteme dönüşecektir (Kalaycıoğlu ve Sarıbay,2016:22-23).

Padişahın keyfi yönetimi, evrensel hukuk kurallarının oluşturulması ve bu kuralların düzenli uygulanması ile son bulmuştur. Bu sebeple Tanzimat Dönemi kanunlaştırma faaliyetleri ile doludur. Bu gelişmeler Osmanlı siyasal sisteminde temel bir yenilik ortaya çıkarmıştır. Egemenlik ilişkilerinde meşruluğun tanımı değişmiştir. Siyasal liderlik ile tebaası arasındaki geleneksel emir-itaat ilişkisi yerini yasal-ussal mevzuata dayalı otorite ilişkisine bırakmaya başlamıştır. (Kalaycıoğlu ve Sarıbay,2016:24-25).

Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliye ve Dâr-ı Şûra-yı Bâbiâlî, Gülhane Hatt-ı Hümayunu'nun ilanından (1839) önce kurulmuş olan ilk meclislerdir. Ancak bu meclisler, bugünkü manada seçmene karşı sorumlu, onu temsil eden, onun haklarını savunan, onu koruyan seçilmiş milletvekillerinden oluşan yapılar değillerdir. Çünkü bu yapı içinde yasama faaliyeti ile idari görevler birbirinden ayrılmamıştır. Gülhane Hatt-ı Hümayunu'ndan sonra kurulan Meclis-i Hass-ı Umûmî, kanun teklifi hazırlayan komisyon niteliğinde bir meclistir. 1854'te kurulan yürütmeden bağımsız Meclis-i Âli-i Tanzîmat daha uzmanlaşmış bir yapıdadır. Fakat bu meclisin de temsil ilişkisi bulunmamaktadır. 1850'lere gelindiğinde meclisin incelemek ve düzenlemek zorunda oldukları konular artmıştır. Meclisin daha geniş çaplı temsil ilişkisinin olduğu bir yasama organı haline gelmesi zorunlu hale gelmiştir. Şurayı Devlet bu ihtiyaçlar neticesinde

kurulmuştur (Kalaycıoğlu ve Sarıbay,2016:29-30).

Yasalardaki değişiklikler ve siyasal yapıdaki değişiklikler halka çeşitli fırsatlar sunmuştur. Halk, siyasal sürecin bir parçası haline gelmiştir. Çok düzenli olmasa dahi yönetenleri etkilemek için halkın icraatları artmıştır. Böylelikle yöneten-yönetilen ilişkisi yeni bir hal almıştır. Dahası halkın yönetenlerden beklentileri değişmeye başlamıştır. Tanzimat Dönemi, Gülhane Hatt-ı Hümayunu'nun ilanı ile halkı belli ilke ve kurallara göre idare etme safhasına geçme dönemi olmuştur (Kalaycıoğlu ve Sarıbay,2016:31-32).

Tanzimat Dönemi'nde taşraya vergilerin toplanması amacıyla vali yetkisine sahip muhassıllar görevlendirilmiştir. Muhassıllara vergi toplarken yardımcı olması için Muhassıllık Meclisleri kurulmuştur (Ortaylı,2000:32-36). Bu meclislerin üyeleri hâkim, müftü, asker, dini lider ve seçkin kimselerden seçimle göreve gelen kişilerdir (Ortaylı,2006:159). Muhassıllık Meclisleri, merkezi idarenin taşradaki örgütlenmesi, yerel yönetim geleneğinin de ilk örneği sayılabilir (Ortaylı,2000:32-33).

Muhassıllık Meclislerinden istenen sonuç alınamadığı için kaldırılarak yerine Vilayet Meclisleri kurulmuştur. Bu meclisler merkezin sıkı kontrolünde olan yönetime yardımcı yeni meclisler olarak nitelendirilebilir (Ortaylı,2000:70-71). Vilayet Meclisleri vilayet kapsamında sadece yerel temsilcilerin yer aldığı seçilmiş üyelerden oluşmaktadır. Halkın dilek ve şikâyetlerini yöneticilere ileten danışma niteliğinde bir meclistir (Ortaylı,2000:89-91). Ancak bu meclisler, halkın tarım, ticaret, ulaşım gibi konularda taleplerini ilettiği, kendi kendini yönetme konusunda herhangi bir taleplerinin olmadığı meclislerdir. Tanzimat Dönemi meclisleri bugünkü anlamda anladığımız meclisler olmasa da demokratikleşme sürecine önemli katkıları olmuştur. Çünkü bu meclisler kapsam olarak halkı tam anlamıyla temsil etmese de biçim olarak temsil ilişkilerinin doğmasına zemin hazırlamıştır (Kalaycıoğlu ve Sarıbay,2016:29-30).

Tanzimat Dönemi'nde yapılan reformlar, meşrutiyet rejimine ve onun kurumlarına zemin hazırlamıştır. 23 Aralık 1876 tarihinde Kanun-i Esasi ilan edilmiştir. Kanun-i Esasisinin ilanı ile Meclis-i Mebusan kurulmuştur. Kurulan mecliste yeri halk ve azınlıklar birlikte temsil edilmiştir. Bu meclis padişahın atadığı Heyet-i Ayan üyeleri ve halkın dolaylı yoldan seçtiği Heyet-i Mebusan üyelerinden oluşan ikili yapıya sahiptir. Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk parlamentosu sayılan bu mecliste siyasal gruplar değil, vilayetlerden gelen temsilciler bulunmaktadır. Bu meclis siyasal katılmanın örneği olarak nitelendirilebilir (Ortaylı,2000:92-97).

1.4.1. Türkiye’de Bugün Siyasal Katılma

1923 yılında Cumhuriyet’in ilanı ile halk egemenliği esas alınmış, Türkiye çağdaş devlet olma yolunda ilerlemeye başlamıştır. Örneğin Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılması, 1924 Anayasası’nın kabulü, çok partili hayata geçiş, kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmesi gibi gelişmeler de bu yolda ilerlemeye başlamanın tezahürüdür (Aslan ve Kaya,2004:218).

Demokrat Parti, özgürlükçü söylemleri sayesinde iktidara gelebilmiştir. Ancak döneminde uyguladığı bazı politikalar (örneğin kendi partisine oy vermeyen Kırşehir ilinin ilçe yapılması) demokratik katılmaya zarar vermiştir. 27 Mayıs 1960 askeri müdahale sonrası getirilen 1961 Anayasası ile temel haklar güvence altına alınmış, demokratik hukuk devletinin zemini hazırlanmıştır (Aslan ve Kaya,2004:219). 1961 Anayasası, temel hakları güvenceye almıştır. Yasama ve yürütme erkini belli bir zümrenin elinde tutmasının önünü kesmiştir. Yargı erkini bağımsızlığına kavuşturmuştur. Halkın siyasal katılmasına aracı siyasi partilerin varlığına anayasal güvence getirmiştir (Eroğul,1992:147). 1960’lardan itibaren Türk toplumu elde ettiği siyasal ve sosyal haklar sayesinde aktif ve etkili siyasal katılma örnekleri ortaya çıkarmıştır.

12 Eylül 1980 askeri müdahalesinin ardından yapılan 1982 Anayasası ile Türkiye’deki siyasal katılma farklı bir evreye girmiştir. Anayasa ile derneklere ve sendikalara çeşitli kısıtlamalar getirilmiştir. Siyasal katılmanın önemli aracı olan siyasi partiler kapatılmıştır. Bu tür kısıtlamalarla siyasal katılma alanı oldukça daralmıştır. Siyasal katılma, halkın sadece seçim dönemlerinde oy kullanmasından ibaret hale gelmiştir. Siyasete aktif olarak katılma bütünüyle devletin merkezinde konumlanmıştır (Aslan ve Kaya,2004:220-221).

2000’li yıllarla birlikte yapılan düzenlemeler ile demokratikleşme, yerelleşme, hesap verilebilirlik gibi kavramlar ortaya çıkmıştır. Siyasal katılmayı arttırıcı çeşitli adımlar atılmıştır. Bu adımlara 2003 yılında 4982 Sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu, 2004 yılında 5176 Sayılı Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması Hakkında Kanun, 2005 yılında Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri Yönetmeliği ve 2012 yılında Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu gibi düzenlemeler sayılabilir (Bilgiç ve Usta,2016:39).

Siyasal katılmayı arttırıcı bazı yeni uygulamalar bulunmaktadır. Bunlar arasında kent konseylerinin kurulmasının yanı sıra dijitalleşmenin bu yolda etkin kullanımını arttıran e-devlet, e-belediyeçilik gibi uygulamalar sayılabilir (Eriş ve Akıncı,2019:48).

E-devlet ile harcamalarda tasarruf sağlama, kâğıt işlemlerini kontrol altına alma, şeffaflık, hizmette kaliteyi artırma, hızlı erişim sağlama gibi hedefler gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır (Demirel,2006:87-88).

Böylelikle her düzeyde vatandaş katılımı sağlanmaktadır. Katılımı arttırıcı bir diğer uygulama da kent konseyleridir. İlk olarak bazı belediyelerin bünyesinde Yerel Gündem 21 adı altında yapılar kurulmuştur. Daha sonra 2005 yılında kabul edilen 5393 Sayılı Belediye Kanunu ile kent konseyleri oluşturulmuştur. Bu konseylerin bünyesinde toplumun farklı kesimlerinin temsilcileri ile (kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, özel sektör kuruluşları ve sivil toplum kuruluşları) ortak faaliyetler yürütülmektedir. Bu kurumlar kentin kalkınmasını önceleyen, kentin sorunlarına yönelik çözümlerin müzakere edilerek üretildiği, tavsiye niteliğinde kararlar alan demokratik yapılardır. Kent konseyleri, halkın katılımçılık ve demokrasi kültürünün yaygınlaşmasına katkıda bulunan, yerel düzeyde alınacak kararlarda halkın aktif rol almasını sağlayan önemli yapılardır (Bilgiç ve Usta,2016:39-40).

Ancak 2012 yılında çıkarılan ve 2014 yılında yürürlüğe giren 6360 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu ile büyükşehir belediye sınırları içindeki ilk kademe belediyeleri, il özel idareleri ve köy yönetimlerinin tüzel kişilikleri kaldırılmıştır. Bu durum yerel halkı ilgilendiren kararların, uzak yerel yönetim birimleri tarafından alınmasının önünü açmıştır. Sonuç olarak halk katılımçılık açısından dezavantajlı konuma gelmiştir. Bir diğer uygulama olan e-belediyecilik, belediyelerin halka duyurularını, faaliyetlerini, şeffaflık ilkesi çerçevesinde aktarabildikleri bir uygulamadır. Etkin kullanılırsa halkın aktif katılmasını arttırmaya yardımcı olabilir. Katılmanın etkili yollarından biri de siyasi parti üyelikleridir. Toplumsal konularda fikirlerini, isteklerini dile getirmek isteyen vatandaşlar siyasi parti üyelikleri aracılığıyla seslerini duyurabilmektedir (Eriş ve Akıncı,2019:48-49).

Tablo 1.3. Seçim Yılına Göre Kayıtlı Seçmen ve Oy Kullanan Seçmen Sayısı

Seçim Yılı	Kayıtlı Seçmen Sayısı	Oy Kullanan Seçmen Sayısı	Katılım Oranı (%)
1950	8 905 743	7 953 085	89.3
1954	10 262 063	9 095 617	88.6
1957	12 078 623	9 250 949	76.6
1961	12 925 395	10 522 716	81.4

1965	13 679 753	9 748 678	71.3
1969	14 788 552	9 516 035	64.3
1973	16 798 164	11 223 843	66.8
1977	21 207 303	15 358 210	72.4
1983	19 767 366	18 238 362	92.3
1987	26 376 926	24 603 541	93.3
1991	29 979 123	25 157 089	83.9
1995	34 155 981	29 101 469	85.2
1999	37 495 217	32 656 070	87.1
2002	41 407 027	32 768 161	79.1
2007	42 799 303	36 056 293	84.2
2011	52 806 322	43 914 948	83.2

Kaynak: YSK, 2023.

Erken Cumhuriyet döneminin süreklilik göstermeyen tecrübeleri sayılmazsa Türkiye, 1946 genel seçimlerinde iki partinin (Cumhuriyet Halk Partisi / CHP ile Demokrat Parti / DP) yarışmasıyla çok partili siyasi hayatının ilk sınavını vermiştir. Bu radikal dönüşümle birlikte Tablo 1.3'te seçim yılına göre kayıtlı seçmen ve oy kullanan seçmen sayısı analiz edilmeye çalışılmıştır. 1950 ve 1954 yıllarında katılımın yüksek olması tek partili dönemden çok partili döneme geçişin ilk seçimleri olmasındandır. En az katılım %64.3 oranı ile 1969 yılındadır. O yılın katılım oranının az olması dönemin siyasi belirsizliklerinden kaynaklanmış olabilir (Yavaşgel,2014:79-80).

Tablo 1.4. 14 Mayıs 2023 Pazar günü gerçekleştirilen seçimlerde katılım

Kayıtlı Seçmen Sayısı	60.721.745
Oy Kullanan Seçmen Sayısı	53.994.049
Geçerli Oy Sayısı	52.628.182
Geçersiz Oy Sayısı	1.365.867
Seçime Katılım Oranı	%88.92

Kaynak: YSK, 2023.

Tablo 1.4' te Türkiye'de 14 Mayıs 2023 Pazar günü yapılan Cumhurbaşkanı ve 28. Dönem Milletvekili genel seçim sonuçları yer almaktadır. Seçime katılım oranı %88.92'dir. Anayasaya göre genel oyla yapılacak seçimde, geçerli oyların salt çoğunluğunu alan aday, Cumhurbaşkanı seçilmektedir. 14 Mayıs 2023 Pazar günü yapılan seçimde bu çoğunluk sağlanamadığı için bu oylamayı izleyen ikinci Pazar günü yeniden seçime gidilmiştir. Türkiye'de en son 28 Mayıs 2023 Pazar günü seçim yapılmıştır.

Tablo 1.5. 28 Mayıs 2023 Pazar günü gerçekleştirilen seçimlerde katılım

Kayıtlı Seçmen Sayısı	60.771.236
Oy Kullanan Seçmen Sayısı	52.093.375
Geçerli Oy Sayısı	51.418.556
Geçersiz Oy Sayısı	674.819
Seçime Katılım Oranı	%85.72

Kaynak: YSK, 2023.

Tablo 1.5'te Türkiye'de 28 Mayıs 2023 Pazar günü yapılan Cumhurbaşkanı seçiminin ikinci oylamasına ait sonuçlar yer almaktadır. Seçime katılım oranı %85.72'dir. Seçime katılım oranı oldukça yüksektir.

Türkiye'de seçimlere katılım oranının yüksek olması demokratik bir ülke olmanın neticesi olarak gösterilmektedir. Oysa gelişmiş ülkelerde seçimlere %80 - %90 gibi katılım oranlarına pek rastlanılmamaktadır. Gelişmiş ülkelerde kurumlar ve kurallar güçlüdür. Halk için başa kimin gelip gittiği devletin bekası ile bağdaştırılmamaktadır. Örneğin Almanya'da Hristiyan Demokratik Birlik'ten (CDU) Angela Merkel'in çeşitli koalisyonlarla 16 yıl (2005-2021) süren başbakanlığı sona ermiş, yerine 2021 yılında Almanya Sosyal Demokrat Partisi'nden (SDU) Olaf Scholz gelmiştir. Bu değişiklik sonucunda kamu kurumlarında, yargı organında el değişikliği yapılmamıştır. Gelişmiş ülkelerde katılım oranının düşük olması halkın refah seviyesinin yüksek olmasından, hukuka ve mevcut sisteme duyulan güvenin tam olmasından kaynaklanmaktadır (Akyol,2023).

Türkiye'de seçime katılım oranının yüksek olması siyasal kültür ile ilgilidir. Seçime katılan partiler iktidarı kullanmak için değil devletin bekasını sağlamak için kendilerini yegâne aktör olarak görmeleri ve kamuoyunu bu şekilde etkilemeleri, oy

kullanan seçmen kitlesi de bu motivasyonla sandığa gitmektedir. Bu tarz söylemler halkı kutuplaştırmakta, iktidar el değiştirdiğinde kadrolar da sil baştan değişmektedir. Oysa ileri demokrasilerde halk siyaseten kaybetse de ferdi olarak hiçbir şeyini kaybetmez. Sosyal refah içinde olduğundan siyasete olan ilgisi de düşük seviyededir (Dursunoğlu ve Akın,2021:65-66).

1.5. Kadınların Dünyada Siyasal Katılma Süreçleri

Katılma kelimesi, bir kararın hazırlanması ve uygulanması aşamalarına o karardan doğrudan veya dolaylı olarak etkilenecek kişilerin, güçleri oranında katkıda bulunması olarak tanımlanmaktadır (Demir ve Acar,2020:167). Bu tanımdan hareketle kadın katılması, kadınların kendileriyle ve toplumla ilgili plan, program ve kararlarda söz sahibi olmaları anlamına gelmektedir (Kaypak,2011:137).

Yaklaşık üç bin yıldır yurttaşlık var olmasına rağmen kadınlar, küçük istisnalar dışında sadece yüz yıldır, en liberal devletlerde bazı yurttaşlık haklarını elde etmişlerdir. Bu durum yurttaş egemenliğini esas alan cumhuriyetin erkekler tarafından, erkekler için icat edilmiş olduğunu akla getirmektedir. Aristoteles'te arete, Cicero'da virtus, Machiavelli'de virtu sözcükleri tipik erkek yurttaşın erdemlerini ifade etmektedir. Kadınlar özel alana, erkekler kamusal alana ait görülmektedir. 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar yurttaşlık mülkiyet sahipliğine dayandırılmıştır. Teamül gereği liberal devletlerde dahi, evli kadınlar onları himaye eden (mülkiyetlerini de üzerlerine alan) kocalarının kimliğine dâhil edilmişlerdir (Heater,2007:178-179).

Eski Yunan, Roma ve Hindistan'da kadın daima erkeğe bağımlı olarak konumlandırılmıştır. Bu erkek önce baba, sonra eştir. Kadın yurttaş olarak görülmediğinden erkeğe bağımlı olmadan hak sahibi olamamaktadır (Demir,2015:20).

Cumhuriyetçi yurttaş modelinde kişiler hakkında eleştiriler yapmak ve kamu tartışmalarına katılmak terbiyeli kadın idealine aykırı bir durum olarak değerlendirilmektedir (Heater,2007:180).

Kadınlar, toplumsal hayatın her alanında erkeklerin hep bir adım gerisinde kalmıştır. Ülkeden ülkeye küçük farklılıklar görülse dahi, çoğu alanda erkek egemen anlayışın hâkim olduğu görülmektedir. Bu durum siyasi alanda daha da belirgindir. Kadının ikincil konuma itilmesi biyolojik, fizyolojik ya da kültürel nedenlere dayandırılmaktadır (Demir,2015:19-20).

Antik Yunan, kadının yurttaşlığı konusunda ikircikli bir tavır sergilemiştir. Platon'un ideal devletinde kadınlar, erkeklerle aynı düzeyde eğitim alma hakkına sahipken öğrencisi Aristoteles, kadınların düşünme yeteneğine sahip olsalar da bu hasletlerinin yetersiz olduğu kanaatindedir. Aziz Paulus, Yunan'daki önyargıyı şöyle dile getirmektedir: “*Toplum içinde kadının sesi duyulmamalıdır.*” Aquinumlu Thomas kadını şu şekilde tanımlamaktadır: “*Türlerin devamını sağlayan, yiyecek içecek temin eden bir nesne*” (akt. Heater,2007:180-181).

Bu görüşlerden yola çıkarak, demokrasi beşiği olarak görülen Antik Yunan dâhil olmak üzere antik Akdeniz medeniyetlerinde kadın, değil siyasal hak sahibi olmak, “yurttaş” olarak bile görülmemiştir. Yurttaş kavramı ile yirmi yaşını geçmiş erkek nüfus kastedilmiştir. Kadının yurttaş olarak görülmesi, halk meclisinde söz sahibi olması söz konusu bile olmamıştır (Altınova Hancı,2020:13).

Kadınların sosyal ve siyasal konumuna dair bu kanaatler, Ortaçağ sonlarına kadar sürmüştür. Modern siyasal düşüncede kadınların konumuna bakıldığında cinsiyete dayalı işbölümü yapıldığı görülmektedir (Mutlu,2017:26).

Tablo 1.6. Cinsiyete Dayalı İşbölümü

'Kamusal' erkek	'Özel' kadın
Siyaset, eğitim, kariyer, sanat, edebiyat	Aile, bakım, çocuk yetiştirme, ev işi

Kaynak: Heywood,2020:265.

Tablo 1.6'da gösterildiği gibi toplumdaki cinsiyet temeline dayanan işbölümünün “siyasi” olmaktan çok “doğal” olduğu düşünülmektedir. Geleneksel olarak günlük hayatta eğitim, siyaset, çalışma, sanat gibi kavramların kamusal alan kapsamında görülüp erkeklere özgü olduğu kabul edilmektedir. Kadınların konumu ise özel alan kapsamında yer alan ev, aile, bakım gibi sorumlulukların olduğu daha dar alanla sınırlandırılmaktadır. Dolayısıyla kadınlar siyasetten doğrudan dışlanmış olmaktadır (Heywood,2020:265-266).

Aydınlanma Çağı Avrupası'nda kadınların konumuna ve siyasal haklarına bakıldığında ise önemli bir husus dikkati çekmektedir. Siyaset konuları hakkında yazan ünlü düşünürler dahi kadını sadece aile içinde konumlandırmışlardır (Altınova Hancı,2020:14).

Thomes Hobbes, kadın ve erkeğin eşit olduğunu düşünmektedir. Ancak dışarda toplumsal sözleşme yapılacaksa bunun kadın tarafından değil erkek tarafından

yapılabileceğini belirtmektedir. Yani Hobbes'un siyasal düşüncesi eril karakterlidir (Çaha,2018:15-16).

Mutlak siyasal iktidarın sınırlandırılmasını savunan John Locke'a göre kadının üzerinde erkeğin *doğal paternal hakları* vardır. Bu yüzden kadın toplumsal sözleşmenin tarafı değildir. Kadın sadece eğitim hakkı talep edebilir. Bu ise ulusun *anaları* olarak *devlete oğul* yetiştirmeleri gerektiği kanaatinden kaynaklanmıştır (Berktaş,2004:5).

Thomes Hobbes ve John Locke'un görüşleri benzerlik taşımaktadır. İkisi de kadını siyasal toplumun dışında görmektedir (Mutlu,2017:28). Jean Jacques Rousseau'nun kadına biçtiği roller, erkeğe hizmet etmek, ev işlerini yapmak ve çocuk bakmaktır. Aile içinde tek söz sahibi erkektir.

Kadınlar ilk olarak 17. ve 18. yüzyıllarda eşitlik, özgürlük ve insan hakları kavramlarının ortaya çıkışıyla konularını sorgulamaya başlamışlardır. Ancak 1789 İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesindeki "insan" kavramı aslında "erkek" anlamına gelmekte ve sadece erkekleri kastetmektedir. Bunun farkına varan kadınlar Fransız Devrimi süresince mücadele etmişlerdir (Mutlu,2017:27). Bu mücadelenin etkili isimlerinden biri olan Olympe de Gouge, 1791 yılında bir bildiri yayınlamıştır. *Kadın Hakları Bildirgesi* adındaki bu belgede İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi ile benzer dil kullanılmıştır:

- Kadın özgürdür ve erkeklerle eşit haklara sahiptir.
- Tam egemenlik, erkek ile kadını kapsayan ulus ile sağlanır.
- Tüm erkekler ve kadınlar hukuk önünde eşit olduklarından, kamu kurumlarına, iş ve memuriyetlere eşit derecede kabul edilmelilerdir.
- Kadın idam sehpasına çıkarılabiliyorsa, erkeklerle eşit şekilde kürsüye de çıkarılmalıdır (Heater,2007:183-184).

Olympe de Gouge bu bildirgeyi yayınladıktan sonra 1793 yılında giyotine mahkûm edilmiştir (Mutlu,2017:27).

İngiltere'de bazı düşünürler insanların koşulsuz yararlandığı doğal haklardan nasıl olup da kadınların yararlandırılmadığını sorgulamışlardır. Ünlü düşünür Mary Wollstonecraft, sadece kralların ilahi haklarına değil kocaların ilahi haklarına da karşı çıkmak gerektiğini savunmuştur (Berktaş,2004:6).

Liberal düşünürler Alex de Tocqueville ve John Stuart Mill, kadını kamusal alanın dışında tutan o zamana kadar ki düşünürlerin aksine kadının da yurttaş olarak kabul edilip seçme hakkına sahip olması gerektiğini savunmuşlardır (Deniz,2007:3).

De Gouge'un ve Wollstonecraft'ın dile getirdikleri makul iddialar yıllar sonra ancak sonuç vermiştir. Fransız kadınları de Gouge'un bildirisinden yüz elli yıl sonra oy hakkına sahip olabilmüşlerdir. Evli İngiliz kadınları Wollstonecraft'ın kitabından yüz yıl sonra mülk edinebilmişlerdir. Böylece kadın hakları yeniden gündem haline gelmiş olsa da kadınların seçme hakkına kavuşmaları için 1790'lı yılların üzerinden yarım yüzyıl daha geçmesi gerekmiştir (Heater,2007:185).

Kadınların siyasal hak talepleri ve toplumsal eşitlik mücadeleleri 19. yüzyılda daha güçlü hale gelerek devam etmiştir. Kadınların talepleri kadın hareketinin kurucu ilkelerinden 1848 Seneca Bildirisi'nde yer almıştır. 1832 yılında İngiltere'deki kadınlar kendileri için oy kullanma hakkı talep etmişlerdir. Fransa'da 1848 yılında oy kullanma hakkı yalnızca erkeklere tanınmıştır. Almanya'daki feminist kadın hareketi Alman milliyetçiliğinden etkilenmiştir (Berktaş,2004:6-7).

Kadınların toplumsal ve siyasal alanda eşitlik mücadeleleri 20. yüzyılda da devam etmiştir. 20. yüzyıldaki mücadelelerden sonuç elde edilmiştir. Kadınlar Birleşmiş Milletlere üye olan ülkelerin çoğunda siyasal haklarını elde etmişlerdir. Oy hakkının büyük çoğunluğu Birinci Dünya Savaşı'nın ardından elde edilmiştir. Bunun nedeni ise kadınların cephe gerisinde artan rolleriyle kendilerini ispatlamış olmalarıdır (Berktaş,2004:8).

Kadınların yurttaşlık haklarını elde etmesi oldukça meşakkatli ve henüz tamamlanmamış bir süreçtir. Bazı devletler kadınlara oy hakkını Birinci Dünya Savaşı öncesinde vermiştir. Yeni Zelanda kadınlara oy kullanma hakkını 1893 yılında tanımıştır. Aksi bir örnek verilecek olursa Körfez'de tek seçilmiş meclis olan Kuveyt parlamentosu, 2003 yılında kadınlara siyasal hakların tamamının verilmesini reddetmiştir (Heater,2007:185-186).

1902 yılında Avustralya'da kadınlar seçme hakkını elde etmişlerdir. Kadın yurttaşlarına 1906 yılında seçme ve seçilme hakkı tanıyan ilk Avrupa ülkesi Finlandiya olmuştur. 1907 yılında Finlandiya'da 19 kadın milletvekili meclise girmiştir. Bundan dolayı Finlandiya dünyada ilk defa kadın milletvekillerinin meclise girdiği ülke unvanını taşımaktadır. Norveç 1913 yılında, Danimarka ve o yıllarda Danimarka'ya bağlı İzlanda

1915 yılında kadınlara oy hakkı vermiştir. Kanada’da kadınlar 1917 yılında seçme, 1920 yılında seçilme hakkı elde etmişlerdir. Kanada’nın Quebec eyaletinde kadınlara 1940 yılında seçme ve seçilme hakkı verilmiştir. Rusya ve eski Sovyet cumhuriyetlerinden bazıları 1917 yılında seçme ve seçilme hakkı kazanarak ilk defa bu hakkı 1918 seçimlerinde kullanmışlardır. Almanya’da kadınlar 1918 yılında seçme seçilme hakkı elde ederek 1919 seçimlerinde ilk defa oy kullanmışlardır.

Kadın hareketlerinin yoğun yaşandığı Amerika Birleşik Devletleri’nde (ABD) kadınlar 1920 yılında oy kullanma hakkı elde etmişlerdir. 1920 Kasım’da ilk parlamento seçimlerine katılmışlardır (Yavaşgel,2014:76-77).

Birleşik Krallık’ta 1918 yılında sadece 30 yaşın üstündeki kadınlara oy hakkı verilmiş 1928 yılında ise yaş sınırı 21’e çekilmiştir (Heater,2007:189).

Fransa’da kadınlara 1944 yılında seçme ve seçilme hakkı verilmiştir. Fransız kadınları bu haklarını ilk defa 1945 yılında Parlamento ve Belediye Seçimlerinde kullanmışlardır. İtalya’da kadınlar 1925 yılında belediye seçimlerinde oy kullanmaya başlamışlardır. 1946 yılında ise genel seçimlere katılma hakkı elde etmişlerdir. Brezilya’da 1934, Arjantin’de ve Meksika’da 1946, Japonya’da 1945, Çin’de 1947 yılında kadınlar oy kullanma hakkına sahip olmuşlardır. İsviçre’de kadınlar 1971 yılına kadar seçme ve seçilme hakkı elde edememişlerdir (Yavaşgel,2014:77).

Türkiye’de ise kadınlar Belediye Seçimlerinde seçme ve seçilme hakkını 1930 yılında elde etmişlerdir. 1933 yılında muhtar seçme ve seçilme hakkı kazanmışlardır. 1934 yılındaki anayasa değişikliği sayesinde milletvekili seçimlerinde seçme ve seçilme hakkını kazanmışlardır. 1935 yılında ilk defa bu haklarını TBMM seçimlerinde kullanan Türk kadınları, mecliste 17 sandalye elde etmişlerdir (Yavaşgel,2014:75).

Tablo 1.7. 1945’ten 1995’e Kadar Dünya Parlamentolarındaki Kadınlar

Yıllar	1945	1955	1965	1975	1985	1995
Parlamento sayısı	26	61	94	115	136	176
Parlamentodaki kadın oranı	3.0	7.5	8.1	10.9	12.0	11.6
Kadın senatörlerin oranı	2.2	7.7	9.3	10.5	12.7	9.4

Kaynak: Inter-Parliamentary Union,1995.

Demokratik ülkelerin siyasal karar alma mekanizmalarının en etkin parçalarından biri parlamentolardır. Tablo 1.7’den anlaşıldığı üzere, Dünya ülkelerinde 1945’ten 1995’e geçen zaman zarfında parlamento sayısı 7 kat artmış, 26’dan 176’ya ulaşmıştır. Bu parlamentolarda 1945 yılında kadın oranı %3 iken 1995 yılında bu oran %11.6’ya çıkmıştır. Kadın üye oranlarındaki artış 4 kat olsa da bu kadın temsilinin yeteri kadar sağlanmadığının göstergesidir (Demir,2015:89).

Inter-Parliamentary Union 2020 yılında “Parlamentoda kadınlar:1995-2020” başlıklı 25 yıllık bir değerlendirme raporu yayınlamıştır. Bu rapora göre 1995 yılından 2020 yılına kadar geçen evrede Dünya parlamentolarındaki kadın oranı %11.6 iken iki katın üstüne çıkarak %24.6 olmuştur (Inter-Parliamentary Union,2020). Rapora göre parlamentodaki kadın oranında artış gözlemlenmiştir. Fakat bu oran Dünyadaki kadın nüfus oranı dikkate alındığında kadın temsilinin yeteri kadar sağlanamadığını göstermektedir.

Tarihsel örneklerden de anlaşıldığı gibi kadınların yalnız oy kullanmak değil toplumda bir birey olarak kendilerini kabul ettirmeleri dahi hayli zor olmuştur. Toplumsal hayattan dışlanıp yalnızca ev içi işlerle meşgul olması gereken obje olarak görülen kadınlar nihayet kendilerine toplum tarafından biçilen rollere karşı durarak sosyal, ekonomik ve siyasal haklarını elde etmişlerdir. Ancak bu mücadele henüz bitmemiştir. Bu süreç hala tamamlanmamıştır. Oy hakkı şurada dursun, toplumsal hayatta bile kendine yer edinememiş kadın sayısı hayli fazladır. Dünya nüfusunun neredeyse yarısına yakınına tekabül eden kadın nüfusunun toplumsal alanda, siyasal katılma ve siyasal temsil kapsamında haklarının teslim edilmesi gerekmektedir. Siyasal alana toplumun her kesimi cinsiyet ayrımı yapılmadan dâhil edildiği zaman ancak ileri demokrasiden bahsedilebilir.

Tablo 1.8. Tek Meclisli Parlamentolar ve Alt Meclislerde Kadın Katılımının En Yüksek Olduğu 10 Ülke, 1995-2020

1995		2020	
Ülke	Kadınların Yüzdesi	Ülke	Kadınların Yüzdesi
İsveç	40.4	Ruanda	61.3
Norveç	39.4	Küba	53.2
Danimarka	33.5	Bolivya	53.1
Finlandiya	33.5	Birleşik Arap Emirlikleri	50.0

Hollanda	32.7	Meksika	48.2
Seyşeller	27.3	Nikaragua	47.3
Avusturya	26.8	İsveç	47.0
Almanya	26.3	Grenada	46.7
İzlanda	25.4	Andorra	46.4
Arjantin	25.3	Güney Afrika	46.4

Kaynak: Inter Paliamentary Union, 2020.

Tablo 1.8. incelendiğinde parlamentolarda kadın-erkek eşitliğini sağlamaya yönelik ilerleme gözlenmektedir. 1995 yılında parlamentoda kadın katılımının en yüksek olduğu ülke İsveç'tir. 2020 yılında ise parlamentodaki kadın katılımının en yüksek olduğu ülke %61.3 oranla Ruanda'dır (Inter-Parliamentary Union,2020).

1.6. Kadınların Türkiye'de Siyasal Katılma Süreçleri

1.6.1. Eski Türk Geleneğinde Kadının Konumu

Türklerin İslamiyet'i kabulünden önce kadın ve erkeğin toplumda eşit konumlandırıldığı çeşitli kaynaklarda belirtilmektedir. Siyasi açıdan bakıldığında da "hakan ile hatunun eşitliği" ortaya çıkmaktadır (Yaraman,2015:57).

Eski Türk geleneklerinde kadınlar erkeklerle aynı şekilde yetiştirilir, ok ve yay kullanma öğretilir, erkeklerle birlikte savaşa katılabilirlerdi. Erkekler savaşa gittiği zaman kadınlar, otlaklara bakar, evin güvenliğini sağlardı. O dönemde çıkarılan emirnameler, kağan ile hatun tarafından birlikte imzalanır, devlet ortak yönetilirdi. Hatun, yabancı devlet elçilerini hakanla birlikte kabul eder, hakanın yokluğunda ise onun her türlü temsilciliğini yapardı (Acar,2019:398-399).

Anılan bu örnekler eski Türk geleneğinde kadının, çağdaşı olan diğer toplumlara göre oldukça iyi bir konumda olduğunun göstergesidir (Kurnaz,1991:12). Talas Savaşı sonrasında Türkler İslamiyet'i kabul etmiştir. İslamlaşma süreci uzun yıllar devam etmiştir (Acar,2019:400).

İslamiyet'te kadının siyasi ve sosyal hayattaki konumu ile ilgili açık hüküm bulunmamasıyla birlikte, çeşitli sahalardaki faaliyetlerinin hoş karşılandığı bilinmektedir. Hz. Muhammed'in kızları ve eşleri bazı savaşlarda geri hizmetlerde faaliyette

bulunmuşlardır. İslam dinini kabul etmiş birçok toplumda kadın yöneticiler de bulunmaktadır (Üçok,2011:11-12).

İslamiyet'in kabulünden sonra Türk kadınının konumunda çeşitli değişiklikler olduğunu söylemek mümkündür. Bu durumun oluşmasında İran, Arap ve Bizans kültürü ile temasların etkisi büyüktür (Kurnaz,1991:13). Ancak kadının konumu, bu toplumlardan etkilenerek şekillenen kültür anlayışı ile değişmiştir. Çünkü dini anlatan ve yorumlayan kişiler erkektir. Erkekler de kendi bilinçaltlarındaki ataerkil zihniyet yapısı ile bu yorumları yapmaktadır (Altınova Hancı,2020:32). Aslında İslam dini kadın ve erkeği birbirinin tamamlayıcısı olarak kabul etmektedir (İlyas,2017:467).

1.6.2. Osmanlı İmparatorluğu'nda Kadının Konumu

Eski Türkler göçebe yaşam sürdürdükleri için kadınlar, aktif ve dışa dönük bir yaşamın içerisinde olmuşlardır. Fakat yerleşik yaşama geçtikten sonra buldukları coğrafi konum nedeniyle Bizans, Arap ve İran gibi devletlerle etkileşime girmişlerdir. Bu kültürlerin etkisiyle kadınların dışa dönük hayatları dönüşerek içe dönük hale gelmiştir (Kavuncu,1999:145-146).

Osmanlı Devleti'nde saray kadınları ile taşradaki kadınlar yönetim ilişkileri açısından farklı konumda bulunmuşlardır. Saray kadınları, farklı inanç ve kültüre mensup kadınlardır. Sarayın sunduğu fırsatlar ile buldukları yeri pekiştirip, siyasi iradede etkili olabilmişlerdir (Yılmaz,2010:195).

1333 yılında ünlü seyyah İbni Batuta İzmir'e geldiğinde Orhan Bey'in karısı Nilüfer Hatun'un huzurunda kabul edilmiştir. İbni Batuta, 14. yüzyılda Türk kadınının yönetimdeki önemini vurgulamıştır. Erkekler tarafından kadınlara çok saygı duyulduğunu dile getirmiştir (Konan,2011:162). Taşradaki kadınlar, saray kadınlarının fırsatlarından yoksun, kamusal alan dışında (evde hizmet eden, çocuk bakan) tutularak ikincil planda bırakılmışlardır (Yılmaz,2010:95).

Osmanlı Devleti'nde kadınların konumu ile ilgili sorgulamalar ilk olarak Tanzimat Fermanı'nın ilanından sonraya tekabül etmektedir (Yılmaz,2010:196). Osmanlı'nın son dönemlerinde Avrupa'ya giden Jön Türkler, Avrupa'da Fransız İhtilali'nin etkisiyle ortaya çıkan eşitlik, özgürlük gibi kavramlardan etkilenmişlerdir. Jön Türkler geleneksel toplum anlayışı ile gelişmenin mümkün olmayacağı kanaatine varmışlardır (Altınova Hancı,2020:38).

Avrupa kadınına tanınan hakların Osmanlı kadınına da tanınması için mücadele etmişlerdir. Bu dönemde çıkarılan çeşitli gazete ve dergilerde kadınların konularının iyileştirilmesi için yazılar yazılmıştır. Özellikle Ziya Gökalp, kadın haklarını çokça savunmuş, kadınlara da siyasal haklar tanınmasını dile getirmiştir (Konan,2011:163).

1876 Kanuni Esasisi'ne göre, oy hakkı sadece erkeklere tanınmıştır. II. Meşrutiyet döneminde kadınların haklarını ve siyasal haklarını talep eden gazete, dergi sayısı artmıştır. Bunlardan en çok bilineni Terakki gazetesidir. II. Meşrutiyet'in ilanı ile İttihat ve Terakki Partisi kadını parti programına dâhil etmiştir. Cevdet Paşa'nın kızı Emine Seniye aktif olarak parti çalışmalarına katılmıştır. Böylelikle kadınlar açıkça seçme ve seçilme hakkından bahsetmişlerdir. Aktif olarak siyaset yapmalar da bu hakla ilgili tüm gelişmelerden kadınları haberdar etmişlerdir (Konan,2011:164).

1.6.3. Cumhuriyet Dönemi'nde Kadının Konumu

Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde kadınların kurdukları dernekler, Balkan Savaşları ve I. Dünya Savaşı yıllarında hak arama çabasından çok milli menfaatleri gözeterek orduya destek sağlamıştır. Bu dernekler aracılığıyla kadınlar mitingler düzenlemişler, protesto gösterileri yaparak dünya kamuoyunun dikkatini çekmişler, ulus mücadelesine her türlü katkıda bulunmuşlardır. Bu gelişmeler kadınların kamusal alanda aktifleşmeleri açısından önemlidir (Yıldız,2015:38-42).

Kadınların siyasal katılımı doğal bir süreç içinde kendiliğinden gelişmiştir. Savaş koşullarında erkeklerin yapacağı işleri kadınların görmesi, cephe gerisindeki çalışmaları toplumun kadına bakışını bir hayli dönüştürmüştür. Bu yüzden kadınlar, İngiltere ve Fransa gibi diğer ülkelerde görülen muhalefetle karşılaşmamışlardır. Kadın, artık kamuoyunun bir parçası haline gelmiştir. Kadınların seçme ve seçilme hakkı olmamasına rağmen 1919 yılındaki seçimlerde bir kadına oy verdikleri bilinmektedir. Halide Edip aday olmadığı halde Beyşehir (10), Beypazarı (20), Giresun (8), Erzurum (3), İstanbul'dan (1) oy almıştır. Yani o dönemde kadınların siyasal karar alma mekanizmalarında yer alması için tek engel yasalardır (Yaraman,2015:64-65).

Kurtuluş Savaşı'nda cephe gerisinde kendini ispatlayan Türk kadınları, 16 Haziran 1923 yılında Kadınlar Halk Fırkasını kurmuşlardır. Fırkanın amacı kadınların sosyal, ekonomik ve siyasal haklarını kazanmaktır. Yine aynı amaçla 1924 yılında Türk Kadınlar Birliği adı altında bir dernek kurmuşlardır (Konan,2011:165-166).

Türk kadınlarının siyasi haklarını kazanmaları konusu TBMM’de ilk defa 1923 yılında Milletvekili Seçim Kanunu görüşmelerinde tartışılmıştır. Tartışmalar neticesinde herhangi bir sonuç elde edilememiştir. Bu durumda kadınlar 1923, 1927 ve 1931 seçimlerine katılamamışlardır (Konan,2011:166-167).

Mustafa Kemal Atatürk’ün Cumhuriyeti ilan etmesi kadınların siyasal haklarının gelişimine uygun ortam hazırlamıştır. Cumhuriyet, çeşitli aşamalardan geçerek ulusal bilinç oluşturmuş, hukuksal düzenlemelerin hayata geçirilmesine ve demokratik yurttaşlığın kurumsallaşmasına olanak sağlamıştır (Yavaşgel,2014:74). Bu aşamalar şöyle özetlenebilir:

- 1924 yılında Halifeliğin Kaldırılması ile başlayan laikleşme süreci Cumhuriyet Reformlarının uygulanması için gerekli zemini oluşturmuştur.
- Yine 1924’te Tevhidi Tedrisat Kanunu çıkarılarak kız ve erkek öğrenciler eşit haklarla eğitim görmeye başlamış, eğitim laikleşmiştir.
- 1926 yılında Medeni Kanun’un kabul edilmesi ile kadının toplumsal konumunda önemli bir değişim meydana gelmiştir. Çok eşliliğin sona ermesi, mirasta eşitlik, velayet hakkı bunlar arasında sayılabilir (Yavaşgel,2014:74-75).
- 1930’da kabul edilen Belediye Kanunu ile kadınlara belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı verilmiştir.
- 1933 yılında Köy Kanunu’nun 20. ve 25. maddelerinde yapılan değişikliklerle kadınlara köyde muhtar ve ihtiyar heyetine seçme ve seçilme hakkı kazandırılmıştır. İlk örnek olarak, Dereköy’den Gül Hanım muhtar seçilmiştir (Konan,2011:167).
- 1934 yılında aydın bir kadın topluluğu TBMM’ye kadar yürümüş, bütün siyasi haklarının verilmesini talep etmiştir. O sırada çalışma odasında yer alan Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal: “Arkadaşlar, kadınlarımız Mecliste görev isteğinde haklıdırlar. Hemen kanun tasarısı için çalışmalara başlayınız” sözlerini sarf etmiştir. 5 Aralık 1934 tarihinde 1924 Anayasası’nın 10. ve 11. maddelerinde değişiklik yapılmıştır. Böylelikle kadınlar genel seçimlerde seçme ve seçilme hakkını kazanmışlardır (Konan,2011:167-168).

Bütün bu olumlu gelişmeler sayesinde Türk kadını kamusal alana girme olanağı bulmuştur. Sosyal hayatta ve çalışma hayatında kendine yer edinmiştir (Yavaşgel,2014:75).

Tablo 1.9. 1935-2023 Yılları Arasında Kadın-Erkek Milletvekili Oranları

Seçim Yılı	Toplam	Kadın	Oranı (%)	Erkek	Oranı (%)
1935	399	18	4.5	381	95.5
1939	429	16	3.7	413	96.3
1943	455	16	3.5	439	96.5
1946	465	9	1.9	456	98.1
1950	487	3	0.6	484	99.4
1954	541	4	0.7	537	99.3
1957	610	8	1.3	602	98.7
1961	450	3	0.7	447	99.3
1965	450	8	1.8	442	98.2
1969	450	5	1.1	445	98.9
1973	450	6	1.3	444	98.7
1977	450	4	0.9	446	99.1
1983	399	12	3.0	387	97.0
1987	450	6	1.3	444	98.7
1991	450	8	1.8	442	98.2
1995	550	13	2.4	537	97.6
1999	550	23	4.2	527	95.8
2002	550	24	4.4	526	95.6
2007	550	50	9.1	500	90.9
2011	550	79	14.4	471	85.6
2015	550	81	14.7	469	85.3
2018	600	104	17.3	496	82.7
2023	600	119	19.8	481	80.1

Kaynak: TÜİK, 2023.

Tablo 1.9’da Türkiye’de kadınların genel seçimlerde seçilme hakkı elde ettikten sonra 1935-2023 seçim dönemlerinde temsil durumları analiz edilmeye çalışılmıştır. 1935-2023 seçim dönemlerinde meclise girme hakkı elde eden kadın ve erkek milletvekili oranları karşılaştırılmıştır. En yüksek erkek milletvekili oranı 1950 yılındadır. En yüksek kadın milletvekili oranına 2023 yılında ulaşıldığı tespit edilmiştir. Sayısal olarak kadın milletvekili oranı yıllara göre artış gösterse de bu durum nüfusun yarıya yakınına tekabül eden kadın nüfusunun temsili için yeterli bir oran değildir. Yetersiz temsil oranının nedenlerinin siyasal kültür açısından değerlendirilmesi gerekmektedir.

Tablo 1.10. 28. Dönem Milletvekilleri Sandalye Dağılımı

Parti Adı	Üye Sayısı	Parti Adı	Üye Sayısı
Adalet Ve Kalkınma Partisi	263	Yeniden Refah Partisi	5
Cumhuriyet Halk Partisi	130	Türkiye İşçi Partisi	4
Yeşiller Ve Sol Gelecek Partisi	55	Hür Dava Partisi	4
Milliyetçi Hareket Partisi	50	Demokrat Parti	3
İyi Parti	44	Demokratik Bölgeler Partisi	2
Saadet Partisi	20	Emek Partisi	2
Demokrasi Ve Atılım Partisi	15	Halkların Demokratik Partisi	2
Toplam		600	

Kaynak: TBMM, 2023.

Tablo 1.10’da 28. Dönem Milletvekili seçimleri (14 Mayıs 2023) sonrası milletvekili sayılarının partilere göre dağılımı verilmiştir. Bu tablodaki partilerin milletvekili sayılarındaki kadın oranları Tablo 1.11’de verilmektedir.

Tablo 1.11. 28. Dönem Milletvekilleri Cinsiyete Göre Sandalye Dağılımı

Parti Adı	Kadın		Erkek		Parti Toplam
	Sayı	Oran	Sayı	Oran	
Adalet Ve Kalkınma Partisi	50	% 19,01	213	% 80,99	263
Cumhuriyet Halk Partisi	24	% 18,46	106	% 81,54	130
Yeşiller Ve Sol Gelecek Partisi	26	% 47,27	29	% 52,73	55

Milliyetçi Hareket Partisi	4	% 8,00	46	% 92,00	50
İyi Parti	5	% 11,36	39	% 88,64	44
Saadet Partisi	2	% 10,00	18	% 90,00	20
Demokrasi Ve Atılım Partisi	4	% 26,67	11	% 73,33	15
Yeniden Refah Partisi	0	% 0,00	5	% 100,00	5
Türkiye İşçi Partisi	1	% 25,00	3	% 75,00	4
Hür Dava Partisi	0	% 0,00	4	% 100,00	4
Demokrat Parti	0	% 0,00	3	% 100,00	3
Demokratik Bölgeler Partisi	1	% 50,00	1	% 50,00	2
Emek Partisi	1	% 50,00	1	% 50,00	2
Halkların Demokratik Partisi	1	% 50,00	1	% 50,00	2
Demokratik Sol Parti	0	% 0,00	1	% 100,00	1
Genel Toplam	119	% 19,83	481	% 80,17	600

Kaynak: TBMM, 2023.

Tablo 1.11’de partilere göre 28. Dönem Milletvekilleri arasındaki kadın oranları analiz edilmektedir. En çok sayıda kadın vekil çıkaran parti Adalet ve Kalkınma Partisi’dir. Ancak toplam 263 vekil sayısı göz önünde bulundurularak kadın vekil oranının, erkek vekil oranına göre oldukça düşük kaldığı görülmektedir. Adalet ve Kalkınma Partisi kadın vekil oranı %19.01’dir. Yeniden Refah Partisi, Hür Dava Partisi ve Demokrat Parti kadın vekil çıkarmamıştır. Bu durum anılan partilerin seçim öncesi aday belirleme politikalarının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

1.7. Dünyada Yerel Yönetimler

1.7.1. Almanya

Almanya, Weimar Cumhuriyeti yıkıldıktan sonra, 1933 itibariyle yükselişe geçen Nazi döneminde merkezi bir yapıda idi. Almanya’da yerel yönetimler II. Dünya Savaşı sonrasında özerk bir hal almış, galip devletlerin siyasi ve kültürel etkileri ile birlikte yeniden şekillenmiştir. 1989’da Berlin Duvarı yıkıldıktan ve Doğu Almanya Batı Almanya ile birleştikten sonra ise yerel yönetimler, AB kıstasları kapsamında bugünkü

halini almıştır (Parlak ve Ökmen,2016:87). Almanya’da yerel yönetimler, siyasal katılma esasına dayanmaktadır. Almanya’da yerel yönetim geleneği, yerinden yönetim anlayışına dayalıdır. Bu anlayış kapsamında yerel yönetimler, geniş bir özerkliğe sahiptir. Bununla birlikte serbestlik ilkeleri gereği bu kurumlar, mali kaynak bakımından ayrıcalıklı konumdadır (Ökmen ve Parlak,2015:273).

Alman Anayasası’nın 28. Maddesinin 1. ve 2. paragrafları, yerel özerkliğin teminatı niteliğindedir (akt. Erbay ve Akgün,2017:478):

- *Devletin anayasal düzeni, temel hukuk açısından cumhuriyetçi, demokratik ve sosyal hukuk devleti ilkeleriyle uyumlu olmak zorundadır. Bunun için tüm vatandaşların eyaletlerde, bölge ve belediyelerde genel, doğrudan, özgür, eşit ve gizli oyla seçilmiş temsilcilerinin olması şarttır. Avrupa Birliği vatandaşı olan kişiler de bölge ve belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkına sahiptir. Belediyelerde belediye meclisi, seçilmiş alan yönetimidir.*
- *Halka kendi yerel konularını, hukuk kuralları çerçevesinde, yine kendi sorumlulukları altında düzenleme ve çözme hakları olduğunun teminatı verilmelidir. Toplum örgütlerinin de hukuk kuralları içinde ve yasalar çerçevesinde özerklik hakları bulunmaktadır. Yerel özerklik, yerel mali özerkliğin teminatıdır. Bu teminat, vergi paylarının yerleşimin ekonomik gücüne göre alınmasının ve tahsil edilecek yerel vergi oranlarının saptanması konusunda belediyelerin haklarından kaynaklanmaktadır.*

Yerel yönetimler, Alman Anayasası’nın 28. maddesinde iç işlerinde bağımsız, geniş özerklik esasına dayalı olarak düzenlenmiştir. Bu düzenleme ile yereldeki hizmetlerin yerinde giderilmesini sağlamak, vatandaşların yönetimin her aşamasında aktif katılımına teşvik etmek amaçlanmıştır. Bu yüzden Alman yerel yönetim geleneği çok sesli bir anlayışa sahiptir (Ökmen ve Parlak,2015:274). Yerinden yönetim hakları anayasa tarafından düzenlenmiş ve bu haklar güvence altına alınmıştır. Bu haklar; personel özerliği hakkı, organizasyon özerliği hakkı, planlama özerliği hakkı, hukuk düzeni yapılması hakkı, mali özerklik hakkı ve vergisel düzenleme yapma hakkıdır. Ayrıca yerel yönetimler ilkesi, kuvvetler ayrılığı ilkesinin yereldeki ifadesine karşılık gelmektedir. Beldeler, demokrasinin yapı taşı olarak görülmektedir (Parlak ve Ökmen,2016:88). Eyaletler ve yerel yönetimler arasındaki bağlantı, Alman yönetim geleneğine göre belirlenmiştir.

Alman federal sistemi, yapılacakları işlevsel bir şekilde taksim etmektedir. Standartları belirleme ve kurallar koyma federal düzeyde yapılmaktadır. Uygulamalar ise kent düzeyine doğru yerel otoritelere dağıtılmaktadır (Ökmen ve Parlak,2015:274). Bugün Almanya’da yerel yönetimler ile ilgili politikalar, yerel örgütlerin ve yerel toplulukların güçlendirilmesine yöneliktir. İktidar ve muhalefet partilerinin yerel yönetimler politikaları, yerel yönetimlerin *self-determinasyon hakkının* korunmasına ve geliştirilmesine yöneliktir. Almanya’da yerel yönetim düzeni vatandaşa en uygun yönetim, vatandaşa en yakın yönetim birimi tarafından yerine getirilmelidir ilkesi mantığı ile çalışmaktadır (Parlak ve Ökmen,2016:89).

Almanya’da yerel temsilcilik görevlerinde, kadın erkek nüfusunun oransal dağılımına karşılık, cinsiyet temsilinde denge henüz sağlanamamıştır. İstatistiklere göre, sadece nüfusu 10.000’den fazla olan yerleşim yerlerinde, yerel kadın temsilci oranı, o belediyede yaşayan kişilerin sayısına uygun biçimde artmaktadır. İstatistiklere göre, yerelde kadın temsilcilerin oranı hala %21.8’dir. Nüfusu 100.000’in üzerindeki büyük yerleşim yerlerinde kadın temsilcilerin oranı %31’dir. Nüfusu 50.000 ile 100.000 arasında olan yerleşim yerlerinde kadın temsilcilerin oranı %25’tir. Nüfusu 10.000 ile 20.000 arasında olan yerleşim yerlerinde kadın temsilcilerin oranı %19’ dur (Erbay ve Akgün,2017:494-495).

2021 yılı verilerine göre Almanya nüfusunun %50,7’sini kadınlar, %49,3’ünü erkekler oluşturmaktadır (vizem.net,2021). Almanya nüfusunun cinsiyet dağılımına göre bakılırsa, yereldeki kadın temsilinin oldukça düşük seviyede olduğu anlaşılmaktadır.

1.7.2. İngiltere

İngiltere’de yerel yönetimler köklü bir geleneğe sahiptir. Yerel yönetimlerin ortaya çıkışı 1215 yılındaki Magna Carta’ya kadar uzanır. Merkezi yönetimin kamusal alandaki görev ve yetkilerini yerel yönetimlere devretmesi, yüzyıllarca bir gelenek olarak sürmüş, günümüze kadar ulaşmıştır. Dolayısıyla merkezi yönetimin yapılanmasında olduğu gibi yerel yönetimlerin şekillenmesinde de gelenekler ve içtihatlar etkili olmuştur (Ökmen ve Parlak,2015:284).

İngiltere’de yerel yönetimler, parlamento denetiminde faaliyet göstermektedir. Bu denetim kapsamında, parlamentonun yerel yönetimin yetkilerini kısıtlayabilmesi, karar alma organlarını dağıtabilmesi, görev alanlarını yeniden düzenleyebilmesi ve yetkilerini

başka kuruma aktarabilmesi yer almaktadır. Fakat parlamento, (sınırlamanın sınırı ilkesi gereği) yerel yönetimleri tamamıyla ortadan kaldıramamaktadır (Parlak ve Ökmen,2016:99).

İngiltere’de özerk bir yerel yönetim yapısından söz etmek mümkün olmamaktadır. Çünkü yerel yönetimler, birçok konuda merkezi yönetim ile görevleri paylaşmakta ve merkezi yönetimin denetiminde faaliyet göstermektedir. 1990 yılında *yerel yönetişim* kavramı ortaya çıkmıştır. Bu kavramla hizmetlerin daha etkin, daha hızlı yerine getirilmesi hedeflenmiştir. Ayrıca halkın yönetime katılması için sivil toplum kuruluşlarının yerel hizmetlere aktif katılması öngörülmüştür. Fakat yerel yönetimlerin merkezi ve yerel sivil örgütlerle birlikte yürütülmesi, İngiltere’de özerk ve güçlü yerel yönetim anlayışının gelişmesine engel olmuştur. Bu engeller, merkezi yönetimin sağlık, eğitim, ulaşım, polis hizmetlerini doğrudan yerine getirmesi ve sıkı denetimidir (Ökmen ve Parlak,2015:285).

İngiltere’de 1835 yılında kabul edilen Belediye Şirketleri Yasası ile belediyeler kurulmuştur. 1888 yılında belediye meclisleri oluşturulmuş, halkın yönetime katılımı sağlanmıştır. 1894 yılında meclisler yerel yönetimlerin karar alma organı haline getirilmiştir. 1899 yılında Londra’da kurulan ilk Büyükşehir uygulaması hayata geçirilmiştir. 1963 yılında Büyük Londra Konseyi ile megapol yönetim halini almış, 1970 itibariyle genişletilmiştir. 1970 ve 1974 yılında yerel yönetimler alt ve üst kademedен oluşan iki aşamalı bir yerel yönetim modeli haline getirilmiştir. 1985 yılında yapılan reformlarla yerel yönetim birimleri arttırılmıştır. Görev ve sorumlulukları yarı özerk örgütler ve özel amaçlı yerel kamu kurumları arasında paylaştırılmıştır. 2000 yılında yapılan son reformlar ile yerel yönetim sayıları artmıştır. Yerel yönetimdeki iç örgütlenmeler türdeş hale getirilmiştir (Parlak ve Ökmen,2016:100).

İngiltere’de yerel yönetimler, birbiriyle bağlantılı üç kademeli bir yapıya sahiptir. İlk kademe Country, Region ve Area Boards adı verilen, ekonomik, kentsel yapılanma ve nüfus oranlarında belli bir seviyeyi aşmış *Bölge Yönetimleridir*. İkinci kademe *Boroughs, Districts* ve *Councils* adı verilen daha az nüfusa sahip, orta büyüklükteki *Kent Yönetimleridir*. Üçüncü kademe *Parishes* ve *Islands* adı verilen seyrek nüfuslu *Köy ve Kasaba Yönetimleridir* (Ökmen ve Parlak,2015:286). İngiltere’de yerel yönetimler, merkezin sıkı denetimine maruz kaldığından özerk yapılı bir yerel yönetim yapısından bahsedilememektedir. Burada Birleşik Krallık’ın diğer özerk unsurları olan İskoçya, Kuzey İrlanda ve Galler farklı yapılar olduğundan konu dışında tutulmuştur).

1.7.3. Fransa

Fransa’da yerel yönetimler, mutlak yerel özerklik ilkesine dayanmaktadır. Yerel özerklik anlayışı ile vatandaşların yönetime sürekli katılmaları desteklenmektedir. Fransa’da yerel yönetimler, kültürel ve ekonomik ihtiyaçlara göre yapılanmaktadır. Bu dönüşüm, AB kapsamında yeniden şekillenen ortak kültüre uygun olarak düzenlenmiştir. Fransa, *Bonapartçı merkeziyetçiliğin* doğup geliştiği ülkedir (siyasal birimleri merkezi otorite etrafında toplayan üniter devlet anlayışı). Fransız merkeziyetçilik anlayışı dünyanın diğer bölgelerine de yayılmıştır. Fransızların merkeziyetçilik anlayışı ile kamu hizmetlerini yürütmeleri 20. yüzyılın son çeyreğine kadar devam etmiştir. Ancak Fransız yönetim geleneği, 1960, 1982 ve 1992 yıllarında yapılan düzenlemeler ile merkeziyetçilikten âdem-i merkeziyetçi bir yapıya doğru evrilmeye başlamıştır (Parlak ve Ökmen,2016:107-108).

Fransa’da yerel yönetimler, 1789 – 1915 döneminde Bonaparte’ın reformları ile şekillenmeye başlamıştır. 19. yüzyıldaki *commune* idareleri, bugünkü belediyelerdir. Belediyeler ile ilgili yasal düzenlemeler, 1884 yılında yapılmıştır. İllere (departement) ait yasal düzenlemeler, 1871, 1982, 1983 ve 1984 yıllarında yapılmıştır. Bölgelere (*region*) ait yasal düzenlemeler ise 1971, 1982 ve sonraki yıllarda yapılmıştır (Ökmen ve Parlak,2015:292).

1990’lı yıllarda başlayan küreselleşmenin Fransız ekonomisine etkisi nedeniyle Fransız yönetim sürecinde dönüşüm başlamıştır. 1998 yılı itibariyle Fransız kamu yönetiminde yeniden yapılanma süreci başlamıştır. Rocard ve Juppe *Yeni Kamu İşletmeciliği* fikrini ortaya atmıştır. Bugün Fransa’da devletin bölünmez bütünlüğü korunması anlayışına bağlı kalınarak yerel hizmetlerin yerinde görülmesi anlayışı hâkimdir. Avrupa Birliği’nin yerel yönetimlerle ilgili yasal düzenlemeleri ve yönetim anlayışındaki küresel değişimler, Fransa’da yerinden yönetim ilkesinin pekişmesine, kamu hizmetlerinin bu anlayışla görülmesine zemin hazırlamıştır (Parlak ve Ökmen,2016:108-109).

Fransız Anayasası’nın 34., 72., 73., ve 74. maddeleri yerel yönetimlerle ilgilidir. Anılan maddelerde Fransa yerel yönetim birimleri, belediyeler, vilayetler ve denizaşırı bölge idareleridir. Sayılan birimler dışında herhangi bir yönetsel birim ancak kanunla kurulur. Hükümet temsilcileri yerel yönetimlerde, ulusal menfaatleri korumakla, yasalara uyulmasını sağlamakla ve yönetsel denetimi yerine getirmekle yükümlüdür. Fransa’da

yerel yönetimler, merkezin taşra uzantısı olan meclis yönetimleri, doğrudan yerinden yönetimler, özel statülü metropoller, özel statülü yönetimler olarak oluşturulmuştur (Parlak ve Ökmen,2016:109). Fransa yerel yönetimlerinde cinsiyetlerin temsilinde, parlamento tarafından seçim listelerinde kota olması hiçbir zaman şart koyulmamıştır. Bu yüzden yerel yönetimlerde kadınlar, erkeklerden daha az temsil edilmektedir (Erbay ve Akgün,2017:458).

1.8. Türkiye’de Yerel Yönetimler

Batılı ülkelerde yerel yönetimler, merkezi hükümet karşısında mali - idari özerklik elde ederek 12. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Türk siyasi tarihinde, Tanzimat Dönemi’ne kadar meşru bir özerklik fikri dahi pek hoş karşılanmamıştır. Bunun nedeni, devletin bütün yetkilerinin padişahta toplanması ve padişahın *halife* olarak dini bir kişiliğe sahip olmasıdır. Padişahın devletin birliğini, bütünlüğünü koruyan yegâne güç olarak görülmesi nedeniyle halkın padişah karşısında özerk bir statü istemesi söz konusu bile olmamıştır. Bu nedenle Türk siyasi tarihinde eskilere dayanan köklü bir yerel yönetim geleneği olmamıştır (Eryılmaz,2020:229-230).

Tanzimat Dönemi’ne kadar Batı tipi yerel yönetim yapısı yoktu. Ancak yerel hizmetleri yürüten kurumlar bulunmaktaydı (Eryılmaz,2020:230). Bu hizmetler, kadınlar, esnaf kuruluşları ve vakıflar tarafından birlikte yürütülmekteydi. Özel bütçeli, görevleri ve organları olan yerel yönetim yapısı Tanzimat Dönemi ile birlikte yönetim sistemine girmiştir (Parlak ve Ökmen,2016:185).

Osmanlı İmparatorluğu’nun her alanda zayıflamaya başladığı yıllarda reform ihtiyacı kaçınılmaz olmuştur. Bu nedenle 18. yüzyılda askeri alanda yeniliklere başlanmıştır. 19. yüzyılda ise sosyal, kültürel, mali, idari alanlarda yenilikler yapılmıştır. III. Selim ile iyice kendini hissettiren modernist politikalar II. Mahmut ile artarak devam etmiştir. II. Mahmut Türkiye’de modern yerel yönetimlerin kurucusu olarak kabul edilmektedir (Parlak ve Ökmen,2016:185-186).

Tanzimat Dönemi’nde merkezîyetçi yapılanma ile ilgili gelişmeler neticesinde, modern anlamda yerel yönetimlerin çekirdeği oluşmuştur. Bu oluşumla yerel gruplar yönetime katılmaya başlamıştır. Merkezi hükümet ordu, maliye ve mülki idareyi kapsayan her alanı kontrol altına almaya yönelik yaptığı düzenlemelerde yerel halkın desteğine ihtiyaç duymuştur. Böylece *Muhassıllık Meclisleri* oluşturulmuştur (Erbay ve

Akgün,2017:37-38). Muhassıllık Meclisleri ÷lkemiz yerel yönetimlerinin ilk örnekleri sayılabilir. Vergi toplamakla görevli meclis üyeleri memleketin ileri gelenlerinden ve memleketin durumunu iyi bilenler arasından seçilmektedir (Ortaylı,2000:33). Daha sonra vilayetlerde yöre halkının isteklerini yöneticilere ileten, bayındırlık ve mali işlere bakan, günümüz il özel idarelerine benzeyen Vilayet Meclisleri kurulmuştur (Ortaylı,2000:89).

Muhassıllık Meclisleri ve devamı niteliğinde olan Vilayet Meclisleri Osmanlı İmparatorluğu'nun parlamentolu rejime geçişinde önemli yapı taşları olmuştur (Ortaylı,2006:161). Bu meclislerin her ne kadar özerklikleri ya da hukuki kişilikleri olmasa da siyasal katılmayı gerçekleştirdikleri için yerel yönetimlere giden yolda önemli bir aşama olarak kabul edilmektedir. Yerel meclisler, idari ve siyasal konularda fikir beyan etmişlerdir. Böylelikle yerel çıkar grupları ile merkezi ve yerel bürokrasi arasındaki ilişkiler güçlenmiştir (Parlak ve Ökmen,2016:188-189).

Osmanlı İmparatorluğu'nda ilk belediye 1854 yılında İstanbul'da *Şehremaneti* idaresinin kurulmasıyla doğmuştur. Anılan belediyenin şehrin imarı, ihtiyaçların temini, fiyat denetimi, temizlik işlerinin görülmesi, esnafın teftişi gibi görevleri bulunmaktadır (Parlak ve Ökmen,2016:204).

Osmanlı Devleti'nde modern anlamda belediyelerin temelleri I. Meşrutiyet Dönemi'nde atılmıştır (Erbay ve Akgün,2017:59). *1864 ve 1870 Vilayet Nizamnameleri* de merkezîyetçi nitelik taşımaktadır. Söz konusu mevzuat yerel yönetimlerin kurulmasında önemli rol oynamıştır.

1876 yılında yayınlanan Kanun-i Esasi ve 1877 yılında yayınlanan Vilayet Belediye Kanunu sonrasında Osmanlı İmparatorluğu'nda belediye örgütleri kurulmaya başlamıştır. 1877 tarihli kanuna göre her kasaba ve kentte bir belediye meclisi kurulmuştur. Bu meclisin tüzel kişiliği bulunmaktadır. Kentin imar, su, itfaiye gibi işlerinin görülmesi bu meclise bırakılmıştır. Ayrıca bu kanun ilk defa tek dereceli seçimi getirmesi açısından da önem teşkil etmektedir. 1877 tarihli Vilayet Belediye Kanunu, 1930 Belediye Kanunu yayınlanana kadar yürürlükte kalmıştır (Parlak ve Ökmen,2016:204-205).

1876 Kanun-i Esasi ile başlayan yerel yönetimler ile ilgili anayasal düzenlemeler 1921, 1924, 1964 ve 1982 Anayasalarında devam etmiştir (Parlak ve Ökmen,2016:213).

1.8.1. 1876 Kanun-i Esasi'de Yerel Yönetimler

1876 Anayasası, Türk tarihinin ilk anayasasıdır. Devletin yapısına, kişi hak ve özgürlüklerine, yasama, yürütme ve yargı erklerine yer veren 119 maddeden oluşmaktadır. Kanun-i Esasi'nin 108 – 112 maddeleri yerel yönetimlere ilişkin hükümler içermektedir (Parlak ve Ökmen,2016:213-214). 108. maddede vilayetlerin yönetimi tevs-i mezuniyet (yetki genişliği) ve tefrik-i vezaif (görevler ayrılığı) ilkesine göre yönetileceği hükmü yer almaktadır (akt. Erbay ve Akgün,2017:57-58).

112. maddede İstanbul ve taşrada belediyelerin seçimle gelen belediye meclisleri tarafından yönetileceği hükmü belirtilmiştir. “*Belediyelerin kuruluşu, görevleri ve meclis üyelerinin seçimi ile ilgili özel bir kanun çıkarılacağı*” hükmü yer almıştır. Böylelikle yerel yönetimlerin ve illerin ilk defa yetki genişliği ve yerinden yönetim esaslarına göre yönetileceği hususu bir anayasada yer almıştır. Ayrıca belediyelerin kuruluşu, görevleri ve meclis üyelerinin seçimi yasal hükümlere bağlanmıştır. Türk anayasal tarihine bakıldığında Kanun-i Esasi'de yer alan yerel yönetimlere ilişkin esaslar istisnai farklılıklarla hep yürürlükte kalmıştır (Parlak ve Ökmen,2016:214).

1.8.2. 1921 Teşkilat-i Esasi'de Yerel Yönetimler

Milli Mücadele Dönemi'nde 23 maddelik kısa bir metin olarak hazırlanmasına rağmen 1921 Anayasası'nda yerel yönetimlere geniş yer verilmiştir. Bu anayasaya göre,

- İller, yerel yönetim görevlerinde özerktir, tüzel kişiliğe sahiptir. İç ve dış siyaset, şer-ıye, adalet ve askerlik işleri, yararı birden fazla ili kapsayan işler hariç, çıkarılacak olan özel yasaya göre, medreseler, vakıflar, sağlık, milli eğitim, ekonomi, tarım, sosyal yardım ve bayındırlık işlerinin düzenlenmesi ve idaresi Vilayet Şuralarına bırakılmıştır (Madde:11).
- Vilayet Şurası ildeki halkın seçtiği üyelerden oluşmaktadır. Seçimler iki yılda bir yapılmaktadır. Yılda iki defa toplanılmaktadır (Madde:12).
- Vilayet Şurası, il yerel yönetimini yönetmesi için bir başkan, farklı hizmet subelerinin yönetilmesi için yönetim kurulu seçmektedir (Madde:13).
- Vali Büyük Millet Meclisinin temsilcisidir. Devletin ortak ve genel görevlerini yönetmekle yükümlüdür (Madde:14).

- İlçenin tüzel kişiliği yoktur. Kaymakam tarafında yönetilmektedir (Madde:15).
- Bucaklar tüzel kişiliğe sahip özerk yönetim birimleridir. Her bucağın seçilmiş şurası, yönetim kurulu, bucak müdürü bulunmaktadır (Madde 16-21). (Parlak ve Ökmen,2016:214-215).

Görüldüğü üzere yerel yönetimlere en fazla ağırlık veren anayasa 1921 anayasasıdır. Ancak savaş koşulları nedeniyle söz konusu hükümlerin uygulaması zayıf kalmıştır (Parlak ve Ökmen,2016:215-216).

1.8.3. 1924 Anayasası'nda Yerel Yönetimler

Cumhuriyet'in ilanından sonra Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk anayasası 1924 anayasasıdır. 105 maddeden oluşan 1924 Anayasasında yerel yönetimlere ilişkin fazla hüküm bulunmamasıyla birlikte yerel yönetimlere ilişkin 3 maddeye yer verilmiştir.

- Türkiye, coğrafi ve ekonomik durumuna göre illere, iller ilçelere, ilçeler bucaklara ayrılmıştır. Bucaklar kasaba ve köylerden oluşmaktadır (Madde:89).
- İller, şehirler, kasaba ve köyler tüzel kişiliğe sahiptir (Madde:90).
- İllerin idaresi, yetki genişliği ve görevler ayrımı esasına dayanmaktadır (Madde:91) (Parlak ve Ökmen,2016:216).

1.8.4. 1961 Anayasası'nda Yerel Yönetimler

Özgürlükçü bir anlayışla hazırlanan 1961 Anayasasının yerel yönetimler ile ilgili maddelerine de aynı anlayışın yansıdığı görülmektedir. 1961 Anayasasında, mahalli idareler, il, belediye veya köy halkının müşterek mahalli ihtiyaçlarını karşılayan ve genel karar organları halk tarafından seçilen kamu tüzel kişileri olarak tanımlanmaktadır.

- Mahalli idare seçimleri kanununun gösterdiği zamanlarda yapılmaktadır.
- Mahalli idarelerin seçilmiş organlarının organlık sıfatını kazanma ve kaybetmeleri ancak yargı yolu ile olmaktadır.
- Mahalli idarelerin kuruluşları, kendi aralarında birlik kurmaları, görevleri, yetkileri, maliye ve kolluk işleri ve merkezi idare ile karşılıklı bağ ve ilgileri kanunla düzenlenmektedir. Bu idarelere görevleri ile orantılı gelir kaynakları sağlanmaktadır (Madde:116).

1961 Anayasasında yerel yönetimlere ilişkin en önemli değişiklik 27 Temmuz 1963 tarihli kanunla belediye başkanının doğrudan yerel halk tarafından seçilmesi hükmünün getirilmesi olmuştur (Parlak ve Ökmen,2016:217-218).

1.8.5. 1982 Anayasası'nda Yerel Yönetimler

Yürürlükte olan 1982 Anayasasına göre üç yerel yönetim birimi bulunmaktadır. Bunlar il özel idaresi, belediye ve köylerdir (Parlak ve Ökmen,2016:222). Anılan üç temel yönetim biriminin yanı sıra 1984 yılında yürürlüğe koyulan 3030 Sayılı Kanun ile büyükşehir belediyeleri kurulması mümkün hale gelmiştir (Parlak ve Ökmen,2016:223). 1982 Anayasasının Mahalli idareler başlığı altında yerel yönetimler, mahalli idareler, il, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, yine kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzelkişileri olarak tanımlanmaktadır (Madde:127). Anayasanın 127. maddesinden hareketle yerel yönetimler şu ilkelere dayanmaktadır:

- “Mahalli idarelerin kuruluş ve görevleri ile yetkileri, yerinden yönetim ilkesine uygun olarak kanunla düzenlenir.”
- “Mahalli idarelerin seçimleri beş yılda bir yapılır. Kanun, büyük yerleşim merkezleri için özel yönetim biçimleri getirebilir” (Yıldız Akgül,2019:60).
- “Mahalli idarelerin seçilmiş organlarının, organlık sıfatını kazanmalarına ilişkin itirazların çözümü ve kaybetmeleri konusundaki denetim yargı yolu ile olur. Ancak, görevleri ile ilgili bir suç sebebi ile hakkında soruşturma veya kovuşturma açılan mahalli idare organları veya bu organların üyelerini, İçişleri Bakanı, geçici bir tedbir olarak, kesin hükme kadar uzaklaştırabilir.”
- “Merkezi idare, mahalli idareler üzerinde, mahalli hizmetlerin idarenin bütünlüğü ilkesine uygun şekilde yürütülmesi, kamu görevlerinde birliğin sağlanması, toplum yararının korunması ve mahalli ihtiyaçların gereği gibi karşılanması amacıyla, kanunda belirtilen esas ve usuller çerçevesinde idari vesayet yetkisine sahiptir.”
- “Mahalli idarelerin belirli bir kamu hizmetlerinin görülmesi amacıyla kendi aralarında Cumhurbaşkanının izni ile birlik kurmaları, görevleri, yetkileri, maliye ve kolluk işleri ve merkezi idare ile karşılıklı bağ ve ilgileri kanunla düzenlenir. Bu idarelere, görevleri ile orantılı gelir kaynakları sağlanır.” (Madde:127).

Türk anayasal tarihine bakıldığında önceki anayasalara kıyasla 1982 Anayasası yerel yönetimlere ilişkin ayrıntılı düzenlemeler içermektedir. 1982 Anayasasında yer alan bu düzenlemeler, en üst norm olarak yerel yönetim mevzuatının temelini oluşturmaktadır (Parlak ve Ökmen,2016:218).

BÖLÜM II

YEREL YÖNETİMLER

Türkiye’de yerel yönetimler büyükşehir belediyeleri, belediyeler, il özel idareleri ve köylerden oluşmaktadır (Odyakmaz ve Kaymak,2021:384).

2.1. İl Özel İdaresi

İl özel idareleri 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu’na göre faaliyetlerini yürütmektedir. Kanununun 3. maddesinde il özel idaresi, “il halkının mahalli müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişisi” olarak tanımlanmıştır.

2.1.1. İl Özel İdaresinin Görevleri

İl özel idaresinin görevleri 5302 sayılı Kanununun 6. maddesinde sayılmıştır. Bu görevlerden bazıları şunlardır: Belediye sınırı il sınırı olan Büyükşehir Belediyesi hariç ilin çevre düzeni planını yapmak, imar ve iskân işlerini yerine getirmek, toprağı korumak, erozyonu önlemekle sorumludur. Yoksullara mikro kredi sağlamak, yetiştirme yurtları ile çocuk yuvaları yapmak, eğitim faaliyetlerini yürüten okullara arsa temin etmek, binalarının yapımı, bakım- onarımı ile diğer ihtiyaçlarını yerine getirmekle yükümlüdür. Belediye sınırı dışında yol, imar, su ve kanalizasyon işlerini yapmak, orman köylerini desteklemek, ağaçlandırma yapmak, park ve bahçelere ilişkin hizmetleri ifa etmekle görevlidir. Yine belediye sınırı dışında kalan bisiklet yollarının, bisiklet şeritlerinin, bisiklet ve elektrikli skuter park ve şarj istasyonlarının, yaya yollarının ve gürültü bariyerlerinin planlaması, yapımı, bakımı ve onarımı ile ilgili işleri yapmakla yükümlüdür.

Görüldüğü gibi il özel idaresinin görev ve yetkileri oldukça kapsamlıdır. İl özel idaresinin bu hizmetlerin hepsini aynı anda yerine getirmesi mümkün olmadığından Kanunda konuya şu şekilde açıklık getirilmiştir: “Hizmetlerin yerine getirilmesinde öncelik sırası, il özel idaresinin mali durumu, hizmetin ivediliği ve verildiği yerin gelişmişlik düzeyi dikkate alınarak belirlenir” (Gözler,2019:175). Bu hizmetler en uygun yöntemler ile vatandaşa en yakın yerlerde sunulmaktadır. Hizmet sunumunda dar

gelirliler, yaşlılar, engelliler ve dükünler gözetilmektedir. Hizmetler kamu kuruluşları ve diğer mahalli idareler ile bütünlük içerisinde valinin koordine etmesiyle sağlanmaktadır (Madde:6).

2.1.2. İl Özel İdaresinin Organları

5302 sayılı Kanununun 3. maddesine göre il özel idaresinin organları: vali, il encümeni ve il genel meclisidir. İl özel idaresinin karar organı il genel meclisidir. İl encümeni, il özel idaresinin danışma organıdır. Vali ise il özel idaresinin yürütme organıdır. İl özel idaresinin organlarından il genel meclisi ile ilgili bir hususa burada dikkat çekmek yerinde olacaktır. Anılan Kanununun 14. maddesinde il genel meclisinin kararlarını üye tam sayısının salt çoğunluğu ile toplanarak katılanların salt çoğunluğu ile alacağı belirtilmektedir. Meclis aldığı bu kararların tam metnini, en geç beş gün içinde valiye göndermektedir. Vali, hukuka aykırı olarak meclis kararlarını, yeniden görüşülmek üzere gerekçesiyle birlikte yedi gün içerisinde meclise iade edebilmektedir. Görüldüğü gibi Kanunun valiye tanıdığı bu yetki, mutlak veto yetkisi değil, geciktirici veto yetkisidir. Çünkü meclisin aldığı karar, vali tarafından il genel meclisine geri gönderildiğinde, aynı kararın kabul edilmesi için, daha yüksek bir çoğunluğun yani il genel meclisi üye tamsayısının salt çoğunluğunun kabul oyu gerekmektedir (Gözler,2018:301).

Fakat yeniden görüşülmesi istenip de “il genel meclisi üye tamsayısının salt çoğunluğuyla ısrar edilen kararlar” ibaresi Anayasa Mahkemesinin 18 Ocak 2007 tarih ve E.2005/32, K.2007/3 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. Bu karar ile il genel meclisinin bütün kararları yeniden valinin onayına tabi hale getirilmiştir. 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanununun 15. maddesinde valiye verilen “kararın yeniden görüşülmesini isteme yetkisi” Anayasa Mahkemesinin zikredilen kararı ile “filen onama” yetkisine dönüştürülmüştür. Valilere verilen yerel yönetimlerin kararları üzerindeki onama/iptal yetkisi örneği sadece Türkiye’de görülmektedir (Gözler,2018:302-303). Bu durum il genel meclisinin il özel idaresinin karar organı olma vasfını zayıflattığına kanıttır.

2012 yılında kabul edilen 6360 sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesinin Kurulmasına İlişkin Kanun’un yürürlüğe girmesiyle büyükşehir belediyelerinin olduğu 30 ilin il özel idareleri kaldırılmıştır. Türkiye’de hâlihazırda 51 tane il özel idaresi bulunmaktadır (Yıldız Akgül,2019:60). İl özel idaresi, “ilin kurulmasına dair kanunla kurulmakta ve ilin kaldırılmasıyla tüzel kişiliği sona ermektedir” (Odyakmaz ve

Kaymak,2021:385). İl özel idaresinin görev alanı il sınırlarını kapsamaktadır (Madde:5). Bu maddede bahsi geçen il sınırları büyükşehir belediyesi olanlar dışındaki 51 ilin sınırlarıdır (Yıldız Akgül,2019:61).

2.1.3. İl Özel İdaresinin Teşkilat ve Personel Yapısı

5302 sayılı Kanununun 35. maddesi il özel idaresinin teşkilat yapısından bahsetmektedir. İl özel idaresi, genel sekreterlik, mali işler, sağlık, tarım, imar, insan kaynakları, hukuk işleri birimlerinden oluşmaktadır. İlin coğrafi ve beşeri özellikleri dikkate alınmak kaydıyla norm kadro ve ihtiyaca göre il genel meclisi kararıyla diğer birimler kurulabilir, kaldırılabilir veya birleştirilebilir. Söz konusu birimler büyükşehir belediyesi olan illerde daire başkanlığı ve müdürlük, diğer illerde ise müdürlük şeklinde kurulmaktadır (Madde:35).

“Genel sekreter, il özel idare hizmetlerini vali adına, onun emirleri doğrultusunda, mevzuat hükümlerine, il genel meclisi ile il encümeni kararlarına, il özel idaresinin amaç ve politikalarına, stratejik plan ve yıllık çalışma programına uygun şekilde yürütür. Bu amaçla il özel idaresi kuruluşlarına gereken emirleri verir ve bunların uygulanmasını sağlar. Bu hizmetleri yerine getirirken valiye karşı sorumludur ” (Madde:35).

5302 sayılı Kanununun 36. maddesinde norm kadro ve personel istihdamı belirtilmektedir. Norm kadro ilke ve standartları İçişleri Bakanlığı ve Devlet Personel Başkanlığı tarafından müşterek olarak belirlenmektedir. Bu bağlamda norm kadro çalışması il özel idaresi tarafından yapılmakta veya yaptırılmaktadır. İl özel idare personeli vali tarafından atanmakta, ilk toplantıda il genel meclisine bildirilmektedir. İl özel idarelerinde sözleşmeli personel de çalıştırılabilmektedir (Madde:36).

2.2. Belediyeler

5393 sayılı Belediye Kanunu 3. maddesine göre belediye, “belde sakinlerinin mahalli müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişisi” olarak ifade edilmiştir. Türkiye’ de iki tür belediye bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, tamamıyla Belediye Kanununa göre kurulan ve işleyen belediyeler, ikincisi ise sadece büyük kentlerde faaliyet yürüten ve farklı statüye sahip olan büyükşehir belediyeleridir (Eryılmaz,2020:194). Belediyeler iki ayrı Kanunla düzenlenmiştir.

Bunlar, 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu'dur. 5393 sayılı Belediye Kanunu Türkiye'deki bütün belediyelere uygulanabilmektedir. 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu ise yalnızca büyükşehir belediyelerine ve büyükşehir ilçe belediyelerine uygulanabilmektedir (Gözler,2021:186).

Tablo 2.1. Türkiye'deki Belediye Türleri ve Sayıları

Büyükşehir Belediyesi	30
Büyükşehir İlçe Belediyesi	519
İl Belediyesi	51
İlçe Belediyesi	403
Belde Belediyesi	390
Toplam Belediye Sayısı	1393

Kaynak: İçişleri Bakanlığı, 2023.

Tablo 2.1'de görüldüğü gibi Türkiye'de toplam belediye sayısı 1393'tür. 5393 sayılı Belediye Kanunu hükümleri normal belediyelere uygulanmaktadır. Ancak 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanununda hüküm bulunmadığı takdirde büyükşehir belediyelerine ve büyükşehir bünyesindeki ilçe belediyelerine de uygulanmaktadır (Gözler,2021:187).

2.2.1. Belediyelerin Görevleri

5393 sayılı Kanununun 14. maddesinde belediyelerin görevleri şu şekilde belirtilmiştir: 1/1000 ölçekli uygulama imar planını hazırlamak veya hazırlatmak akabinde onaylamak, temiz su temin ve kirli su bertaraf, şehir içi ulaşım gibi şehrin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik alt yapı hizmetlerini yapmak. Çevre sağlığını korumak, günlük temizlik işlerini yapmak ve katı atıkları bertaraf işlerini yürütmek, yangınlara müdahale, acil yardım, kurtarma ve ambulans hizmetlerini yerine getirmek, nikâh işlemlerini yapmak. Şehir içi trafik hizmetlerini yerine getirmek için kamulaştırmalar yapmak ve yeni yollar yapmak, şehrin yapılaşma yönüne ve hızına göre 1/1000 ölçekli uygulama imar planında yeni mezarlık alanları belirleyerek defin hizmetlerini sağlamak ve definleri kayıt altına almak. 1/1000 ölçekli uygulama imar planında tahmin edilen nüfus artışına göre yeni park alanları oluşturmak, planlanan park alanlarını faaliyete geçirmek, kentin kültür, sanat, turizm faaliyetlerinde öncü olmak, özellikle farklı

şehirlerden eğitim-öğretim için gelen öğrencilere yükseköğrenim öğrenci yurtları yapmak, sosyo-ekonomik durumları müsait olmayan ailelere sosyal hizmet yardımları yapmak, özellikle gençleri ve kadınları ekonomik hayata entegre edebilmek için mesleki beceri edindirme kursları açmak, sosyo-ekonomik gücü olmayan kadınlar ve çocuklar için konukevleri açmak (Madde:14).

Bu hususta şu istisnai durumu belirlemekte fayda vardır. Büyükşehir belediyeleri ve nüfusu 100.000'in üzerinde olan belediyeler, kadınlar ve çocuklar için konukevleri açmak zorunda iken diğer belediyeler hizmet önceliklerini ve mali durumlarını değerlendirerek kadınlar ve çocuklar için konukevleri açabilmektedir.

2.2.2. Belediyelerin Organları

5393 sayılı Belediye Kanununa göre belediyelerin organları belediye meclisi, belediye encümeni ve belediye başkanıdır. Belediye meclisi, belediyenin karar organıdır ve seçilmiş üyelerden oluşmaktadır (Madde:17). 2972 sayılı Kanuna göre Belediye Meclisi en az 9 asil ve yedek üyeden oluşmaktadır. Bu sayı nüfusa göre en fazla 55 asil ve yedek üyeden oluşabilmektedir (Madde:5). 5393 sayılı Kanuna göre belediye encümeni, belediyenin danışma organıdır (Madde:33). Belediye başkanı, belediye yönetiminin başı ve belediye tüzel kişiliğinin temsilcisidir (Madde:37). Belediye başkanı belde halkı tarafından 2972 sayılı Kanunun esas ve usullerine göre seçilmektedir (Gözler,2021:191).

2.2.3. Belediyelerin Teşkilat ve Personel Yapısı

5393 sayılı Kanunun 48. maddesine göre “belediye teşkilatı, norm kadroya uygun olmak kaydıyla yazı işleri, mali hizmetler, fen işleri ve zabıta birimlerinden” oluşmaktadır. Beldenin coğrafi ve beşeri özellikleri dikkate alınarak, “norm kadro ilke ve standartlara uygun sağlık, itfaiye, imar, insan kaynakları, hukuk işleri ve ihtiyaca göre diğer birimler” oluşturulabilmektedir. Bu birimler belediye meclisi kararıyla kurulabilir, kaldırılabilir veya birleştirilebilir.

Belediye personeli istihdamı 5393 sayılı Kanunun 49. maddesinde yer almaktadır. Norm kadro ilke ve standartları Çevre Şehircilik Bakanlığı ve Devlet Personel Başkanlığı tarafından müşterek biçimde belirlenmektedir. Belediye ve bağlı kuruluşlarının norm kadroları yine bu ilke ve standartlar kapsamında belediye meclisi kararıyla

belirlenmektedir. Belediye personeli belediye başkanı tarafından atanmaktadır. Birim müdürlüğü veya üstü yönetici kadrolara yapılan atamalar ilk toplantıda belediye meclisine bildirilmektedir.

Belediye personeli 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa göre çalıştırılmaktadır. Kamu kurum ve kuruluşlarında istihdam edilmekte olan memurlar, belediye başkanının talebi, kendilerinin ve kurumlarının muvafakatiyle, belediyelerin birim müdürü ve üstü yönetici kadrolarında geçici olarak görevlendirilebilmektedir. Belediyeler iş mevzuatı hükümleri kapsamında işçi de istihdam edebilmektedir (Gözler,2019:204).

2.3. Büyükşehir Belediyeleri

1982 Anayasası 127. maddede Kanun, “büyük yerleşim merkezleri için özel yönetim biçimleri getirebilir” hükmü ile büyükşehirlerdeki belediyelerin düzenlenebilmesinin yolunu açmıştır. Büyükşehir belediyelerinin anayasal dayanağı bu maddedir (Gözler, 2021: 192). Anılan madde uyarınca 1984 yılında çıkarılan KHK ile büyükşehir belediyelerinin hukuki statüsü belirlenerek büyükşehir belediyeleri kurulmuştur (Esen ve Şakacı,2021:41).

5216 sayılı Kanunun 3. maddesinde büyükşehir belediyesi, “sınırları il sınırı olan ve sınırları içerisindeki ilçe belediye arasında koordinasyonu sağlayan, idari ve mali özerkliğe sahip olarak kanunlarla verilen görev ve sorumlulukları yerine getiren, yetkileri kullanan, karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişisi” olarak tanımlanmıştır. Anılan Kanunda nüfusu 750.000’den fazla olan il belediyelerinin kanunla büyükşehir belediyesine dönüştürülebileceği hüküm altına alınmıştır. Büyükşehir belediyesi yapılanması yerel yönetimlerin etkinliğinin artırılmasına yönelik önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir (Eryılmaz,2020:207).

2014 yılında yürürlüğe giren 6360 sayılı Kanun ile on dört ilde yeni büyükşehir belediyesi kurularak toplam büyükşehir belediye sayısı 30’a yükselmiştir. Büyükşehir belediyesi olan illerde il özel idareleri kaldırılmıştır. Büyükşehir belediyesine dönüştürülen illere bağlı ilçelerin mülki sınırları içinde yer alan köy ve belde belediyelerinin tüzel kişiliği kaldırılmıştır. Köyler mahalle olarak, belediyeler ise belde ismiyle tek mahalle olarak bağlı buldukları ilçenin belediyesine katılmıştır. Büyükşehir belediyesi olan illerde bucaklar ve bucak teşkilatları kaldırılmıştır. 2014 yılında tüm illerdeki bucaklar kaldırılmıştır (Odyakmaz ve Kaymak,2021:454-455).

Büyükşehir belediyesi olan illerde, “kamu kurum ve kuruluşlarının yatırım ve hizmetlerinin etkin yürütülmesi, izlenmesi ve koordinasyonu, acil çağrı, afet ve acil yardım hizmetlerinin koordinasyonu, ilin tanıtımı, gerektiğinde merkezi idarenin taşrada yapacağı yatırımların yapımı ve koordinesi, temsil, tören, protokol hizmetlerinin yerine getirilmesi, ildeki kamu kurum ve kuruluşlarına rehberlik edilmesi ve bunların denetlemesini yapmak üzere valiliğe bağlı olarak Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı” kurulmuştur. Anılan Başkanlığın sevk ve idaresi vali ya da vali tarafından görevlendirilen vali yardımcısı tarafından yapılmaktadır (Eryılmaz,2020:207).

2.3.1. Büyükşehir Belediyelerinin Görevleri

5216 sayılı Kanununun 7. maddesinde büyükşehir belediyelerinin görev ve sorumlulukları sayılmıştır. Özetle bu görev ve sorumluluklardan bazıları şunlardır: Stratejik plan, 1/5000 ölçekli nazım imar planı yapmak, ulaşım ana planını yapmak, su ve kanalizasyon hizmetleri ve toplu taşıma hizmetlerini yerine getirmek. Çevre sağlığını korumak, merkezi ısıtma faaliyetlerini yürütmek, itfaiye hizmetlerini ifa etmek, yolcu ve yük terminalleri yapmak, anayol ve caddelerin yapımını sağlamak, uygun alanlarda ağaçlandırma yapmak, coğrafi ve kent bilgi sistemlerini kurmak. Hastaneler, sağlık merkezleri, eğitim, sosyal ve kültürel hizmetler, kültür ve tabiat varlıkları koruma gibi kent hizmetlerini yerine getirmek. Ek olarak köy ve belde belediyesi iken mahalleye dönüştürülen yerlerin bağlı olduğu ilçeleri arasındaki ulaşım altyapılarını yapmak ve tarım hayvancılığı desteklemekten de sorumludur (Eryılmaz,2020:208).

İnşaatlara ruhsat verme, tali yol ve meydanlar yapmak, sokak temizliğini yapma, yaşlılara, kadınlara, özürlülere, çocuklara ve gençlere yönelik sosyal hizmetler yardımı yapma, yeşil alan ve spor tesisleri yapma, mesleki eğitim ve beceri kursu açma, defin hizmetlerini yerine getirme, kapalı ve açık otoparklar yapma gibi klasik nitelikteki hizmetler de büyükşehir ilçe belediyelerinin sorumluluğundadır (Eryılmaz,2020:208).

2.3.2. Büyükşehir Belediyelerinin Organları

Büyükşehir belediyesinin organları belediye organlarına benzemektedir. Bu organlar: büyükşehir belediye başkanı, büyükşehir belediye encümeni ve büyükşehir belediye meclisidir. Büyükşehir belediye meclisi, büyükşehir belediyesinin karar organıdır ve seçilmiş üyelerden oluşmaktadır. Büyükşehir belediye idaresinin başı

büyükşehir belediye başkanıdır. Tüzel kişiliğinin temsilcisidir.

2.3.3. Büyükşehir Belediyelerinin Teşkilat ve Personel Yapısı

5216 sayılı Kanununun 21. maddesine göre “büyükşehir belediyesi teşkilatı, norm kadro esaslarına uygun olarak genel sekreterlik, daire başkanlıkları ve müdürlüklerden” oluşmaktadır. Birimlerin kurulması, kaldırılması veya birleştirilmesi büyükşehir belediye meclisi kararıyla yapılmaktadır. Büyükşehir belediyelerinde başkan yardımcısı yerine genel sekreter bulunmaktadır. Genel sekreter, belediye başkanının teklifi ile Çevre ve Şehircilik Bakanı tarafından atanmaktadır. Hizmetlerin etkili ve verimli yürütülebilmesi adına genel sekretere yardımcı olmak üzere genel sekreter yardımcısı atanabilmektedir.

Anılan Kanununun 22. maddesinde büyükşehir belediye personelinin belediye başkanı tarafından atandığı belirtilmektedir. Müdür ve üstü unvana atananlar ilk toplantıda büyükşehir belediye meclisinin bilgisine sunulmaktadır. Büyükşehir belediyesinde 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa göre personel istihdam edilmektedir. İhtiyaç halinde sözleşmeli personel ve işçi statüsüne tabi personel de istihdam edilebilmektedir (Gözler,2019:220).

2.4. Köyler

442 Sayılı Köy Kanuna göre nüfusu iki binden aşağı yurtlar köy olarak tanımlanmıştır. Nüfusu 150’den fazla ve 2000’den az olan yerleşim yerlerindeki köyler kendiliğinden tüzel kişilik kazanmışlardır (Gözler,2021:197).

2.4.1. Köy İdaresinin Görevleri

442 sayılı Köy Kanunu 1924 Anayasasından önce kabul edilmiştir. O süreçte merkezi idare, imkânların kısıtlılığı ve hizmetlerinden yerinden yönetilmesi düşüncesi ile köye ait birçok işi köy halkına bırakmak durumunda kalmıştır. Bu nedenle köy işleri il özel idareleri ve belediyelere nazaran daha kapsamlıdır (Eryılmaz,2020:219). Anılan Kanununun 12. maddesinde köy işleri olarak adlandırılmıştır.

Köy işleri mecburi olan işler ve köylünün isteğine bağlı olan işler olarak iki gruba ayrılmıştır. Köylünün mecburi işleri, sağlık, temizlik, bayındırlık işleri (yol, okul, mescit yapmak), tarım, gibi işlerdir (Madde:13). Köylünün isteğine bağlı işler ise, köyün daha çok sosyal ve ekonomik yönden geliştirilmesine yönelik işlerdir (Eryılmaz,2020:219). Bu

işlere örnek çamaşırılık, hamam, pazar ve çarşı yerleri kurmak, uygun ortamlarda orman yetiştirmektir (Madde:14).

2.4.2. Köy İdaresinin Organları

Köy idaresinin organları, köy derneği, köy ihtiyar meclisi ve muhtardan oluşmaktadır. Köy Kanunu 1924 yılında kabul edilmiştir. Anılan Kanun köy muhtarını ve ihtiyar meclisini seçme hakkına sahip kadın ve erkekleri köy derneği olarak tanımlamıştır. Kanunun tarihi göz önüne alındığında bu ibarenin kadın erkek eşitliğini sağlamak adına önemli bir adım olduğu ileri sürülebilir (Pınarcıoğlu,2011:66-67). Köy derneği Türkiye’de doğrudan demokrasi uygulamasının en güzel örneği olarak gösterilmektedir (Gözler,2021:199). Muhtar köy idaresinin başıdır. Muhtar seçimle işbaşına gelmesine rağmen maaşını devletten almaktadır. Bu husus muhtarı seçilmiş yönetici olmaktan ziyade devlet memuru olma özelliğine bürümektedir (Eryılmaz,2020:220).

2.4.3. Köy İdaresinin Personel Yapısı

Köydeki imam, köy korucusu ve köy kâtibi köy personeli olarak kabul edilmektedir. Köy korucusu köydeki kolluk hizmetlerinden sorumludur. Köy imamı, köy derneğinin seçimi müftünün buyruğu ile atanmaktadır. Köy kâtibi, köyün yazı işlerini yürütmektedir (Gözler,2019:233).

2.5. Kırsal Mahalle – Kırsal Yerleşik Alan

2004 yılında kabul edilen 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile sadece Kocaeli ve İstanbul illeri il mülki sınırları kapsamına alınmıştır. Alınan bu karar ile Kocaeli ve İstanbul Büyükşehir Belediyeleri diğer belediyelerden farklı olarak sorumlu olduğu yerel hizmetleri kentsel alanların yanı sıra kırsal alanda da sunmakla görevlendirilmişlerdir. Bu uygulama 2014 yılında yürürlüğe giren 6360 Sayılı Kanun ile diğer büyükşehir belediyelerini de kapsar hale gelmiştir (Alıcı ve Yaman,2023:31-33). Yani büyükşehir belediyeleri bünyesinde bulunan il özel idarelerinin tüzel kişiliği kaldırılıp köyler de mahalleye dönüştürüldüğü için sadece il merkezine hizmet veren büyükşehir belediyeleri ilin tamamına hizmet götürmeye başlamıştır (Yılmaz,2021:134).

5216 Sayılı Kanuna 7254 Sayılı Kanununun 10. maddesi ile 16 Ekim 2020 tarihinde Ek madde 3 eklenmiştir. Söz konusu maddeye göre, köy veya belde belediyesi iken mahalleye dönüşen şehir merkezine uzaklık, sosyo-ekonomik durum, belediye hizmetlerine erişilebilirlik vb. özellikler dikkate alınarak kırsal yerleşim özelliği taşıyan yerler büyükşehir belediye meclisi kararıyla “kırsal mahalle” olarak kabul edilmektedir.

Tamamı kırsal mahalle olarak belirlenemeyen diğer mahallelerde de on bin metrekareden az olmamak şartıyla “kırsal yerleşik alan” olarak belirlenebilmektedir. 15 Nisan 2021 tarihinde kırsal mahalle ve kırsal yerleşik alan tespitine ilişkin Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından Kırsal Mahalle ve Kırsal Yerleşik Alan Yönetmeliği yayımlanmıştır (Yılmaz,2021:134).

Yönetmeliğin 4. maddesinde bir mahallenin kırsal mahalle olabilmesi için şu şartlardan bir veya daha fazlasının dikkate alınacağı belirtilmiştir: Kırsal yerleşim özelliğinin devam edip etmediği, şehir merkezine uzaklık, belediyenin su ve kanalizasyon hizmetlerine erişebilme imkânı, kırsal nüfusun fazla olması, tarım, orman, mera, yaylak-kışlak arazilerin fazla olması, başlıca geçim kaynağının tarım, hayvancılık, orman faaliyetleri olup olmadığı.

Yönetmeliğin 5. maddesinde ise, 4. maddedeki şartları taşımadığından kırsal mahalle olarak tespit edilemeyen mahallelerdeki on bin metrekareden az olmayan alanlar 4. maddedeki şartlar dikkate alınarak kırsal yerleşik alan olarak belirlenebileceği yer almaktadır. Mahalle yönetimlerinde kullanılan bu yöntemle kırsal mahalle ve kırsal yerleşik alan statüsünde yaşayanlara Yönetmelikte belirtilen muafiyetler ve indirimler uygulanmaktadır (Alıcı ve Yaman,2023:34-36).

2.6. Kadınların Yerel Yönetimlerde Temsili

Bir toplumda yerel demokrasinin gelişmesi ulusal ölçekteki demokrasinin gelişmesine katkı sağlamaktadır (Keleş,2021:92). Halkın tüm kesiminin dâhil olduğu siyasal süreç yerel demokrasinin temelidir. Ataerkil toplum zihniyeti kadınları daha çok özel alanda konumlandırmıştır. 1970’li yıllarda yaşanan sosyo-ekonomik değişimle birlikte kadınlar gerek sosyal alanda gerek siyasal alanda kendine sınırlı da olsa yer edinmiştir (Belli,2015:65-66). Kadınların siyasal alana katılımının ilk aşaması yerel yönetimlerde temsildir (Oruç ve Bayrakçı,2018:472).

Kadınların yerel yönetimlere katılması iki farklı yolla olmaktadır. Birincisi yerel yönetimler tarafından alınan kararlardan etkilenen, kentsel hizmetlerden faydalanan kentli olarak katılmadır. İkincisi siyasi aktör olarak yerel yönetimlerde yer alan katılmadır. Ülkemizde kadınlar katılmanın bu iki türünde de yeterince bulunamamaktadır (Cerit Mazlum,2009:81).

2.6.1. 1930-1980 Yılları Arasında Kadınların Yerel Yönetimlerde Temsili

Türk kadınları belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkını 3 Nisan 1930 tarihinde kabul edilen Belediye Kanunu ile elde etmiş ve bu hakkını ilk defa 1930 yılı yerel seçimlerinde kullanmıştır. 1933 yılında da muhtarlık seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı elde etmişlerdir (Üste,2017a:35). Yaşanan bu gelişmeler kadının siyasal hakları elde etmesiyle “asli görevlerini” aksatacağı yönünde kaygıyı da beraberinde getirmiştir. İyi bir anne olmanın basit bir meclis üyeliğinden çok daha iyi olduğunu savunanlar olmuştur. Üstelik böyle düşünenler arasında sadece erkekler değil kadınlar da yer almıştır. Bu tarz söylemler dönemin kadına bakış açısını yansıtmaktadır (Kartal,2016:180-181).

Yasanın uygulanmaya başlamasıyla ilk kadın belde belediye başkanı Artvin Yusufeli ilçesi Kılıçkaya (önceki adı Ersis) beldesinden Sadiye Hanım seçilmiştir. 1950 yılında ilk kadın il belediye başkanı Mersin Müfide İlhan seçilmiştir (Bozkurt ve Bozkurt,2014:53). 1933 yılında Gül Esin seçilerek ilk kadın muhtar olmuştur.

1934 yerel seçimleri önceki dönem seçimlerinden farklı geçmiş, kadınlar öncülüğünde kadın adaylar açık hava sinemaları başlamadan tanıtılmıştır (Üste,2017b:107). 1938 ve 1942 seçimlerinde kadın adayların varlığı bilirse de toplum nüfusunun yarısını oluşturan kadınlar için temsil oranı oldukça düşüktür. Türkiye 1949 yılında onayladığı “İnsan Hakları Evrensel Beyanname” ile ayrımcılığın her türlüsüne karşı olunacağını garanti etmiştir. Ancak garanti edilen bu maddeye rağmen yerel temsilde kadın erkek eşitsizliği önlenememiştir (Esen ve Şakacı,2021:80).

1946 yılında çok partili siyasi hayata geçişle birlikte değişen siyasi şartlar ve rekabet ortamı kadının Meclis’teki temsilini düşürmüştür. Bu husus kadınların gerek genel siyasette gerekse yerel siyasetteki konumunu etkilemiştir. Çok partili dönemle oluşan rekabet ortamı kadının siyaset yapma mizacını da değiştirmiştir (Bozkurt ve Bozkurt,2014:57-58). Siyasal kültürün etkisiyle oluşan siyaset işi erkek işi düşüncesi

yüzünden kadın, siyasette var olabilmek için erkek tavırları takınmak durumunda kalmıştır (Esen ve Şakacı,2021:81). Kadının siyasi alana girdiğinde oluşan bu çelişkili durumu bir tür “siyasi travestizm” olarak tanımlanmaktadır (Akal,1994:22). Türkiye’de kadınlar 1930 yılında yapılan düzenlemelerle siyasi haklarını elde etmiş olsalar da ilk kadın il belediye başkanı çok partili siyasi hayata geçtikten sonra yani 1950 yılında seçilmiştir (Bozkurt ve Bozkurt,2021:59). Bu durum teoride elde edilen siyasi hakların pratikte etkin kullanılmadığını kanıtlar niteliktedir (Esen ve Şakacı,2021:81).

1950-1960 yılları arasında iktidar olan Demokrat Parti’nin parti programlarının hiçbir maddesinde kadın temsiline ilişkin madde yer almadığı ileri sürülmektedir. Kadından bahsedilen tek yer Türk toplumundaki aile yapısına ait olan kısımdadır (Altındal,2007:84). 1960-1980 yılları arasında siyasi sorunlar nedeniyle kadınların temsiline arttıracak önemli gelişme olmamıştır. Ancak siyasi katılımlarını arttırmaya yarayacak kadın kolları örgütlenmeleri kurulmuştur (Sağıt,2016:32).

2.6.2. 1980 Sonrası Dönemde Kadınların Yerel Yönetimlerde Temsili

1980 sonrası dönemde liberal söylemlerin artmasıyla kadının toplumsal hayattaki konumu değişmeye başlamıştır. Uluslararası çoğu örgüt kadınların sosyal, ekonomik ve siyasal alanda aktif yer alması için çeşitli çalışmalar başlatmıştır (Belli, 2015: 75). Bu bağlamda kadınların siyasal katılımlarını destekleyen uluslararası düzenlemeler yapılmıştır (Kızılboga Özaslan,2019:188). 1979 yılında Birleşmiş Milletler tarafından “Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)” kabul edilmiştir. 1981 yılında yürürlüğe giren sözleşme kadınlara yönelik ayrımcılığı bütün alanlarda yasaklamasından dolayı önemlidir (CEDAW,2007:15-16).

Türkiye sözleşmeye 1985 yılında taraf olmuştur. Sözleşmenin tarafı devletler tüm sosyal, kültürel, ekonomik, siyasi ve medeni haklardan kadınları ve erkekleri eşit yararlandıracaktır (Türel ve Çağlar,2010:20). Sözleşmeyi imzalayan devletlere ülke raporları hazırlayıp komiteye bildirme sorumluluğu yüklenmiştir. Türkiye’de bu amaçla 1990 yılında “Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM)” kurulmuştur (Esen ve Şakacı,2021:82). 2006 yılında “Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi (CEMR)” kadınların ve erkeklerin karar alma süreçlerine dengeli katılmalarının sağlanmasını demokratik bir toplumun ön koşulu sayarak “Avrupa Yerel Yaşamda Kadın-Erkek Eşitliği Şartını” yayınlamıştır (Alıcı ve Kandeğer,2017:403).

1980 itibariyle yükselişe geçen kadın hareketleri sayesinde kadın sorunları daha çok gündeme gelmeye başlamıştır. Böylelikle kadın sorunlarına çözüm arayışları başlamıştır. Kadının sadece eş ve anne olarak görülen imajı değişmeye başlamıştır. Özellikle 1993 yılında Tansu Çiller'in Başbakan olması kadınların siyasete girme eğilimlerini arttırmıştır (Sağıt,2016:30).

Tablo 2.2. 1999, 2004, 2009 ve 2014 Yılları Yerel Seçimlerinde Erkek ve Kadın Oranı

Seçimler	Toplam	Erkek		Kadın	
		Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
18 Nisan 1999					
Belediye Başkanı	3215	3197	99.4	18	0.6
Belediye Meclis Üyesi	34084	33543	98.4	541	1.6
İl Genel Meclis Üyesi	3122	3078	98.6	44	1.4
28 Mart 2004					
Belediye Başkanı	3225	3207	99.4	18	0.6
Belediye Meclis Üyesi	34477	33660	97.6	817	2.4
İl Genel Meclis Üyesi	3208	3151	98.2	57	1.8
29 Mart 2009					
Belediye Başkanı	2948	2922	99.1	26	0.9
Belediye Meclis Üyesi	31790	30450	95.8	1340	4.2
İl Genel Meclis Üyesi	3379	3269	96.7	110	3.3
30 Mart 2014					
Belediye Başkanı	1396	1356	97.1	40	2.9
Belediye Meclis Üyesi	20498	18300	89.3	2198	10.7
İl Genel Meclis Üyesi	1251	1191	95.2	60	4.8

Kaynak: TÜİK, 2020.

Tablo 2.2’de 1999, 2004, 2009 ve 2014 yılları yerel seçimlerinde göreve gelen belediye başkanı, belediye meclis üyeleri ve il genel meclis üyelerinin cinsiyet oranları yer almaktadır.

1999 yılında toplam 3215 belediye başkanından 18’i kadındır. Bu toplam sayıda % 0.6’lık orana karşılık gelmektedir. Belediye meclis üyesi kadın oranı % 1.6 ve il genel meclis üyesi kadın oranı % 1.4’tür.

2004 yılı sonuçlarına göre belediye başkanı kadın oranı değişmemiş, % 0.6'da kalmıştır. Belediye meclis üyesi kadın oranı % 0.8'lik artışla % 2.4 olmuştur. İl genel meclisi kadın oranı % 0.4 artmıştır.

2009 yılı seçimlerine göre kadın belediye başkanı oranı % 0.9, kadın belediye meclis üyesi % 4.2, kadın il genel meclis üyesi % 3.3'tür.

2014 seçimlerinde kadın belediye başkanı oranı % 2.9'dur. Belediye meclis üyesi kadın oranı % 10.7'ye ulaşmıştır. Bu veriler artış eğiliminde olsa da temsilde eşitliğin sağlanamadığını göstermektedir.

Yerel siyaset iktidardan ziyade hizmetle ilişkili olduğundan kadınların geleneksel rolleriyle daha kolay ilişkilendirilmektedir. Örneğin 20. yüzyılın ilk yarısında Fransa'da belediye yönetiminde görev almak isteyen kadınlar, evi temizledikleri gibi kenti de temizleyeceklerini belirtmişlerdir (Alkan,2004:4). Benzer bir örnek 1930 yılında Latife Bekir İstanbul Belediye Meclis üyeliğini kazandığında belediyeciliğin büyütülmüş bir ev idaresi olduğundan bahsetmiştir (Yaraman,2015:67-68).

Bu bağlamda bakıldığı zaman kadınların yerel siyasete daha ilgili olması ve daha yüksek düzeyde temsil edilmesi beklenmektedir. Fakat ulusal ve yerel seçimlere ilişkin veriler bize bunun tam aksini yansıtmaktadır. Alkan'a göre kadınların yerel yönetimlerde ulusal temsilden dahi düşük temsilinin nedeni 1980 sonrası dönemde kentsel alanların da artmasıyla yerel siyasetin bir hizmet alanı olmaktan çok rant paylaşım alanı olduğudur. Bu özelliği ile yerel siyasetin erkeklere özgü bir niteliğe büründüğü belirtilmektedir (Arıkboğa,2009:21). Özellikle belediye meclislerine belli toplumsal gruplar egemendir. Bu gruplar genelde ticaretle uğraşan serbest meslek mensuplarıdır. Dolayısıyla belediye meclisleri kamu yararına hizmet etmekten çok özel girişimcilere rant dağıtan bir mekanizma haline dönüşmektedir (Pınarcıoğlu,2018:40).

Türkiye'de son yerel seçim 31 Mart 2019 tarihinde yapılmıştır. En son yapılan seçimin verileri ile temsilde eşitlik bağlamında bir değerlendirme yapmak yerinde olacaktır.

Tablo 2.3. 31 Mart 2019 Yerel Seçimlerinde Erkek ve Kadın Oranı

Seçim	Toplam	Erkek		Kadın	
		Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
Belediye Başkanı	1389	1348	97.0	41	3.0

Belediye Meclis Üyesi	20745	18461	89.0	2284	11.0
İl Genel Meclis Üyesi	1271	1223	96.2	48	3.8

Kaynak: TÜİK, 2020.

Tablo 2.3'te gerçekleştirilen en son seçimin erkek kadın oranları verilmiştir. 1389 belediye başkanının % 97'sini erkekler % 3'ünü kadınlar temsil etmektedir. Belediye meclis üyelerinin % 11'i il genel meclis üyeliğinin de % 3'ü kadınlardan oluşmaktadır. Geçmiş yıllarda yapılan yerel seçimler ile 2019 yılında yapılan son seçim arasında çok fark olmadığını söylemek yerinde olacaktır.

Tablo 2.4. 31 Mart 2019 Yerel Seçimlerinin Belediye Başkanlıklarına Göre Dağılımı

Seçim	Toplam	Erkek		Kadın	
		Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
31 Mart 2019					
Büyükşehir Belediye Başkanı	30	27	90.0	3	10.0
İl Belediye Başkanı	51	50	98.0	1	2.0
Büyükşehir İlçe Belediye Başkanı	519	494	95.2	25	4.8
İlçe ve Belde Belediye Başkanı	789	777	98.5	12	1.5

Kaynak: TÜİK, 2022.

Tablo 2.4'te 2019 yerel seçimlerinde seçilen belediye başkanlarının belediye türlerine göre dağılımı verilmiştir. 30 büyükşehir belediye başkanından sadece 3'ü kadın belediye başkanıdır. 51 il belediye başkanından da sadece 1'i kadın belediye başkanıdır. Tablolar yerel temsilde kadın erkek eşitliğinin sağlanmadığını göstermektedir.

Kadınların temsili denince basitçe seçilmiş kadınların sayısındaki artış akla gelmemelidir. Gerçek manada bir temsilden bahsedebilmek için biçimsel temsilden ziyade kadınların kendi düşüncelerini savunabilecekleri politik bir ortam gerekmektedir. Sayısal olarak temsilin artması elbette önemlidir, ancak yeterli değildir. Kadınların temsili, kadınların politik düşünceleri ve programları anlamına gelmektedir. Dolayısıyla kadınların politika ortamında siyasi bir aktör olarak yer almaları gerekmektedir. Kadınlar hemcinsleri adına konuşabilecekleri bir politika ortamında aktif olarak yer aldıkları takdirde gerçek temsil mümkün olmaktadır. Bu bağlamda Birleşmiş Milletler %30 asgari temsil oranı koymuş ve resmi olarak kabul etmiştir (Alkan,2004:6).

Ülkemiz kadınlara siyasal haklarını 1930, 1933 ve 1934 yıllarında kazandırmış olmasına rağmen siyasal temsil söz konusu olduğunda kadınlar, pratikte bu haklarını

erkekler kadar kullanamamaktadırlar. Yukarıda gösterilen tablolar bunu kanıtlar niteliktedir. Kadınlar çalışma hayatına aktif katılmaya başlasa da kadının biyolojik rolleri, ekonomik güvencesinin olmayışı, eğitim alma imkânlarının pratikte daha kısıtlı olması ve siyasetin erkek işi olarak görülmesi gibi nedenlerle yukarıda yer verilen tablolardaki kadın oranlarının kolay kolay artma eğilimine giremediği görülmektedir. Anayasamızda Cumhuriyetin temel nitelikleri arasında sayılan “demokratik” devlet ilkesinin, söz konusu veriler dikkate alındığında cinsiyetler bağlamında pratikte gerçekleşemediği anlaşılmaktadır.

1982 Anayasasının 10. maddesinde geçen herkesin kanun önünde eşit olduğu ilkesine 2004 yılında, “Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür”, ibaresi eklenmiştir. Bu ilke ülkemizde cinsiyete dayalı ayrımı yasaklayan en üst normdur. Ayrıca İnsan Hakları Beyannamesi 21. maddede “herkesin doğrudan ya da özgürce seçilmiş temsilciler aracılığıyla ülkesinin yönetimine katılma hakkına sahip olduğu” hükmü yer almaktadır (Türel ve Çağlar,2010:19).

Bu tarz eşitlikçi söylemlerle kadınların siyasal hakların da düzenlemeye gidilse de uygulamada önemli bir gelişme kaydedilememiştir. Çünkü kadınlar henüz seçilme hakkından yeteri kadar yararlanamamakta, siyasi karar alma mekanizmalarında istenilen düzeyde yer alamamaktadırlar. Bu nedenle kadınların ikincil olma konumundan çıkarılması, ekonomik, sosyal, siyasi ve kültürel hayatta yer almasını sağlayacak önlemlerin alınması gerekmektedir (Türel ve Çağlar,2010:22). Bu bağlamda alınacak önlemler kadınların temsil sayısını arttıracaktır.

2.6.3. Kadınların Yerel Siyasette Temsil Sorunlarının Nedenleri

Türk kadınlarının siyasi haklarını elde etme süreçleri eskiye dayansa da temsil konusunda kadın oranları oldukça düşük seviyededir. Özellikle kırsal kesimlerde kadınların oy verme davranışında dahi baba, ağabey, eş faktörünün baskın olduğu bilinmektedir. Bu durum kadının toplumdaki konumu ile alakalıdır. Kadının çalışma hayatına girmesiyle birlikte toplumdaki konumu dönüşüme uğrasa da siyasi alandaki varlığı henüz aynı seviyede değildir. Siyasette kadın temsiline yönelik engelleyici nitelikteki söylemlere ilişkin çeşitli örnekler verilebilir. Bunların başında kadının biyolojik rolleri nedeniyle siyasete uygun olmadığı savı gelmektedir. Kadın, öncelikle eş ve anne olduğundan, siyasal yaşamda aktif olarak yer almasının bu rollerini yeterince ifa

edememe ile sonuçlanacağı varsayılmaktadır. Daha çok geleneksel aile tipinin yaygın olduğu toplumlarda kadının yaşam alanı evin duvarları ile sınırlandırıldığından kadınların siyasete ilgi düzeyi düşmektedir. Bu durum kadınların evden yerel yönetimlere, özelden kamusala yönelimini azaltmaktadır (Negiz ve Üçer,2012:4).

Bir başka neden olarak kaynak azlığı gösterilmektedir. Siyasette örgütlenmek masraflı bir iş olduğundan mali imkânları daha fazla olanlar avantajlı bir konuma sahip olmaktadır. Ancak, özellikle kırsal alanda kadınlar ekonomik güvenceden yoksundur. Temsil sorunları bağlamında teknik bilgi yetersizliğinin de diğer bir neden olduğu belirtilmektedir. Siyasete katılma yalnızca ilgi ve istek ile gerçekleşmemektedir. Bunun için gerekli bilgi ve donanımına sahip olmak gerekmektedir (Negiz ve Üçer,2012:5). Ataerkil kültürde eğitim alma imkânları kısıtlandığından kadınlar, bu teknik bilgiye erişim konusunda da zorlanmaktadır.

Siyasi partilerin parti içinde aday belirleme usulleri de kadınların temsilinde bir diğer engel teşkil etmektedir. Bu usuller merkez yoklaması, aday yoklaması ve önseçim usulüdür. Merkez yoklaması, demokratik bir aday belirleme usulü değildir. Çünkü bu usule göre adaylar ve liste sıralamaları direkt parti merkezi tarafından yapılmaktadır. Dolayısıyla bu yöntem sadece parti liderlerini güçlendirmeye yaramaktadır. Aday yoklamasının diğer adı teşkilat yoklamasıdır. Bu usul merkez yoklamasına göre daha demokratik sayılmaktadır. Fakat aday yoklamasına göre aday belirleme bir seçim çevresinde bulunan tüm partili üyeler tarafından değil, parti tüzüğünde belirtilen kişiler tarafından yapılmaktadır. Sonuç olarak bu yöntem partinin genel iradesini yansıtmamaktadır. Önseçim ise seçim çevresindeki tüm üyeler ya da delegelerin oy kullanmasıyla uygulanan bir yöntemdir. Seçim kurullarının denetiminde yapılan bu seçimlerin sonuçları partiler için bağlayıcı nitelik taşımaktadır (Aydın,2007:91-92).

Siyasal katılma sürecinde daha başlangıçta eşitsiz konumda bulunmaları ve önlerine çıkarılan kültürel ve yapısal engeller kadınların özgüvenini zedelemektedir. Bu yüzden birçok kadın geçmişten günümüze dek devam eden engelleri aşamayacağını kanıksamıştır. Özgüven eksikliğinin motivasyonu düşürmesiyle kadınlar siyasete ilgisiz olmakta ve örgütlenememektedirler (Negiz ve Üçer,2012:6).

Alkan'a göre kadınların yerel siyasette yetersiz temsili üç unsur ile açıklanmaktadır. Birincisi kadınların politikadaki simgeselliğidir. Simgesellik kadınların siyasi alanda temsilinin daha çok vitrin oluşturmak için kullanılmasıdır. Bu yaklaşımda

kadınlar siyasette aktif olarak yer almamakta sadece vitrin olarak görülmektedir (Alkan,2004:5). Çünkü Türkiye'nin Avrupalılığı konusunda kadınlar en önemli simgelerden biri olarak gösterilmektedir (Biricikoğlu,2013:73). Vitrin oluşturma eğilimi genelde ulusal politikada yaygın olarak kullanılmakta, yerel politikada önemini yitirmektedir. İkinci unsur kadınların yerel düzeyde toplumsal hareketliliğinin sınırlı olmasıdır. Üçüncü unsur ise kadın örgütlenmelerinin yakın zamanlara kadar çok ilgi görmemesidir (Alkan,2004:5).

2.6.4. Yerelde Demokratikleşmenin Koşulları

Demokrasi, toplumun farklı kesimlerinin cinsiyet, ırk, din ayrımı yapmaksızın, bu farklılıklara rağmen değil bu farklılıklarla birlikte yasal düzenlemelerde veya yönetici seçiminde söz hakkına sahip olduğu bir sistemdir. Yerel yönetimler demokratik yaşamın başlangıç noktaları olarak kabul edilmektedir. Yaygın olan bu görüşün dayanağı olarak yerel yönetimlerin özerk, kendilerini ilgilendiren konularda yerel halk tarafından karar almaları, karar organlarını seçimle iş başına getirmeleri gösterilmektedir. Bu bağlamda yerel siyasette demokratikleşmenin sağlanması ulusal siyasette de demokratikleşmeye katkı sağlayacaktır (Yaylı ve Pustu,2008:133-134).

Yerelde demokratikleşmeyi sağlamak için belli koşullar çerçevesinde hareket etmek gerekmektedir (Belli,2015:72). Yerelde demokratikleşmenin temel dayanağı karar organlarının seçimle işbaşına gelmeleridir. Bu koşul gerekli, ancak yeterli değildir. Çünkü seçilenler, sadece kendilerini seçenlere karşı değil halkın tamamına karşı sorumlu olduğunun bilincinde olmalıdır. Yerelde demokratikleşmeye işlerlik kazandırmak için halkın katılımının artırılması gerekmektedir. Halk katılımı çeşitli yol ve yöntemlerle gerçekleştirilmektedir. Bu yöntemler yurttaş girişimleri olarak adlandırılmaktadır. Yurttaş girişimi, yerel topluluk içinden bir grubun belirli bir konudaki taleplerine destek sağlamak için imza toplaması ve toplanan imzalarla yönetimi etkilemesidir. Yerel topluluğun seçilmiş yöneticilerden memnun olmaması hâlinde onları görevden azledebilmeleri, geri çağırma yöntemi olarak bilinmektedir. Halk toplantıları ve kent meclisleri aracılığıyla yerel halk bilgilendirilmekte ve yerel halkın taleplerine cevap verilmektedir. Proje demokrasisi adı verilen yöntemle ise kentsel hizmetlerin proje süreçlerinde yerel halk da yer almaktadır (Yaylı ve Pustu,2008:138-139).

Yönetimde şeffaflık, yerel yönetimlerin planlarından, programlarından ve uygulamalarından halkın zamanında haberdar olmasını gerektirir. Ayrıca yerel halk

kaynakların toplanmasında, idare edilmesinde ve dağıtılmasında karar verenleri denetleyebilmeli ve gerektiğinde yönlendirebilmelidir. Halkın yerel yönetimlerde etkin temsilini sağlamak adına yerel meclisin belli bir çıkar grubuna hizmet etmemesi gerekir. Özellikle az gelişmiş toplumlarda merkezi iktidara egemen olamayan ekonomik elitler yerel yönetime egemen olmak isteyecekleri için bunun önüne geçilmelidir (Yaylı ve Pustu,2008:140-143).

Yerelde demokratikleşmenin sağlanması belli başlı ilkelere bağlıdır. Ancak bu ilkelere en önemlisi halkın etkin katılımını ve eşitliği sağlamaktır. Bu bağlamda bütün bireyler cinsiyet ayrımına maruz bırakılmadan katılım sürecine dâhil edilmelidir. Aynı zamanda temsil düzeyinde de eşitliği yakalamak gerekmektedir. Katılımda ve temsilde eşitlik sağlanmadığı takdirde yerelde demokratikleşmenin sağlanamayacağı açıktır. Bu olumsuz durumun ulusal düzeyde demokratikleşmeye yansımaları da olumsuz olacaktır (Belli,2015:72-73).

2.6.5. Kadınlar İçin Yerel Yönetimlere Katılımın Önemi

Kent planlamasında yer alan altyapı hizmetleri yerel yönetimlere hâkim olan kültürel zihniyetin bir yansımasıdır. Kadınların yaşamını içinde bulunduğu kentler doğrudan etkilemektedir. Örneğin gecekondu gibi yapılar, zamanının çoğunu evde geçiren kadınların sağlıksız koşullara maruz kalmasına neden olmaktadır. Yapımı tamamlanmamış yol ve kaldırımların sokaktaki toz ve çamuru eve taşımasıyla kadınların temizlik yükü artmaktadır. Kreş hizmetlerinin yeterli düzeyde sunulmaması kadınların sosyal, ekonomik ve siyasi hayatta bulunmalarını engellemektedir. Aydınlatılmamış sokak ve caddelerden akşamları geçmek durumunda kalmak kadınların kamusal alanda bulunmalarını olumsuz yönde etkilemektedir. Sadece erkeklere özgü dinlenme yerleri, kahvehaneler yapılması, kadınların ise ev dışında vakit geçirebilecekleri, sosyalleşebilecekleri yerler ve çocuklarını götürecekleri park, yeşil alanların bulunmaması kadınları sosyal hayatta görünmez kılmaktadır (Gazioğlu Terzi,2019:22).

Dünyanın farklı yerlerinde yapılmış olan çalışmalar, kadınların yerel yönetimlere katılımıyla, kentlerin altyapı hizmetlerinin geliştirilmesine yönelik daha fazla adımlar atıldığını göstermiştir. Örneğin Hindistan'da yapılan bir çalışma, yönetiminde kadınların yüksek oranda temsil edildiği yerel yönetimler ile yönetiminde erkeklerin yüksek oranda temsil edildiği yerel yönetimleri karşılaştırmıştır. Kadınların yüksek oranda temsil edildiği bölgede içme suyuna erişimi kolaylaştırmaya yönelik daha fazla projenin hayata

geçirildiği tespit edilmiştir (Chattopadhyay ve Duflo'dan akt. Gazioğlu Terzi,2019:22).

Benzer olarak kadınların yönetimin etkin mekanizmalarında yer almalarıyla yönetim anlayışına yeni bir bakış açısı kazandırdıklarını savunan çalışmalar bulunmaktadır. Bazı çalışmalar, kentsel tartışmalar ve uygulamalar konusunda kadınların erkeklerden farklı bir bakış açısı geliştirerek farklı adımlar atmaya yöneldiklerini göstermiştir (Bourke ve Luloff'dan akt. Gazioğlu ve Terzi,2019:22). Bazı çalışmalar ise kadınların liderlik ve iş kavramlarına yaklaşımlarının farklılığının idari işleyişe yansıdığını savunmaktadır (Van Assendelft'ten akt. Gazioğlu ve Terzi,2019:22).

Görüldüğü gibi kadınların hayatını kent yaşamı doğrudan ilgilendirmektedir. Kent nüfuslarının neredeyse yarıya yakını kadın nüfus oluşturmaktadır. Bu nedenle yaşamlarını doğrudan etkileyen kentteki uygulamalar konusunda bizzat söz sahibi olmalarının yerel demokrasiye katkı sağlayacağı bir gerçektir.

2.7. Siyasi Partiler ve Kadın

Türkiye'de siyasetin nabzını siyasi partiler tutmaktadır. Bu nedenle partilerin kadına ilişkin politikaları kadın temsili açısından oldukça önemlidir. Kadınlar yerel siyasette seçime siyasi partiler aracılığıyla girebilmektedir.

2.7.1. Siyasi Parti Programlarında Kadın

31 Mart 2019 Mahalli İdareler Genel Seçimleri neticesinde Adana Büyükşehir Belediyesi Sandalye Dağılımına göre en çok üyeye sahip 5 parti şunlardır: CHP (%40,26), AK Parti (%25,44), MHP (%18,15), İyi Parti (%4,81) ve HDP (%4,10) (HT Seçim 2019, t.y.).

2.7.1.1. CHP

Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) programında toplumsal cinsiyet eşitliğine yer vermiştir. Ayrıca demokratik ve kalkınmış bir ülke olmak için toplumsal cinsiyet eşitliğinin hayata geçirilmesini savunmaktadır. Modern ülke olmanın ilk şartının kadın erkek eşitliğini sağlamaktan geçtiğini belirtmektedir. CHP söyleminde %33 cinsiyet kotası bulunmaktadır. Ancak partide bu oran hiç sağlanamamıştır (Drechselova,2020:614-615).

2.7.1.2. AK Parti

Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AK Parti) kadın politikalarına bakıldığında muhafazakâr kimliğinin yansımalarıyla birlikte liberal eğilimler dikkat çekmektedir. Parti programında kadınların şiddet, töre cinayetleri, yoksulluk, sivil toplum örgütlenmeleri ve siyasal katılımına ilişkin sorunlar ile bu sorunlara yönelik çözüm hedefleri yer almaktadır. Bununla birlikte toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı taleplere mesafeli yaklaşılmaktadır (Yüksel,2021:105). AK Parti söyleminde cinsiyet kotasına karşıdır. Bu karşıtlığı parti içinde destekleyen kadın milletvekilleri de bulunmaktadır. Kadın milletvekillerinin bu karşıtlığı destekleme nedeni kota uygulayan bazı Avrupa ülkelerinin tecrübeleridir. Buna göre kadınların mesleki açıdan donanımlı ve güçlü olmalarına rağmen kota uygulamasını yürürlüğe koyan erkekler tarafından aslında ötekileştirildiklerini düşünmektedirler (Cansun,2012:85-86).

2.7.1.3. MHP

Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) programında kadınlar yardımcı unsur olarak yani kadın kolları münasebetiyle ele alınmaktadır. Bir maddede sadece fırsat eşitliği söylemi geçmektedir. Cinsiyet kotasından, kadın haklarından ve kadınların sorunlarından bahsedilmemiştir (Milliyetçi Hareket Partisi Tüzüğü).

2.7.1.4. İyi Parti

İyi parti başlangıçta kadın politikacılar için parti kadın kollarının sınırlayıcı olduğu iddiası ile kadın kolları oluşturmama karar almıştı. Parti daha sonra kadın kolları oluşturmuştur. Partinin bu konuda tavrının değişmesinde kadın kollarının seçim kampanyalarında sağladığı katkı etkili olabilir (Drechselova,2022:12). İyi partide %25 cinsiyet kotası bulunmaktadır (İyi Parti Tüzüğü). Genel başkanı kadın olan İyi Parti'nin program ve tüzüğünde kadınların eşit temsiline vurgu yapılmasına rağmen İyi Parti MYK'sında kadın oranının düşük olması tezatlık göstergesidir (Suat,2022).

2.7.1.5. HDP (YSP-HEDEP)

Partinin güncel adı Halkların Eşitlik ve Demokrasi Partisi (HEDEP) olmakla birlikte söz konusu parti, son yerel seçimlere (2019) Halkların Demokrasi Partisi (HDP)

adı altında, son genel seçimlere (2023) ise Yeşil Sol Parti (YSP) adı altında katılmıştır. Karışıklığa mahal vermemek ve parti kimliğine ilişkin siyasal sürekliliği göz ardı etmemek adına bu çalışmada söz konusu parti için seçimlere kadar varlığını devam ettiren HDP adı kullanılacaktır. HDP'in parti programı incelendiğinde toplumsal cinsiyet eşitliği savunulmaktadır. Her türlü ayrımcılığa karşı çıkılarak erkek egemenliği reddedilmiştir. Parti içi bütün seçimlerde %50 cinsiyet kotası ve partinin eş genel başkanlarından en az birinin kadın olma zorunluğu bulunmaktadır (Yeşil Sol Parti Tüzüğü).

2.7.2. Siyasi Partilerin 31 Mart 2019 Yerel Seçim Manifestolarında Kadın

2018 yılı Cumhurbaşkanlığı seçimleri öncesi AK Parti ve MHP arasında Cumhuriyet İttifakı olarak bilinen seçim ittifakı kurulmuştur. Bu nedenle iki parti 2019 yerel seçimlerine birlikte katılmıştır. İki partinin birlikte hareket ettikleri şehirlerin 30'u büyükşehir olmak üzere toplamda 51'dir. AK Parti programında "kadın" başlığı altında kadınların dile getirmiş oldukları talepleri karşılayacakları taahhüt edilmiştir. Ancak yerel yönetimlere dair oluşturulan 11 ana başlık içerisinde kadına yer verilmemiştir. AK Parti yerel seçim programında toplumsal cinsiyet eşitliği söylemi yer almamış, fakat kadınların siyasal katılımı ile ilgili konu çeşitli medya yayınlarında dile getirilmiştir. Söylemleri ile uygulamaları karşılaştırılacak olursa parti, yerel seçimlere 1256 erkek aday çıkarırken kadın aday sayısı sadece 25'te kalmıştır (KA. DER,2020:32-35).

2019 yılı yerel seçimler öncesinde MHP'nin resmi internet sayfasında yayınlamış olduğu herhangi bir seçim beyanamesine rastlanılmamıştır. Ancak seçim öncesi söylemlerinde MHP tarafından cinsiyet eşitliğinin sağlanacağı ileri sürülmüştür. MHP seçimlerde 794 erkek aday belirlerken sadece 23 kadın adaya yer vermiştir (KA. DER,2020:35).

CHP ve İyi Parti, 31 Mart yerel seçimleri öncesinde Millet İttifakı olarak bilinen bir seçim ittifakı kurmuştur. CHP toplam 30 ilde (12'si büyükşehir, 18'i il belediyesi olmak üzere), İyi Parti ise toplam 22 ilde (9'u büyükşehir ile 13'ü il belediyesi olmak üzere) belediye başkan adayına yer vermiştir. Hazırlanan seçim bildirisinde "Kentlerde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği" başlığı açılarak kadınlara ilişkin konulara yer verilmiştir. Söz konusu başlık altında kadınların gereksinimlerine yönelik çözümler üretilmesine dair konular ayrıntılı biçimde ele alınmıştır. Kadınların kent yönetimine aktif katılımını sağlamak üzere tüm tedbirlerin alınacağı ileri sürülmüştür. CHP adaylardan 832'sinde erkeklere, 50'sinde kadınlara yer vermiştir (KA. DER,2020:36-37).

İyi Parti tarafından açıklanan seçim manifestosunda kadınların toplumsal hayata aktif katılımına yönelik gerçekleştirilmek istenen hedefler geniş yer tutmuştur (KA. DER,2020:39).

HDP seçim manifestosuna bakıldığı zaman kadın merkezli belediyeçiliğin benimsenmiş olduğu gözlemlenmektedir. Ayrıca manifestoda kadınlara, çocuklara, yaşlılara ve gençlere yönelik pek çok olumlu önerilerin yer aldığı saptanmıştır. HDP 184 erkek aday, 50 kadın aday belirlemiştir (KA. DER,2020:40).

31 Mart 2019 yerel seçimlerinde Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) 75 ilden 1'inde, Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) 51 ilden 2'sinde ve Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) 31 ilden 2'sinde kadın aday göstermiştir. Saadet Partisi ve İyi Parti kadın aday göstermemiştir. Halkların Demokratik Partisi (HDP) bütün illerde ve ilçelerde kadınları eş başkan adayları olarak belirlemiştir. 31 Mart 2019 yerel seçim sonuçlarına göre, büyükşehir belediyelerinde 3, ilçe belediyelerinde 39 ve belde belediyelerinde 1 kadın belediye başkanı seçilmiştir. Seçimi kazanan kadın belediye başkanlarının partisi ise, AKP'den 7, CHP'den 10, MHP'den 1 ve HDP'den 24 kadın belediye başkanı seçilmiştir. 2 belediye başkanı da bağımsız olarak Pazaryeri ve Keban'da seçilmiştir (KA. DER,2020:31).

Partilerin genel olarak söylemleri ve uygulamaları dikkate alındığında kadın adaylara yer verme konusunda çekinceli davrandıkları tespit edilmiştir. Örneğin AK Parti, ülkemizde parti kadın kollarını aktif olarak kullanan ve yaygınlaştıran bir partidir. Özellikle seçim dönemlerinde parti kadın kollarının ev gezmeleri ve çeşitli sosyal faaliyetler düzenleyerek oy istedikleri görülmektedir. Ancak son yerel seçimde aday belirlerken AK Parti'de sadece 25 kadına yer verilmesi yerel temsilde eşitliğin sağlanamadığının göstergesidir. CHP seçim manifestosuna bakıldığında kadınların toplumsal sorunlarının ne olduğu ve çözümlerinin gayet net belirlendiği anlaşılmaktadır. Ayrıca kadınların yerel siyasete aktif katılımını arttıracak yöntemler taahhüt edilmektedir. Fakat CHP söylemi ile partide sadece 50 kadın adaya yer verilmesi temsilde eşitliğin uygulamada zayıf olduğunu göstermektedir. İyi parti genel başkanı kadın olmasına rağmen partinin yerel seçim programında kadınların yerelde temsiline ilişkin herhangi bir söylemin olmaması tezat bir durumu ortaya koymaktadır. Görüldüğü üzere bu sayılar bize kadınların yerelde eşit temsiline parti programlarında sadece kâğıt üstünde yer aldığını uygulamada eşitliğin sağlanamadığını göstermektedir. Parti içi aday belirleme usulleri değiştirilerek kadın adayların sayısı artırılmalıdır. Nitekim kadınların aday olması

seçilmelerine imkân tanıyacaktır. Böylece yerelde seçilen kadınlar, kadınların sorunlarına yönelik çözümleri hayata geçirecektir. Ayrıca kadınların kentli yaşam gereksinimlerinin giderilmesine katkı sağlayacaktır.

2.8. Yerel Siyasette Kadın Katılımını Arttıracak Araçlar

Kadınların yerel siyasete katılımını arttıracak belli başlı araçlar bulunmaktadır. Bunlar: “siyasi partilerin kadın kolları, yerel seçimlerde kadın aday kotası, kent konseyi kadın meclisleri ve mahalle muhtarlığıdır” (Sancar,2018:139).

2.8.1. Siyasi Partilerin Kadın Kolları Örgütlenmeleri

Partilerin yan kuruluşu olarak örgütlenen birimleri kadın kollarıdır. Kadın kolları yereldeki parti teşkilatının emrinde çalışan sekreteryaya gibidir. Çünkü kadın kollarının kendine ait gündemleri, bütçeleri ya da faaliyetleri bulunmamaktadır. Özellikle yerel seçim dönemlerinde kadın kolları parti kampanyalarına destek olmakta ve parti yöneticilerinin işlerini kolaylaştırmaktadır. Kadın kolları düzenledikleri sosyal faaliyetler (piknik, kermes, ev gezmeleri gibi) ile partiye siyasal destek sağlayan bir araç konumundan öteye gidememektedir. Kadın kolları bu özellikleri ile partilerin adeta günlük hayattaki temsilcileri gibilerdir. Kadınların parti kadın kolları aracılığıyla yaptıkları siyaset geleneksel çerçevede yürümektedir. Çünkü kadınların günlük hayatta yaptıkları normal faaliyetler kadın kollarının görev alanını oluşturmaktadır. Bu durumda onların siyasette aktör olmaktan partinin oyunu arttıracak araç olarak gördüklerini göstermektedir (Sancar,2018:139).

2.8.2. Yerel Seçimlerde Belirlenen Kadın Aday Kotası

Kota, belli bir gruba ayrılan pay demektir. Kadın kotası ise seçimlerde kadınlara ayrılan pay veya oran anlamına gelmektedir (Sitembölükbaşı,2007:15). Bu yöntem karar alma mekanizmalarına tek bir cinsin hâkim olmasının önüne geçilerek yerel siyasette etkili bir araç olarak kullanılabilir (Şahin,2021:237).

Kota uygulamasına parti programında yer veren iki parti CHP ve HDP’dir. Fakat CHP’nin yerel siyasette seçilen kadın oranının %4’ü geçmediği bilinmektedir. Bu durum partide belirlenen kadın kotasının etkin kullanılmadığını ve gereken düzenlemelerin yapılmadığını kanıtlar niteliktedir.

HDP ise partisine kadın kotasını 2007 yılında getirmiştir. 2007 yılı itibariyle parti içindeki görevlere getirilen kadın oranının artmasıyla kotanın etkin uygulandığı görülmektedir (Sancar,2018:139-140).

2.8.3. Kent Konseyi Kadın Meclisleri

1992 yılında gelecek yüzyıl için sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması amacıyla Rio'da "Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı" düzenlenmiştir. Konferans esnasında kabul edilen beş uluslararası belgeden biri "Gündem 21" dir. Yerel sürdürülebilir kalkınma sorunlarının çözümüne ilişkin uzun vadeli, stratejik bir planın hazırlanarak uygulanması için ise "Yerel Gündem 21" hedefleri belirlenmiştir (Emrealp,1998:27). "Yerel Gündem 21" kapsamında yerel yönetimlerin yönetim, demokrasi ve katılım yapılandırmalarını hızlandırmaları için kent konseyleri birimleri bulunmaktadır. Kent konseylerinin olduğu yerlerde "Kent Konseyi Kadın Meclisi" bulunması gerekmektedir (Sancar,2018:140).

Kadın meclisleri, kentin tüm kadınlarını temsil eden bir meclis olmalıdır. Kadınları kentli yaşamın her alanına dâhil etmeli ve karar alma mekanizmalarına kadınların aktif katılımını sağlamalıdır. Ayrıca meclis, kadınların sosyal hayatın her alanında söz sahibi olmalarına, kadın ve kent sorunları hakkında bilinçlenmelerine, kadın bakış açısıyla politikalar oluşturmalarına ortam oluşturmalıdır. Böylece kadınların yerel hizmetlerin yürütülmesinde daha çok sorumluluk almaları sağlanabilir. Fakat kent konseyi bünyesinde geçerli olan "doğal üyelik" uygulamasının kadın meclisi içinde geçerli olmasına rağmen pek uygulanmadığı gözlemlenmektedir. Kadın meclisleri, doğal üyeler, kurumsal üyeler ve bireysel üyelerden oluşmaktadır. Doğal üyeler, o ilin kadın milletvekili, vali, kaymakam, belediye başkanı, belediye meclis üyeleri, il genel meclisi üyeleri ve muhtarlarıdır. Kurumsal üyeler, kadın çalışmalarına öncülük eden kamu kurumları, baroların ilgili birimleri, üniversitelerin kadın çalışmaları yapan araştırma birimleri veya bölümleri, meslek odaları, kadın kooperatifleri, kadın sivil toplum örgütleridir. Vali, belediye başkanı, kamu yönetici eşleri ile ev hanımları ise bireysel üyeler kapsamındadır (Emrealp,2005:83-85).

2.8.4. Mahalle Muhtarlığı

Mahalle muhtarları yerel seçimlerle yapılan oylama sonucu belirlenmektedir. Siyasi partilerin muhtarlığa aday gösterme yetkisi olmadığından kadın muhtar adayları sayısı son zamanlarda artmaktadır (Sancar,2018:140). Türkiye’de 50.292 muhtarlık bulunmaktadır. 2019 seçimlerinde kadın muhtar sayısı 1071 olmuştur. Kadınların mahalle muhtarı olarak seçilmesi yerelde kadınların sorunlarının görünürlüğünü artırır. Sorunlara yönelik çözüm önerileri oluşturmaya ortam hazırlar (KA. DER,2020:23-31).

Kadınların yerel siyasete katılımını arttıracak olan bu araçlar sadece kâğıt üstünde kalmamalıdır. Söz konusu araçların etkin kullanımlarını sağlayacak önlemler alınmalıdır. Uygulamalar yaygınlık kazandıkça kadınların yaşadıkları kentin gerek sosyal alanında gerek siyasi alanında görünürlükleri artar. Bu şekilde kendi sorunlarını dile getiren kadınlar, çözümlere yönelik de projeler geliştirir, uygulamaya koyarlar. Demokrasinin temel niteliklerinden olan eşitlik ilkesi yerel temsilde eşitlik sağlandığı müddetçe anlam kazanır.

BÖLÜM III

KADINLARIN YEREL YÖNETİMLERE KATILIMI

VE YEREL YÖNETİMLERDE TEMSİLİ: ADANA ÖRNEĞİ

Geçmiş bölümlerde siyasal katılma kavramının ne olduğundan ve kadınların siyasal katılma süreçlerinden bahsedilmiştir. Daha sonra yerel yönetimlerle ilgili temel bilgiler verilmiş, kadın-erkek eşitliği yerel seçimler bağlamında değerlendirilmiştir. Bu bölümde ise Adana Büyükşehir Belediyesi ve merkezde yer alan Seyhan, Yüreğir, Çukurova ve Sarıçam İlçe Belediyeleri resmi internet sayfaları taranarak kadın-erkek temsil oranlarının tespitine gidilmiştir. Bu ilçeler merkezde yer almaları ve Adana Büyükşehir Belediye Meclisinde en fazla üyeye sahip olmaları nedeniyle seçilmiştir.

3.1. Adana Hakkında Genel Bilgiler ve Yerel Temsilinde Kadın

Adana'da 1840 yılına kadar bugünkü manada belediye hizmetlerini ifa eden herhangi bir kurum bulunmamıştır. Kamu hizmetleri vali gözetiminde vakıflar tarafından yerine getirilmiştir. 1833-1840 yılları arasında vakıflar düzenlenerek hizmet etme alanı genişletilmiştir. 1860'lı yıllarda birçok Avrupalı Adana'ya pamuk üretimi için geldikten sonra Adana'nın görünümü değişmiştir. 1870'te Muhtesiplik kurulmuştur. Bu yapı bugünkü belediyelerin yaptıkları hizmetleri yerine getirmekteydi. Önce "Ezene" sonra "Atana" ismi dönüşerek "Adana" olmuştur. Zamanla gelişen Adana'da belediyeçilik hizmet alanları genişlemiştir (Adana Büyükşehir Belediyesi,2023). 1986 yılında çıkarılan 3306 Sayılı Kanun ile Adana "Büyükşehir" statüsü kazanmıştır.

Adana Büyükşehir ilçe belediyeleri "Aladağ, Ceyhan, Çukurova, Feke, İmamoğlu, Karaisalı, Karataş, Kozan, Pozantı, Saimbeyli, Sarıçam, Seyhan, Tufanbeyli, Yumurtalık ve Yüreğir olmak üzere toplam on beş idari birimden müteşekkildir (Türkiye Belediyeler Birliği,2023). Adana içerisinde Çukurova Üniversitesi ve Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi olmak üzere iki üniversite bulunmaktadır. İş imkânlarının çeşitli olması ve öğrencilerin fazla olması Adana'yı yoğun nüfuslu, dinamik yapılı bir kent haline getirmiştir.

Adana nüfusu 2022 yılında açıklanan verilere göre toplam 2.274.106 kişidir. Toplam nüfusun 1.137.455'ini erkek nüfus ve 1.136.65'ini kadın nüfusun oluşturduğu

görülmektedir (TÜİK,2023). Nüfus oranı olarak birbirine bu kadar yakınlık gösteren cinsiyetlerin yerel yönetimlerde temsili konusunda da eşitliğin bulunup bulunmadığı Adana özelinde incelenecektir.

Tablo 3.1. Adana Belediye Başkanları

No	Belediye Başkanı	Dönemi
1	Sait Efendi	1868-1870
2	Abdulkadir Efendi Bağdadizade	1883-1884
3	Ahmet Tevfik Bey	1884-1886
4	Ramazanoğlu Kasım Bey	1890-1892
5	Debbağzade Hacı Ali Efendi	1892-1895
6	İbrahim Rasih Efendi	1895-1899
7	Hacızade Ali Efendi	1899-1903
8	Süphi Paşa	1903-1906
9	Süleyman Vahid Efendi	1913-1915
10	Ramazanoğlu Tefik Kadir Bey	1906-1919
11	Diblanzade Mehmet Fuat Bey	1919-1922
12	Alimünif Bey	1922-1926
13	Turan Cemal Beriker	1926-1938
14	Kasım Ener	1939-1946
15	Fazlı Meto	1946-1947
16	Hazım Savcı	1947-1950
17	Numan Güreli	1950-1951
18	Zahit Akdağ	1951-1954
19	Ali Bozdoğanolu	1955-1956
20	Galip Avşaroğlu	1956-1958
21	Daniş Arıkoğlu	1958-1959
22	Ali Sepici	1954-1968
23	Erdoğan Özlüşen	1968-1973
24	Ege Batur	1973-1977

25	M. Selahattin Çolak	1977-1980
26	Nuri Korkmaz	1980-1981
27	Ali Ahmet Kelecek	1981-1984
28	Aytaç Durak	1984-1989
29	M. Selahattin Çolak	1989-1994
30	Aytaç Durak	1994-2014
31	Hüseyin Sözlü	2014-2019
32	Zeydan Karalar	2019-

Kaynak: Adana Büyükşehir Belediyesi, 2023.

Tablo 3.1’de geçmişten günümüze Adana’da görev yapmış belediye başkanları yer almaktadır. Cumhuriyetin ilk yıllarında kadınların belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakları yoktu. 1930 yılında bu hakkı elde etmelerine rağmen Adana’da hiç kadın belediye başkanı seçilmediği görülmektedir. Türkiye’de en son yapılan 31 Mart 2019 yerel seçimlerini Cumhuriyet Halk Partisi’nden Zeydan Karalar kazanmıştır. Zeydan Karalar görevine halen devam etmektedir. Tablodaki verilere göre 1930 yılı itibariyle belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı elde eden kadınlar Adana özelinde değerlendirildiğinde bir kez dahi belediye başkanı seçilememiştir. Belediye başkanlarının hepsinin erkek seçilmesi partilerin aday belirleme stratejilerinden kaynaklı olabilir. Parti içinden çoğunlukla erkek adaylar belirlenmesi erkek belediye başkanı seçilmesini sağlamaktadır. Bu durum Adana nüfusunun yarısını kadın nüfusun oluşturmasına rağmen kadın seçmenin temsilinin göz ardı edildiğini göstermektedir.

Tablo 3.2. Adana İlçe Belediye Başkanları

İlçe	Belediye Başkanı	Cinsiyeti	Partisi
Aladağ	Mustafa AKGEDİK	Erkek	AKP
Ceyhan	Hülya ERDEM	Kadın	CHP
Çukurova	Soner ÇETİN	Erkek	CHP
Feke	Ahmet SEL	Erkek	MHP
İmamoğlu	Kasım KARAKÖSE	Erkek	CHP
Karaisalı	Saadettin ASLAN	Erkek	MHP
Karataş	Necip TOPUZ	Erkek	MHP

Kozan	Kazım ÖZGAN	Erkek	SP
Pozantı	Mustafa ÇAY	Erkek	MHP
Saimbeyli	Mustafa Şahin GÖKÇE	Erkek	MHP
Sarıçam	Bilal ULUDAĞ	Erkek	MHP
Seyhan	Akif Kemal AKAY	Erkek	CHP
Tufanbeyli	Remzi ERGÜ	Erkek	AKP
Yumurtalık	Türkeş FİLİK	Erkek	MHP
Yüreğir	Fatih Mehmet KOCAİSPİR	Erkek	AKP

Kaynak: Türkiye Belediyeler Birliği, 2023.

Tablo 3.2’de en son 31 Mart 2019 tarihinde yapılan yerel seçimlerde Adana’da seçilmiş ilçe belediye başkanları yer almaktadır. Bu tabloya göre sadece Ceyhan Belediye Başkanının kadın olduğu görülmektedir. 2019 yerel seçimlerinde Ceyhan Belediyesinin seçilmiş başkanı Kadir Aydar’dır. 2020 yılı Mart ayında Yüksek Seçim Kurulu tarafından Kadir Aydar’ın mazbatasını iptal edilmiştir (Ntv Haber,2020). Hülya Erdem, 6 Nisan 2020 tarihinde Ceyhan Belediye Meclisi tarafından Ceyhan Belediye Başkanlığına seçilmiştir (Ceyhan Belediyesi,2023). Nitekim Hülya Erdem’in seçilmesinin istisnai bir durum olduğu anlaşılmaktadır. Son yapılan yerel seçimler Adana ilçe belediye başkanlıkları bağlamında değerlendirildiğinde kadın temsilinin yokluk durumunda olduğu anlaşılmaktadır.

Yerel yönetimlerde kadın-erkek temsil oranlarını değerlendirebilmek için belediye meclis üyeleri ve belediye encümen üyeleri de önemli göstergelerdir.

Tablo 3.3. Adana Büyükşehir Belediyesi Meclis ve Encümen Üyeleri Kadın-Erkek Oranları

Türü	Kadın	Oran (%)	Erkek	Oran (%)	Toplam
Belediye Meclis Üyesi	8	10	72	90	80
Belediye Encümen Üyesi	2	18.18	9	81.82	11

Kaynak: Adana Büyükşehir Belediyesi, 2023.

Tablo 3.3’te Adana Büyükşehir Belediyesi meclis ve encümen üyeleri kadın-erkek oranlarına ilişkin veriler paylaşılmaktadır. Bu verilere göre Adana Büyükşehir Belediye Meclisi’ndeki toplam 80 üyeden sadece %10’u kadınlardan oluşmaktadır. Belediye Encümeninde ise toplam 11 üyenin %18’i kadın üyeler tarafından temsil

edilmektedir. Bu oranlar Adana nüfusunun yarısını oluşturan kadın nüfus oranı düşünüldüğünde temsilde eşitliğin sağlanmadığını göstermektedir. 2019 yılında yapılan son yerel seçimlerde Adana Büyükşehir Belediyesi ve 15 ilçe belediyesinde hiç kadın belediye başkanı seçilmemiş olduğu göz önünde bulundurulursa belediye meclisinde kadınların %10 oranında temsili umut verici bir tablo çizmektedir.

Adana merkezde yer almaları sebebiyle ve nüfus yoğunluğu fazla olan “Seyhan, Yüreğir, Çukurova ve Sarıçam” İlçe Belediyeleri Adana Büyükşehir Belediyesinde en fazla üyesi bulunan ilçelerdir. Bu nedenle anılan ilçe belediyeleri meclis ve encümen üyeleri kadın-erkek temsili bağlamında incelenecektir.

Tablo 3.4. Seyhan Belediyesi Meclis ve Encümen Üyeleri Kadın-Erkek Oranları

Türü	Kadın	Oran (%)	Erkek	Oran (%)	Toplam
Belediye Meclis Üyesi	13	28.89	32	71.11	45
Belediye Encümen Üyesi	0	0	3	100	3

Kaynak: Seyhan Belediyesi, 2023.

Tablo 3.4’te Seyhan Belediyesi Meclis ve Encümen üyelerine ait veriler paylaşılmıştır. Seyhan Belediye Meclisinde toplam 45 üyeden 13’ünü kadın üyeler oluşturmaktadır. Seyhan Belediyesi Encümen üyelerinin tamamı erkek üyedir, kadın üye bulunmamaktadır.

Tablo 3.5. Yüreğir Belediyesi Meclis ve Encümen Üyeleri Kadın-Erkek Oranları

Türü	Kadın	Oran (%)	Erkek	Oran (%)	Toplam
Belediye Meclis Üyesi	7	18.92	30	81.08	37
Belediye Encümen Üyesi	0	0	7	100	7

Kaynak: Yüreğir Belediyesi, 2023.

Tablo 3.5’te Yüreğir Belediyesi Meclis ve Encümen üyeleri analiz edilmeye çalışılmıştır. Toplam 37 üye bulunan Yüreğir Belediye Meclisinde 7 kadın üye ve 30 erkek üye yer almaktadır. Kadın üyeler oran olarak azınlıkta kalmıştır. Encümen üyelerinin tamamı erkek üyelerden oluşmaktadır.

Tablo 3.6. Çukurova Belediyesi Meclis ve Encümen Üyeleri Kadın-Erkek Oranları

Türü	Kadın	Oran (%)	Erkek	Oran (%)	Toplam
Belediye Meclis Üyesi	5	14.29	30	85.71	35
Belediye Encümen Üyesi	-	-	-	-	-

Kaynak: Çukurova Belediyesi, 2023.

Çukurova Belediyesi Meclis üyeleri cinsiyet bağlamında Tablo 3.6'da gösterilmiştir. Çukurova Belediyesi Meclis üyesi toplam 35'tir. Bu üyelerden sadece 5'i kadın üyeden oluşmaktadır. Erkek üyeler çoğunluğu sağlayarak 30 üyeye ulaşmıştır. Belediyenin resmi internet sayfasından encümen üyeleri ile ilgili hiçbir bilgiye ulaşılammıştır.

Tablo 3.7. Sarıçam Belediyesi Meclis ve Encümen Üyeleri Kadın-Erkek Oranları

Türü	Kadın	Oran (%)	Erkek	Oran (%)	Toplam
Belediye Meclis Üyesi	2	6.45	29	93.55	31
Belediye Encümen Üyesi	-	-	-	-	-

Kaynak: Sarıçam Belediyesi, 2023.

Tablo 3.7'de Sarıçam Belediyesi Meclis üyeleri incelenmiştir. 31 üyeli Sarıçam Belediye Meclisinde sadece 2 kadın üye bulunmaktadır. 29 üye ise erkek üyelerden oluşmaktadır. Sarıçam Belediyesi resmi internet sayfasında encümen üyeleri ile ilgili bilgiler bulunmamaktadır.

Çalışmanın ana konusunu oluşturan Adana Büyükşehir Belediyesi ve merkezde yer alan Seyhan, Yüreğir, Çukurova ve Sarıçam İlçe Belediyeleri yerel temsilde eşitlik bağlamında incelenmiştir. Adana'nın hali hazırda 15 ilçe belediyesi ile birlikte büyükşehir belediyesi dâhil olmak üzere toplam 16 belediye başkanlığı bulunmaktadır. Bunlar arasında Ceyhan İlçe Belediye Başkanı Hülya Erdem'den başka kadın belediye başkanı bulunmamaktadır. Hülya Erdem, Kadir Aydar'ın Yüksek Seçim Kurulu tarafından mazbatasının iptal edilmesiyle Ceyhan Belediye Meclisi tarafından seçilerek göreve gelmiştir. Bu durum başkanlıklarda kadınların görünmezliğini ortaya koymaktadır.

Kadının Adana özelinde yerel siyasetteki varlığını sorgulamak için diğer göstergeler olarak belediye meclis ve encümen üyeliği seçilmiştir. Adana Büyükşehir

Belediye Meclisi'ndeki toplam 80 üyeden 8'i, Seyhan Belediye Meclisi'ndeki toplam 45 üyeden 13'ü, Yüreğir Belediye Meclisi'ndeki toplam 37 üyeden 7'si, Çukurova Belediye Meclisi'ndeki toplam 35 üyeden 5'i, Sarıçam Belediye Meclisi'ndeki toplam 31 üyeden 2'si kadın üyelere olmaktadır. Çukurova Belediyesi ve Sarıçam Belediyesi Encümen üye bilgilerine ulaşamamış olup Seyhan Belediyesi ve Yüreğir Belediyesi Encümen üyelerinin de tamamı erkek üyelere. Sonuç olarak Adana Büyükşehir Belediyesi ve merkez İlçe Belediye Başkanlıklarının karar alma mekanizmalarında kadınlara fazla yer verilmediği tespit edilmiştir. Bu durum ulusal siyasette olduğu gibi yerel siyasette de kadının görünmezliğini ortaya çıkarmaktadır. Oysa yerel siyasetin karar alma mekanizmalarında kadınlar erkekler kadar yer alırsa ulusal siyasetin karar alma mekanizmalarında kadınların erkekler kadar yer edinmesi kolaylaşır. Yerel siyasetteki siyasal kültürün değişmesi ulusal siyasetteki eril karakterli siyasal kültürün değişmesine yansır.

Çalışmanın bundan sonraki kısmında Adana yerel temsilindeki kadın oranlarını kıyaslamak açısından Ankara, Bursa, Aydın ve Gaziantep Büyükşehir Belediyeleri ve bünyelerinde en çok üye bulduran merkez ilçe belediye meclis üyeliklerindeki kadın oranlarına bakılacaktır. Bu illerden Ankara ve Bursa illeri Türkiye'nin en fazla nüfusa sahip beş ilinden (İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Antalya arasından) ikisi olduğu için seçilmiştir (TÜİK,2022). Aydın ve Gaziantep illerinin ise mevcut büyükşehir belediye başkanlarının kadın olmasının belediye meclis üyeliklerindeki kadın oranlarına ne derece yansıdığına dikkat çekilecektir. Bu tespitinin yapılabilmesi için adı geçen büyükşehir belediyelerinin resmi internet sayfaları taranacaktır.

3.2. Ankara Büyükşehir Belediyesi

Ankara nüfusu 2022 yılı TÜİK verilerine göre toplam 5.782.285'tir. Toplam nüfusun 2.925.806'sını kadınlar, 2.856.479'unu erkekler oluşturmaktadır (TÜİK, 2023). Kadın nüfusun erkek nüfustan fazla olduğu Ankara ilinde yerel temsilde kadın oranlarına bakılacaktır.

Tablo 3.8. Ankara İlçe Belediye Başkanları

İlçe	Belediye Başkanı	Cinsiyeti	Partisi
Akyurt	Hilal AYIK	Kadın	AKP
Altındağ	Asım BALCI	Erkek	AKP
Ayaş	Burhan DEMİRBAŞ	Erkek	AKP
Bala	Ahmet BURAN	Erkek	AKP
Beypazarı	Tuncer KAPLAN	Erkek	AKP
Çamlıdere	Hazım Caner CAN	Erkek	AKP
Çankaya	Alper TAŞDELEN	Erkek	CHP
Çubuk	Baki DEMİRBAŞ	Erkek	AKP
Elmadağ	Adem Barış AŞKIN	Erkek	CHP
Etimesgut	Enver DEMİREL	Erkek	MHP
Evren	Hüsamettin ÜNSAL	Erkek	AKP
Gölbaşı	Ramazan ŞİMŞEK	Erkek	MHP
Güdül	Muzaffer YALÇIN	Erkek	AKP
Haymana	Özdemir TURGUT	Erkek	AKP
Kahramankazan	Serhat OĞUZ	Erkek	AKP
Kalecik	Duhan KALKAN	Erkek	AKP
Keçiören	Turgut ALTINOK	Erkek	AKP
Kızılcahamam	Süleyman ACAR	Erkek	AKP
Mamak	Murat KÖSE	Erkek	AKP
Nallıhan	İsmail ÖNTAŞ	Erkek	AKP
Polatlı	Mürsel YILDIZKAYA	Erkek	MHP
Pursaklar	Ertuğrul ÇETİN	Erkek	AKP
Sincan	Murat ERCAN	Erkek	AKP
Şereflikoçhisar	Memiş ÇELİK	Erkek	AKP
Yenimahalle	Fethi YAŞAR	Erkek	CHP

Kaynak: Ankara Büyükşehir Belediyesi, 2023.

31 Mart 2019 yerel seçimlerinde Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığına Mansur Yavaş seçilmiştir. Tablo 3.9’da ise aynı seçim sonuçlarına göre Ankara ilçe belediye başkanlıklarında kadın temsili incelenmiştir. Toplam 25 ilçeden sadece Akyurt Belediye Başkanının kadın olduğu tespit edilmiştir. Adana Büyükşehir Belediye Başkanlığı ve ilçe belediye başkanlıkları ile Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı ve ilçe belediye başkanlıklarında benzer sonucun olduğu gözlenmektedir.

Tablo 3.9. Ankara Büyükşehir Belediyesi Meclis ve Encümen Üyeleri Kadın-Erkek Oranları

Türü	Kadın	Oran (%)	Erkek	Oran (%)	Toplam
Belediye Meclis Üyesi	16	10.88	131	89.12	147
Belediye Encümen Üyesi	1	10	9	90	10

Kaynak: Ankara Büyükşehir Belediyesi, 2023.

Tablo 3.9’da Ankara Büyükşehir Belediye Meclisi ve Encümen üyeliğinde kadın-erkek oranlarına yer verilmiştir. Toplam 147 belediye meclis üyesinden 16’sı kadın, 131’i erkek üyedir. 10 belediye encümen üyesinden ise sadece 1 üye kadın diğerleri erkektir. Nüfusun yarısından fazlasına tekabül eden kadın nüfusun yerelde temsili açısından bu sayılar ve tablodaki oranlar oldukça düşüktür. Tablo 3.10’da ise Ankara Büyükşehir Belediye Meclisinde en çok üye bulunduran merkez ilçe belediye meclislerindeki kadın ve erkek oranlarına yer verilmiştir.

Tablo 3.10. İlçe Belediye Meclis Üyeliklerinde Kadın-Erkek Oranları

İlçe	Kadın	Oran (%)	Erkek	Oran (%)	Toplam
Altındağ	6	16.22	31	83.78	37
Çankaya	14	31.11	31	68.89	45
Etimesgut	9	20	36	80	45
Gölbaşı	2	6.25	30	93.75	32
Keçiören	5	11.11	40	88.89	45
Mamak	9	20	36	80	45
Pursaklar	4	12.90	27	87.10	31

Sincan	7	15.56	38	84.44	45
Yenimahalle	8	17.78	37	82.22	45

Kaynak: Türkiye Belediyeler Birliği, 2023.

Tablo 3.10’da Ankara BykŒehir Belediye Meclisinde en çok ye bulunduran merkez ilçe belediye meclis üyeliklerindeki kadın-erkek oranları incelenmiŒtir. Bünyesinde en çok kadın ye bulunduran ankaya Belediye Meclisidir. ankaya Belediye Meclisinde 45 üyeden 14’ kadındır. Ancak bu oran ankaya Belediye Meclisinin toplam ye sayısında temsilde eŒitlik bağlamında bakıldığında yine de dŒk kalmaktadır. Bünyesinde en az kadın ye bulunduran ilçe belediye meclisi ise GlbaŒı Belediye Meclisidir. Toplam 32 üyeden sadece 2’sinde kadın üyeye yer vermiŒtir.

3.3. Bursa BykŒehir Belediyesi

Bursa nüfusu 2022 yılında TK tarafından 3.194.720 olarak aıklanmıŒtır. Kadınlar Bursa nüfusunun 1.598.851’ini oluŒtururken erkekler ise 1.595.869’unu oluŒurmaktadır. Adana ile kıyas edebilmek açısından Bursa BykŒehir Belediyesi ve merkez ilçe belediyelerinde kadın oranları tespit edilecektir.

Tablo 3.11. Bursa İlçe Belediye BaŒkanları

İlçe	Belediye BaŒkanı	Cinsiyeti	Partisi
Büyükorhan	Ahmet KORKMAZ	Erkek	AKP
Gemlik	Mehmet Uğur SERTASLAN	Erkek	CHP
Gürsu	Mustafa IŒIK	Erkek	AKP
Harmancık	Yılmaz ATAŒ	Erkek	AKP
İnegöl	Alper TABAN	Erkek	AKP
İzmit	Kağan Mehmet USTA	Erkek	AKP
Karacabey	Ali ÖZKAN	Erkek	AKP
Keles	Mehmet KESKİN	Erkek	AKP
Kestel	nder TANIR	Erkek	AKP
Mudanya	Hayri TÜRKYILMAZ	Erkek	CHP

Mustafakemalpaşa	Mehmet KANAR	Erkek	AKP
Nilüfer	Turgay ERDEM	Erkek	CHP
Orhaneli	Ali AYKURT	Erkek	AKP
Orhangazi	Bekir AYDIN	Erkek	AKP
Osmangazi	Mustafa DÜNDAR	Erkek	AKP
Yenişehir	Davut AYDIN	Erkek	MHP
Yıldırım	Oktay YILMAZ	Erkek	AKP

Kaynak: Türkiye Belediyeler Birliği, 2023.

Türkiye’de 31 Mart 2019 yılında yapılan yerel seçimlerde Bursa Büyükşehir Belediye başkanlığına Alınur Aktaş seçilmiştir. Tablo 3.11’e göre Bursa’nın 17 ilçe belediye başkanlıklarının tamamına ise erkek adayların seçildiği, Bursa özelinde bir tek dahi kadın belediye başkanının bulunmadığı gözlenmektedir.

Tablo 3.12. Bursa Büyükşehir Belediyesi Meclis ve Encümen Üyeleri Kadın-Erkek Oranları

Türü	Kadın	Oran (%)	Erkek	Oran (%)	Toplam
Belediye Meclis Üyesi	11	10.78	91	89.22	102
Belediye Encümen Üyesi	-	-	-	-	-

Kaynak: Bursa Büyükşehir Belediyesi, 2023.

Tablo 3.12’de Bursa Büyükşehir Belediye Meclisindeki kadın-erkek oranlarına yer verilmiştir. 102 büyükşehir belediye meclis üyesinden sadece 11’i kadın, 91 üye ise erkektir. Bu durum Adana ve Ankara Büyükşehir Belediye Meclislerinde olduğu gibi temsilde eşitliğin sağlanmadığının göstergesidir. Bursa Büyükşehir Belediyesi resmi internet sitesinde encümen üyeliklerine ait bilgilere ulaşamamıştır.

Tablo 3.13. İlçe Belediye Meclis Üyeliklerinde Kadın-Erkek Oranları

İlçe	Kadın	Oran (%)	Erkek	Oran (%)	Toplam
Gürsu	3	12	22	88	25
Kestel	5	20	20	80	25
Nilüfer	3	8.11	34	91.89	37
Osmangazi	8	17.78	37	82.22	45
Yıldırım	4	8.89	41	91.11	45

Kaynak: Türkiye Belediyeler Birliği, 2023.

Tablo 3.13'te Bursa Büyükşehir Belediye Meclisinde en çok üye bulunduran merkez ilçe belediyelerindeki kadın-erkek oranlarına yer verilmiştir. Osmangazi Belediye Meclisinde 37 üyeden 8'i kadın, 37'si erkek üyedir. Toplam 25 üyesi olan Gürsu Belediye Meclisinde ise sadece 3 kadın üyeye yer verilmiştir. Tablodan anlaşıldığı gibi Bursa Büyükşehir Belediyesi ve ilçe belediye başkanlıklarında olduğu gibi kadınların yerelde temsili yokluk durumundadır.

Ankara Büyükşehir Belediyesi ve Bursa Büyükşehir Belediyesi bağlamında incelenen yerel temsilde kadın oranlarına ait verilerden yola çıkarak şu sonuca ulaşılmıştır. Adana Büyükşehir Belediyesi yerel temsilde kadınların yokluk durumları ile benzer sonuçlar elde edilmiştir. Kadınların buldukları bu üç ilde toplam nüfusun yarısını oluşturdukları fakat yerel temsilde aynı eşitliğin sağlanamadığı tespit edilmiştir. Çalışmanın bu kısmında ise Aydın ve Gaziantep Büyükşehir Belediye Başkanlarının kadın olmalarının anılan büyükşehirlerin meclis üyeliklerine yansımalarının ne olduğu tespit edilecektir.

3.4. Aydın Büyükşehir Belediyesi

Aydın nüfusu 2022 yılı TÜİK verilerine göre toplam 1.148.241'dir. Aydın'ın toplam nüfusunun 578.950'si kadınlardan 569.291'i ise erkeklerden oluşmaktadır. 31 Mart 2019 yerel seçimlerinde Aydın Büyükşehir Belediye Başkanı Özlem Çerçioğlu seçilmiştir. Türkiye'de son yapılan yerel seçimde sadece 3 tane büyükşehir belediye başkanı kadın seçilmiştir. Bu üç ilden birisi olan Aydın ilinin ilçe belediye başkanlıklarındaki durumu Tablo 3.14'te incelenecektir.

Tablo 3.14. Aydın İlçe Belediye Başkanları

İlçe	Belediye Başkanı	Cinsiyeti	Partisi
Bozdoğan	Ufuk ALTINTAŞ	Erkek	AKP
Buharkent	Mehmet EROL	Erkek	AKP
Çine	Enver Salih DİNÇER	Erkek	CHP
Didim	Ahmet Deniz ATABAY	Erkek	CHP
Efeler	Mehmet Fatih ATAY	Erkek	CHP
Germencik	Fuat ÖNDEŞ	Erkek	CHP
İncirliova	Aytekin KAYA	Erkek	İYİ PARTİ
Karacasu	Zeki İNAL	Erkek	MHP
Karpuzlu	Hilmi DÖNMEZ	Erkek	MHP
Koçarlı	Nedim KAPLAN	Erkek	AKP
Köşk	Nuri GÜLER	Erkek	AKP
Kuşadası	Ömer GÜNEL	Erkek	CHP
Kuyucak	Metin ERTÜRK	Erkek	AKP
Nazilli	Kürşat Engin ÖZCAN	Erkek	İYİ PARTİ
Söke	Levent TUNCEL	Erkek	CHP
Sultanhisar	Osman YILDIRIMKAYA	Erkek	CHP
Yenipazar	Mehmet Yüsrar ERDEN	Erkek	CHP

Kaynak: Türkiye Belediyeler Birliği, 2023.

Tablo 3.14'te 31 Mart 2019 yerel seçimlerinde Aydın bünyesinde seçilen ilçe belediye başkanlarına yer verilmiştir. Aydın'ın 17 ilçesinden hiçbirinde kadın belediye başkanı seçilememiştir. Aydın Büyükşehir Belediye Başkanlığına kadın adayın seçilip ilçelerde bir kişi dahi kadın belediye başkanının seçilememiş olması partilerin aday gösterme usullerinden veya Aydın merkez ile ilçelerdeki seçmen kültürünün farklılık göstermesinden kaynaklı olabilir.

Tablo 3.15. Aydın Büyükşehir Belediyesi Meclis ve Encümen Üyeleri Kadın-Erkek Oranları

Türü	Kadın	Oran (%)	Erkek	Oran (%)	Toplam
Belediye Meclis Üyesi	9	11.11	72	88.89	81
Belediye Encümen Üyesi	-	-	-	-	-

Kaynak: Aydın Büyükşehir Belediyesi, 2023.

Tablo 3.15'te Aydın Büyükşehir Belediye Meclisinde kadın erkek oranlarına yer verilmiştir. Toplam 81 üyeden 9 üyenin kadın olduğu meclisin 72 üyesini erkek üyelerin oluşturduğu tespit edilmiştir. Aydın özelinde de büyükşehir belediye meclisinde çoğunluğu erkek üyeler sağlamış, kadın üyeler azınlıkta kalmıştır. Bu durum Aydın nüfusunun yarısından fazlasını kadınların oluşturmasına rağmen yerel temsilde kadınların çok az oranda kalması temsilde adaletin zayıf olduğunun göstergesidir. Aydın Büyükşehir Belediyesi resmi internet sayfasında belediye encümen üyeleri bilgisine rastlanmamıştır. Aydın Büyükşehir Belediye meclisinde en çok üye bulunduran Efeler merkez ilçe belediyesi meclis üyeleri kadın-erkek oranları bağlamında Tablo 3.16'da incelenecektir.

Tablo 3.16. Efeler Belediye Meclis Üyeliğinde Kadın-Erkek Oranları

Türü	Kadın	Oran (%)	Erkek	Oran (%)	Toplam
Belediye Meclis Üyesi	5	13.51	32	86.49	37

Kaynak: Efeler Belediyesi, 2023.

Aydın Büyükşehir Belediye Meclisinde olduğu gibi merkez ilçe Efeler Belediye Meclisinde de kadınların azınlıkta kaldığı Tablo 3.16'dan anlaşılmaktadır. Bu durumda son üç dönemdir Aydın Büyükşehir Belediye Başkanının kadın seçilmesinin Aydın Büyükşehir Belediye Meclisi ve Efeler Belediye Meclisindeki kadın üye oranına pek katkısı olmadığı anlaşılmaktadır. Bunun nedeni siyasi partilerin yerel siyasette erkeklere sundukları aday olma fırsatlarının kadınlara yeterli düzeyde sunulmadığının kanıtı olabilir.

3.5. Gaziantep Büyükşehir Belediyesi

TÜİK tarafından açıklanan 2022 verilerine göre Gaziantep toplam nüfusu 2.154.051'dir. Toplam nüfusun 1.066.288'ini kadın nüfus 1.087.763'ünü erkek nüfus oluşturmaktadır. 31 Mart 2019 yerel seçimlerinde Gaziantep Büyükşehir Belediye Başkanlığına Fatma Şahin seçilmiştir. Kadın temsili bağlamında Gaziantep ilçe belediye başkanlıkları Tablo 3.17'de incelenecektir.

Tablo 3.17. Gaziantep İlçe Belediye Başkanları

İlçe	Belediye Başkanı	Cinsiyeti	Partisi
Araban	Hasan DOĞRU	Erkek	CHP
İslahiye	Kemal VURAL	Erkek	AKP
Nizip	Mehmet SARI	Erkek	AKP
Oğuzeli	Mehmet Sait KILIÇ	Erkek	MHP
Yavuzeli	Mustafa Kemal SAKAROĞLU	Erkek	AKP
Şahinbey	Mehmet TAHMAZOĞLU	Erkek	AKP
Şehitkamil	Rıdvan FADİLOĞLU	Erkek	AKP
Karkamış	Ali DOĞAN	Erkek	CHP
Nurdağı	Ökkeş KAVAK	Erkek	AKP

Kaynak: Türkiye Belediyeler Birliği, 2023.

Gaziantep ilçe belediye başkanlıklarında da Aydın ilçe belediye başkanlıklarına benzer bir tablo ortaya çıkmaktadır. 31 Mart 2019 yerel seçimlerinde Gaziantep Büyükşehir Belediye Başkanı kadın seçilmesine rağmen ilçe belediye başkanlıklarında hiç kadın belediye başkanının seçilmemiş olması siyasi partilerin kesin kazanacaklarını öngördükleri ilçelerde kadın belediye başkan adayı göstermemelerinden kaynaklanmış olabilir.

Tablo 3.18. Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Meclis ve Encümen Üyeleri Kadın-Erkek Oranları

Türü	Kadın	Oran (%)	Erkek	Oran (%)	Toplam
Belediye Meclis Üyesi	2	3.85	50	96.15	52
Belediye Encümen Üyesi	2	20	8	80	10

Kaynak: Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, 2023.

Tablo 3.18’de yerelde kadın temsiline önemli göstergelerinden olan belediye meclis ve encümen üyelikleri incelenmiştir. Gaziantep Büyükşehir Belediye Meclisinde bulunan 52 üyeden 2’si kadın, 50’si erkek üyelere oluşmaktadır. Toplam 10 üyesi bulunan Büyükşehir Belediye Encümeninde de 2 kadın üye bulunmaktadır. Tablo 3.18. Gaziantep Büyükşehir Belediye Başkanının kadın olmasının büyükşehir belediye meclisine ve encümen üyeliğine kadın temsiline herhangi bir etkisinin olmadığını kanıtlar niteliktedir.

Tablo 3.19. İlçe Belediye Meclis Üyeliklerinde Kadın-Erkek Oranları

İlçe	Kadın	Oran (%)	Erkek	Oran (%)	Toplam
Şahinbey	3	6.67	42	93.33	45
Şehitkamil	4	8.89	41	91.11	45

Kaynak: Türkiye Belediyeler Birliği, 2023.

Tablo 3.19. Gaziantep Büyükşehir Belediye Meclisinde en çok üye bulunduran iki merkez ilçe belediye meclis üyeliklerindeki kadın-erkek oranlarını göstermektedir. 45 üyesi bulunan Şahinbey Belediye Meclisinde 3 kadın üye, yine 45 üyeden oluşan Şehitkamil Belediye Meclisinde ise 4 kadın üye bulunmaktadır. Gaziantep Belediye Başkanının kadın olmasının meclis üyeliklerindeki kadın-erkek oranlarının eşitlenmesine hiç katkısının olmadığını açıklar.

Gerek Türkiye genelinde gerek iller bağlamında ele alındığında yerelde kadın temsiline yokluğu gözlenmektedir. Bu çalışmanın konusunu oluşturan Adana örneğinden hareketle kıyas yapabilmek adına dört büyükşehir ile ilgili veriler derlenmiştir. Bu büyükşehirlerden Ankara ve Bursa illeri Türkiye’de en fazla nüfusa

sahip olan beş ilden ikisi olması nedeniyle seçilmiştir. Aydın ve Gaziantep illeri ise son yapılan 31 Mart 2019 yerel seçimlerinde büyükşehir belediye başkanları kadın seçilen üç büyükşehirde ikisi olduğu için seçilmiştir. Ancak örneklendirilen beş büyükşehirde de benzer sonuçlar elde edilmiştir: Kadınların yerel temsilde neredeyse “yokluk” durumları.

SONUÇ

Kadınlar, erkek-egemen tarih boyunca uzun zamanlar yurttaş olmak bir yana birey olarak dahi görülmemişlerdir. Erkekler gibi gerek sosyal hayatta gerek ekonomik ve siyasal hayatta yer edinebilmeleri ancak kendi verdikleri çetin mücadeleler sonucu sağlanabilmiştir. Fransız Devrimi'nin getirdiği eşitlik ve özgürlük kavramlarından etkilenen kadınların bu mücadelesi yaklaşık iki asırdır devam etmektedir. Bu süreç henüz tamamlanmış değildir. Çünkü nerdeyse tüm toplumlarda kadınlar, her ne kadar bazı ekonomik, sosyal ve siyasal hakları elde etmiş olsalar da erkeklere göre pasif konumda bırakılmaktadırlar. Bu durumun nedeni toplumda erkeklerin kadınlara yönelik paternalist yaklaşımıdır. Bu yaklaşımın gölgesi altında kadınların, yasalar önünde erkekler ile eşit haklara sahip olsalar da bunları pratikte değerlendirebilmeleri güçleşmektedir.

Eski Türk Devletlerinde hatunlar devlet yönetimine katılabilirlerdi. Tomris, bilinen ilk kadın Türk hükümdardır. Talas Savaşı sonrası İslamiyet ile tanışan Türkler İran ve Arap kültürünün etkisinde kalmıştır. Çünkü o zamanlarda dini yorumlayan paternalist düşünceye sahip erkeklerdi. Osmanlı İmparatorluğu döneminde saray kadınları padişah ile birlikte elçi kabul eder, bazı emirnameleri birlikte imzalarlardı. Fakat taşradaki kadınların yaşama alanları evin sınırları ile sınırlandırılmıştır. Neyse ki Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı'nda orduya cephe gerisindeki yardımları ve düzenledikleri miting ve protestolar ile dünya kamuoyunun dikkatini çeken Türk kadını, kendisi hakkında siyasal farkındalığın oluşmasını da sağlamıştır. Mustafa Kemal Atatürk ve TBMM, bu farkındalığı resmiyete dökerek kadınların siyasal haklarını elde etmelerine en büyük desteği sağlamıştır. Türk kadınları 1930 yılında belediye, 1933 yılında muhtarlık ve 1933 yılında milletvekili seçimlerinde seçme ve seçilme haklarını elde etmişlerdir.

Fakat Türkiye'de son yapılan 14 Mayıs 2023 milletvekili seçimlerinde 600 milletvekilinden sadece 119'u kadındır. Son yapılan 31 Mart 2019 seçimlerinde ise 1389 belediye başkanından sadece 41'i kadın belediye başkanıdır. 20.745 belediye meclis üyesinden ise 2284'ü kadındır. Türk kadınları siyasal haklarını elde edeli neredeyse 100 yıl olacakken pratikte haklarını yeteri kadar kullanamadıkları görülmektedir. Adana Büyükşehir Belediyesi ve merkezde bulunan dört ilçe belediyesinde de (Sarıçam, Yüreğir, Çukurova, Seyhan) kadın temsili yetersizdir. Adana özelinde geçmişten günümüze belediye başkanlıklarına bakıldığında (kadınların belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı elde ettiğinden bu yana) bir kez dahi kadın belediye başkanı

seçilmemiştir. Adana bünyesinde 15 ilçe bulunmaktadır. Son yapılan 31 Mart 2019 yerel seçimlerinde 15 ilçeden hiçbirinde kadın belediye başkanı seçilmemiştir. Bu durum partilerin kadın adaylara fırsat vermemesinden veya aday belirleme usullerinden kaynaklı olabilir. Fakat istisnai olarak şu an bir tek Ceyhan ilçesinin belediye başkanı kadındır. 2020 yılında seçilen erkek başkanın Yüksek Seçim Kurulu tarafından mazbatasının iptal edilmesiyle yerine Ceyhan Belediye Meclisi tarafından kadın belediye başkanı seçilmiştir. Ayrıca toplam üyesi 80 olan Adana Büyükşehir Belediye Meclis üyeliğinde sadece 8 kadın üye bulunmaktadır. Bu durum siyasetin erilliğini yansıtan bir örnektir.

Kadınların elde ettikleri siyasi hakların üzerinden yaklaşık bir asır geçmesine rağmen içinde yaşadıkları ve kendilerini doğrudan etkileyen yerel siyasetin, aslında neredeyse tamamen dışında bırakıldıkları ortadadır. Bu ise Türk siyasal kültürünün açıkça eril niteliğini ortaya koymaktadır. Gerek Türk kadınlarının siyasal haklarını elde etmelerinin üzerinden yaklaşık bir asır geçmesine gerek modern eğitimin ve okuryazarlığın bunca yaygınlık kazanmasına gerekse de iletişim ve bilişim alanındaki çağdaş gelişmelerin damgasını vurduğu bir zamanda yaşanıyor olmasına rağmen Türkiye’de kadınların yerel siyasete katılma düzeylerinin bu kadar düşük seviyede olması, söz konusu siyasal kültürün hiç de hızlı bir değişim içinde olmadığını göstermektedir. Bu durumda, yani bunca ayak direyen siyasal kültürün verili olduğu bu şartlar altında, söz konusu kültürün sadece eğitim yoluyla yeniden yapılanmasını beklemenin ise dünya siyasetinin çağdaş gelişmelerinin ve değerlerinin Türk ulusu tarafından takip edilebilmesini gerçekçi bir proje olmaktan uzaklaştırdığı kanaati oluşmaktadır. Öyleyse kadınların siyasal katılmalarının artışı için, örneğin seçimle gelinen makamlar için cinsiyet kotası getirilmesi gibi yasal tedbirler üzerinde düşünülmeli; geleneksel ve sosyal medyada büyük kültürel dönüşümler ortaya konulmalıdır.

Kadınların yetersiz temsilinin nedenleri arasında kadınların ekonomik gelirlerinin olmayışı, siyasetin erkek işi gibi görülmesi, kadınların biyolojik rolleri, toplumun kadına yüklediği toplumsal cinsiyet rolleri sayılabilir. Bu nedenler arasında kadınların gerek sosyal gerek ekonomik ve siyasal alanda ikinci planda kalmalarını kanıksamış olmaları da sayılabilir. En önemlisi de ülke içi siyasi hayatın şekillenmesinde en etkili araç olan siyasi partilerdir. Çünkü siyasi partilerin kadına yönelik parti içi tutumları, parti yönetim organlarında görev vermeleri, aday belirlemelerde partinin kadın üyelerine de fırsat verilmesi oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Ancak siyasi partiler ya hiç cinsiyet kotası koymamakta ya da koyduğu cinsiyet kotası sadece partinin söylemlerinde kalmakta,

pratikte görünmemektedir. Kadınların siyasi hayattaki bu yokluk durumlarının önüne geçilmeli, etkili araçlar ortaya koyulmalı ve uygulanmalıdır. Tüm siyasi partiler kadınlara öncelikle il teşkilatlarında ve merkez yönetim organlarında görevler vermeli ve yerel seçimlerde aday listesi belirlerken kadınlara da fırsat tanınmalıdır. Önce parti teşkilatında tecrübe edinen kadınların, daha sonra da nüfusunun yarısını teşkil ettikleri yaşadıkları kentlerde yerel siyasette söz hakkına sahip olmaları demokrasinin gelişmesine yardımcı olacaktır. Yerelde başlayan ve gelişen demokratikleşme ulusal meclisteki kadın temsilinin artmasına da yansıtacaktır. Ulusal mecliste görünürlüğü artan kadınlar toplumda kendini daha iyi ifade ederek kadınların sorunlarına kadın bakış açısıyla çözümler üreteceklerdir.

Bu durumda medyaya da görev düşmektedir. Medya erkek egemen siyasi temsil karşı kamuoyu oluşturursa halkın siyasal kültürü o yöne doğru evrilir. Siyasette “cinsiyetlere eşit fırsat” anlayışı ile oluşturulan kamuoyunun halka yansması da olumlu yönde olacaktır. Bir diğer görev seçilmiş kadın siyasetçilere düşmektedir. Gerek siyasi parti teşkilatında yönetici gerek belediye başkanı, milletvekili ya da belediye meclis üyesi olarak seçilmiş kadın siyasetçiler, kadınların yetersiz temsil edilmişinden ayrıca kadınların toplumsal sorunlarını dile getirmekten ve çözümler üretmekten sorumludurlar. Seçilmiş kadın siyasetçiler, seçildikten sonra bu sorunlara kayıtsız kalmamalı kadınların hem yetersiz temsili hem toplumsal ve ekonomik sorunlarına çözüm sağlayan projeler hayata geçirmelidirler.

Demokrasinin temel niteliklerinden olan eşitlik ilkesinin işlerlik kazanması için kadınların da karar alma mekanizmalarında yer alması gerekmektedir. Devletin bu yönde politikalar geliştirmesi, uygulaması ve bu yönde, örneğin cinsiyet kotası gibi emredici-yasal düzenlemeler yapması gerekmektedir. Siyasi partilerin de cinsiyet kotası belirleyerek uygulamada buna ortam sağlamaları gerekmektedir. Siyasi partiler seçimi kazanacaklarını öngördükleri seçim bölgelerinde kadınlara aday listelerinde öncelik vererek onların siyasi alanda görünürlüklerini arttırmaları gerekmektedir.

KAYNAKLAR

2972 Sayılı Kanun Erişim Adresi:

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2972.pdf> Erişim Tarihi:
08.05.2023

3 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi. Erişim Adresi:

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/19.5.3.pdf>. Erişim Tarihi:
04.06.2023

3306 Sayılı Kanun Erişim Adresi:

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.3306.pdf> Erişim Tarihi:
10.09.2023

442 Sayılı Köy Kanunu Erişim Adresi:

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.3.442.pdf> Erişim Tarihi:
01.05.2023

5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu Erişim Adresi:

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5216&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> Erişim Tarihi: 02.06.2023

5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu Erişim Adresi:

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5302.pdf> Erişim Tarihi:
23.08.2023.

5393 Sayılı Belediye Kanunu Erişim Adresi:

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5393.pdf> Erişim Tarihi:
04.08.2023

6360 Sayılı Kanun Erişim Adresi:

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6360&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> Erişim Tarihi: 11.08.2023

Acar, H., (2019). Türk kültür ve devlet geleneğinde kadın. *İnsan ve İnsan Dergisi*, 6(21):395-411.

Adana Büyükşehir Belediyesi (2023). Geçmişten Günümüze Başkanlarımız. Erişim Adresi: <https://www.adana.bel.tr/tr/gecmisten-gunumuze-baskanlarimiz>. Erişim Tarihi: 05.10.2023

Akal, C. B., (1994). *Siyasi İktidarın Cinsiyeti*. İmge Kitabevi Yayınları, s.190.

- Akyol, T., (2023). Niye Böyle. Karar Gazetesi. Erişim Adresi:
<https://www.karar.com/yazarlar/taha-akyol/niye-boyle-1596569>. Erişim Tarihi:
05.08.2023
- Alıcı, O. V. ve Kandeğer, B., (2017). Belediyelerin yönetiminde kadın yöneticiler. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (56):397-410.
- Alıcı, O. V. ve Yaman, A., (2023). Büyükşehir belediyelerinde kırsal mahalle-kırsal yerleşik alan uygulaması ve bir model önerisi. *Amme İdaresi Dergisi*, 56(1):29-57.
- Alkan, A., (2004). Yerel siyaset kadınlar için neden önemli. *Birikim Dergisi*, Mart 2004.
- Altındal, Y., (2007). Kadının Siyasal Katılımı Bağlamında Partilerin Kadın Kollarının Sosyolojik Açından Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Altınova Hancı, H., (2020). Türkiye’de Kadınların Siyasete Katılımı ve Temsili: Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Yüksek Lisans Tezi, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çorum.
- Anayasa Mahkemesinin 18 Ocak 2007 tarih ve E.2005/32, K.2007/3 sayılı Kararı
Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/12/20071229-17.htm> Erişim Tarihi: 05.07.2023
- Ankara Büyükşehir Belediyesi (2023). Belediye Meclis Üyeleri. Erişim Adresi:
<https://www.ankara.bel.tr/meclis/uyeler>. Erişim Tarihi: 10.09.2023.
- Arıkboğa, E., (2009). Yerel yönetimlerde temsil ve kadın üyeler: kadın adayların önündeki görünmez engeller. *Türk İdare Dergisi*, 463-464:15-44.
- Aslan, M. Ve Kaya, G., (2004). 1980 sonrası Türkiye’de siyasal katılımı sivil toplum kuruluşları. *C. Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(1):213-223
- Aydın Büyükşehir Belediyesi (2023). Belediye Meclis Üyeleri. Erişim Adresi:
<https://aydin.bel.tr/detail/5118/meclis-uyeleri>. Erişim Tarihi: 19.06.2023.
- Aydın, M. A., (2007). Milletvekili adaylarının belirlenme usulü ve önseçim. *Yasama Dergisi* (5).
- Baykal, D., (1970). *Siyasal Katılma Bir Davranış İncelemesi*. Sevinç Matbaası, Ankara, s.166.
- Belli, A., (2015). Yerel yönetimlerde kadın temsili ve yerel demokrasi. *Yasama Dergisi*, (31):65-88.

- Berkday, F., (2004). Kadınların İnsan Haklarının Gelişimi ve Türkiye. *İstanbul Bilgi Üniversitesi Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi*. Sivil Toplum ve Demokrasi Yazıları no:7.
- Bilgiç, E. ve Usta, S., (2016). Katılım kültürünün gelişiminde kent konseylerinin rolü: Karaman kent konseyi örneği. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 18(31):36-45
- Biricikoğlu, H. (2013). Yerel yönetimlerde kadın temsilinin yetersizliği: Sakarya ilinde yapılan bir araştırma. *Sakarya İktisat Dergisi*. 2(3):65-96.
- Bozkurt, B. ve Bozkurt, İ., (2014). Türkiye'nin ilk kadın il belediye başkanı 'Müfide İlhan' ve Mersin'deki çalışmaları. *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 51-75.
- Bursa Büyükşehir Belediyesi (2023). Belediye Meclis Üyeleri. Erişim Adresi: <https://www.bursa.bel.tr/meclis-uyeleri>. Erişim Tarihi: 28.10.2023.
- Cansun, Ş., (2012). Siyasette cinsiyet kotası: AKP ve CHP örnekleri. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1):78-96.
- CEDAW (2007). CEDAW Nedir? Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi, Druckerei Friedrich VDV, Viyana.
- Cerit Mazlum, S., (2009). Kadınlarla ve Kadınlar İçin Yerel Yönetim. KA-DER Yayınları
- Ceyhan Belediyesi (2023). Başkanımız Hülya Erdem. Erişim Adresi: <https://ceyhan.bel.tr/wp/baskan-2/> Erişim Tarihi: 01.09.2023
- Çaha, Ö., (2018). *Sivil Kadın Türkiye'de Kadın ve Sivil Toplum*. Savaş Yayınevi, s.494.
- Çukurova Belediyesi (2023). Belediye Meclisi. Meclis Üyeleri. Erişim Adresi: <https://www.cukurova.bel.tr/meclisuyeleri.html>. Erişim Tarihi: 15.09.2023
- Demir, Ö. ve Acar, M., (2020). *Sosyal Bilimler Sözlüğü*. Literatürk Academia, s.446.
- Demir, Z., (2015). *Türkiye'de Kadın ve Siyaset*. Kadim Yayınları, s.279.
- Demirel, D., (2006). E-devlet ve dünya örnekleri. *Sayıştay Dergisi*, (61):83-118
- Deniz, Ş., (2007). Kadın parlamenterlerin bakış açısıyla Türkiye'de kadınların siyasal hayattaki temsili. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 5(7):2-16.
- Drechselova, L., (2020). *Siyasi Partiler ve Feminizm: Programlar, Aktörler, Çarpışmalar*. Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce, İletişim Yayınları, 613-619.
- Drechselova, L., (2022). *Türkiye'de Yerel Siyasette Kadınlar Dışlanma Döngüleri*, Çev. Köse, E., İletişim Yayınları, 1. Baskı, s.336.
- Dursunoğlu, İ. ve Acar, Y., (2021). *Türkiye'de Siyasal Katılma*. Ekin Yayınevi, s.137.

- Efeler Belediyesi (2023). Belediye Meclis Üyeleri. Erişim Adresi:
<https://www.efeler.bel.tr/kurumsal/meclis-uyelerimiz>. Erişim Tarihi:
18.02.2023.
- Emrealp, S., (1998). Yerel gündem 21. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Öneri Dergisi, 2(10):27-28.
- Emrealp, S., (2005). *Türkiye Yerel Gündem 21 Programı*. Uluslararası Yerel Yönetimler
Birliği - Doğu Akdeniz ve Ortadoğu Bölge Teşkilatı (IULA-EMME).
- Erbay Y., ve Akgün, H., (2017). *Türkiye 'de ve Avrupa 'da Yerel Yönetimler*. Uluslararası
İlişkiler Kütüphanesi, Ankara, s.804.
- Eriş, V. ve Akıncı, A., (2019). 21. yüzyıl demokrasilerinde siyasal katılım: Türkiye
örneği. *Uygulamalı Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2):35-55
- Eroğul, C., (1992). *Çok Partili Düzenin Kuruluşu:1945-1971*. Geçiş Sürecinde Türkiye.
Belge Yayınları, İstanbul, s.399.
- Eryılmaz, B., (2020). *Kamu Yönetimi Düşünceler Yapılar Fonksiyonlar Politikalar*.
Umuttepe Yayınları, s.423.
- Esen, B. S. ve Şakacı, B. K., (2021). *Yerel Siyasete Katılımda Toplumsal Cinsiyetin Rolü:
Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Örneği*. Gazi Kitabevi, s.143.
- Gaziantep Büyükşehir Belediyesi (2023). Belediye Meclis Üyeleri. Erişim Adresi:
<https://www.gaziantep.bel.tr/tr/belediye-meclis-uyeleri>. Erişim Tarihi:
12.08.2023.
- Gazioğlu Terzi, E., (2019). Yerel yönetimlere kadınların katılımı sorunu üzerine.
Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 7(87):16-25.
- Giddens, A., (2019). *Modernite ve Bireysel–Kimlik*. Say Yayınları, Çeviren: Ümit
Tatlıcan, s.325.
- Gözler, K., (2018). *Mahalli İdareler Hukuku*. Ekin Yayınları, Bursa, s.520.
- Gözler, K., (2019). *Türkiye 'nin Yönetim Yapısı*. Ekin Yayınları, Bursa, s.288.
- Gözler, K., (2021). *İdare Hukuku Dersleri*. Ekin Yayınları, Bursa, s.800.
- Güldiken, N. ve Aslan, M., (2006). *Güncel Gelişmeler Işığında Siyasal Katılma*. İskele
Yayıncılık, İstanbul, s.246.
- Heater, D., (2007). *Yurttaşlığın Kısa Tarihi*. İmge Kitabevi, Çeviren: Meral Delikara Üst,
s.231.
- Heywood, A., (2020). *Siyasi İdeolojiler*. Felix Kitap. Çeviren: Levent Köker, s.417.

- Inter-Parliamentary Union (1995)._Women in National Parliaments. Erişim Adresi: <http://archive.ipu.org/wmn-e/history.htm>. Erişim Tarihi: 05.07.2023
- Inter-Parliamentary Union (2020)._Women in National Parliaments. Erişim Adresi: <https://www.ipu.org/resources/publications/reports/2020-03/women-in-parliament-1995-2020-25-years-in-review>. Erişim Tarihi: 10.07.2023
- İçişleri Bakanlığı, (2023). Mülki İdare Birimleri. Erişim Adresi: <https://www.e-icisleri.gov.tr/Anasayfa/MulkiIdariBolumleri.aspx>. Erişim Tarihi: 11.07.2023
- İlyas, A., (2017). Osmanlı'dan erken Cumhuriyet'e kadın siyasal hareketi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 9:465-476.
- İyi Parti Tüzüğü. Erişim Adresi: <https://iyipartikadikoy.org/wp-content/uploads/2021/04/iyiparti-tuzuk-20191004.pdf> . Erişim Tarihi: 16.10.2023
- Kadın Adayları Desteleme Derneği (KA. DER), (2020). *2019 Yerel Seçimlerine Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Perspektifinden Bakmak*. Kadın Adayları Destekleme Derneği Yayınları
- Kalaycıoğlu, E. ve Sarıbay, A. Y., (2016). *Türk Siyasal Hayatı Türkiye'de Politik Değişim ve Modernleşme*. Sentez Yayıncılık, İstanbul, s.607.
- Kalaycıoğlu, E., (1984). *Çağdaş Siyasal Bilim*. Beta Yayınları, İstanbul, s. 446.
- Kanadıkırık, H., (2019). *Siyasal Modernleşmenin Patrimonyal Yüzü: Rusya ve İran*. Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Kartal, C. B., (2016). Türkiye'de kadınların ilk defa oy kullandığı 1930 belediye seçimlerinde Türk kadınlar birliğinin faaliyetleri. *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(3).
- Kavuncu, M., (1991). Osmanlılarda aile ve kadın. *Dini Araştırmalar*, 1(4):143-168.
- Kaypak, Ş., (2011). Katılımcı Yönetim Mekanizması Olarak Kent Konseyleri.
- Keleş, R., (2021). *Yerinden Yönetim ve Siyaset*. Cem Yayınevi, 12. Baskı, s.608.
- Kırsal Mahalle ve Kırsal Yerleşik Alan Yönetmeliği Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=38529&mevzuatTur=KurumVeKurulusYonetmeligi&mevzuatTertip=5> Erişim Tarihi: 12.06.2023.
- Kızılboğa Özasan, R., (2019). *Yerel Yönetimler ve Kadın*. Gazi Kitabevi. 190-220.
- Konan, B., (2011). Türk kadınının siyasi hakları kazanma süreci. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 60(1):157-174.
- Kurnaz, Ş., (1991). *Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını (1839-1923)*. Bilim Serisi 4 T.C. Başbakanlık Aile ve Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Ankara.

- Marshall, T. H. Ve Bottomore, T., (2000). *Yurttaşlık ve Toplumsal Sınıflar*. Gündoğan Yayınları, Çeviren: Ayhan Kaya, s.180.
- Milliyetçi Hareket Partisi Tüzüğü. Erişim Adresi:
https://www.mhp.org.tr/usr_img/_mhp2007/kitaplar/mhp_parti_tuzugu_2009_opt.pdf Erişim Tarihi: 20.10.2023
- Mutlu, A., (2017). Niteliksel bağlamda kadının siyasetteki yeri ve anlamı. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (9):24-46.
- Negiz, N., ve Üçer, N. (2012). Yerel siyasette seçil(e)meyen kadın: 2004-2009 mart seçimleri düzleminde analitik bir inceleme. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 21(2):1-23.
- Ntv Haber (2020). CHP’li Ceyhan Belediye Başkanı Kadir Aydar’ın Mazbatasını İptal Edildi. Erişim Adresi: <https://www.ntv.com.tr/turkiye/chpli-ceyhan-belediye-baskani-kadir-aydarin-mazbatasi-iptal-edildi,5J8eaAakOEGovZ9IcqLzvA>. Erişim Tarihi: 01.05.2023
- Odyakmaz, Z., Kaymak, Ü., (2021). *İdare Hukuku*. Seçkin Yayınları, Ankara, s.554.
- Ortaylı, İ., (2000). *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri (1840-1880)*. Türk Tarih Kurumu Yayınları, s.265.
- Ortaylı, İ., (2006). *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*. Alkım Yayınları, s.288.
- Oruç, T. ve Bayrakçı, E., (2018). *Yerel siyasette temsil ve katılım: Kadın aktörler*. MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi, 7(2):463-480.
- Ökmen, M., ve Parlak, B., (2015). *Yerel Yönetimlerde Yeni Vizyonlar*. Ekin Yayınevi, s.552.
- Parlak, B., ve Ökmen M., (2016). *Türkiye’de ve Dünya’da Yerel Yönetimler Teori ve Uygulama*. Ekin Yayınevi, s.392.
- Pınarcıoğlu, N. Ş., (2011). Yerel Siyaset ve Kadın Katılımı: İstanbul ve Kocaeli’nde Niteliksel Bir Araştırma. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Pınarcıoğlu, N. Ş., (2018). Yerel meclislerde kadın temsilcilerin konumu. *Sosyal Bilimlerde Güncel Tartışmalar Dergisi*, 1(1):37-57.
- Pierson, C., (2000). *Modern Devlet*. Çivi Yazıları, Çeviren: Dilek Hattatoğlu, s.331.
- Sağıt, D., (2016). Yerel Yönetimlerde Kadının Siyasal Katılımı: İzmir İli Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

- Sancar, S., (2018). *Siyasal Kararlara Katılımda Toplumsal Cinsiyet Eşitliği*. Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği Yayınları.
- Sarıçam Belediyesi (2023). Belediye Meclisi. Erişim Adresi: <http://www.saricam.bel.tr/meclis/meclis-uyeleri>. Erişim Tarihi: 03.05.2023
- Seyhan Belediyesi (2023). Belediye Meclisi. Erişim Adresi: <https://seyhan.bel.tr/>. Erişim Tarihi: 18.06.2023
- Sitembölükbaşı, Ş., (2007). Kadınların siyasal hayata etkin katılımının bir aracı olarak seçimlerde kota uygulamaları. Süleyman Demirel Üniversitesi, *İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(1):13-36.
- Suat, M., (2022). Parti “Vitrinlerinin” Görülme Yüzü: Siyasette Kadın Temsili. *Politikoyol.com* Erişim Adresi: <https://www.politikoyol.com/parti-vitrinlerinin-gorulmeyen-yuzu-siyasette-kadin-temsili/> Erişim Tarihi: 26.04.2023
- Şahin, Z., (2021). Yerel siyasette “kadın temsili sorunsalının” 31 Mart 2019 mahalli idareler seçimi özelinde analizi: Trabzon ili örneği. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 4(1):232-250.
- TBMM, (2023). 28. Dönem Milletvekilleri Sandalye Dağılımı. Erişim Adresi: <https://www.tbmm.gov.tr/sandalyedagilimi> Erişim Tarihi: 15.07.2023
- Turan, İ., (1986). *Siyasal Demokrasi, Siyasal Katılma, Baskı Grupları ve Sendikalar*. Türkiye Denizciler Sendikası Eğitim Dizisi 7, s.104.
- TÜİK, (2020). Toplumsal Cinsiyet İstatistikleri. Erişim Adresi: https://www.tuik.gov.tr/media/announcements/toplumsal_cinsiyet_istatistikleri_2020.pdf. Erişim tarihi: 10.09.2023
- TÜİK, (2022). Toplumsal Cinsiyet İstatistikleri. Erişim Adresi: https://www.tuik.gov.tr/media/announcements/toplumsal_cinsiyet_istatistikleri.pdf Erişim Tarihi: 01.09.2023
- TÜİK, (2023). İstatistikler. Nüfus ve Demografi. İl, Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre Nüfus, 2007-2022. Erişim Adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=49685>. Erişim Tarihi: 07.05.2023
- Türel, N. ve Çağlar, N., (2010). Yerel yönetimlerde kadın temsili Isparta ili örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 2(2):16-40.
- Türkiye Belediyeler Birliği (2023). Belediyeler: Büyükşehir İl Belediyeleri, Adana. Erişim Adresi: https://www.tbb.gov.tr/Tr/Belediye_adana_1. Erişim Tarihi: 19.09.2023

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. Erişim Adresi:

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2709.pdf> Erişim Tarihi:
07.09.2023

Uysal, B., (1984). *Siyasal Katılma ve Katılma Davranışına Ailenin Etkisi*. Türkiye Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, Ankara, s.222.

Üçok, B., (2011). *İslam Devletlerinde Türk Naibeler ve Kadın Hükümdarlar*. Bilge Kültür Sanat Yayınları, s.250.

Üste, R. B., (2017). 1930 belediye seçimlerinde kadınlara seçme ve seçilme hakkı, yerel demokrasi ve İzmirli kadınlar. *İzmir Araştırmaları Dergisi*, (6):31-49.

Üste, R., (2017). Yerel seçimlerin cinsiyeti: seçimler ve kadın temsili. *İşletme Fakültesi Dergisi*, 18(1):101-131.

Vizem.net, (2021). Almanya Nüfusu Kadın Erkek Oranı Kaçtır? Erişim Adresi:
<https://vizem.net/almanya/yasam/nufus>. Erişim Tarihi: 22.10.2023

Yaraman, A., (2015). *Türkiye’de Kadınların Siyasal Temsili Dışlıksız Siyaset*. Bağlam Yayınları, s.256.

Yavaşgel, E., (2014). *Siyasal Modernleşme Türk Siyasetinde Kadının Temsil Sorunu*. Derin Yayınları, İstanbul, s.144.

Yaylı, H. Ve Pustu, Y., (2008). Yerel demokrasinin ilkeleri. *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, (16):133-153.

Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi Tüzüğü. Erişim Adresi: <https://yesilpartisi.org/tuzuk/>
Erişim Tarihi: 04.09.2023

Yıldız Akgül, Ş., (2019). *İdare Hukuku*. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, s.289.

Yıldız, H., (2015). Türkiye’de Kadınların Siyasal Haklar Mücadelesi ve Nakiye Elgün. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Yılmaz, A., (2010). Osmanlı’dan Cumhuriyet’e kadın kimliğinin biçimlendirilmesi. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmalar Dergisi*, 9(20):191-212.

Yılmaz, F., (2021). Büyükşehir yönetimlerinde bütünleşmeci düzenlemelerin kırsal mahallere çok boyutlu etkisi. *Amme İdaresi Dergisi*, 54(2):121-155.

YSK (2023). 14 Mayıs 2023 Seçim İstatistikleri. Erişim Adresi:

<https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/14Mayis2023CBSecimIstatistik.pdf>
Erişim Tarihi: 25.07.2023

YSK (2023). 28 Mayıs 2023 Seçim İstatistikleri. Erişim Adresi:

<https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/28Mayis2023CBSecimiIkinciOylama>

Bulteni.pdf Erişim Tarihi: 20.09.2023

Yüksek Seçim Kurulunun 14 Mayıs 2023 Pazar Günü Yapılan Cumhurbaşkanlığı Seçimi ve 28. Dönem Milletvekili Genel Seçim Sonuçlarına İlişkin Kararı. Karar No: 2023/1255. Erişim Adresi:

<https://www.ysk.gov.tr/doc/karar/dosya/45639002/2023-1255.pdf>. Erişim Tarihi: 06.06.2023

Yüksel, M., (2021). Ak parti ve kadınların siyasal temsili. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 16(2):99-118.

Yüreğir Belediyesi (2023). Belediye Meclis Üyeleri. Erişim Adresi:

https://www.yuregir.bel.tr/Sayfa/10/BELEDIYE_MECLIS_UYELERI. Erişim Tarihi: 08.07.2023

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı : Tuğba DEMİR KESMECE

Doğum Tarihi :

E-mail :

Öğrenim Durumu : Yüksek Lisans

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Lisans	Kamu Yönetimi	Selçuk Üniversitesi	2007-2012
Yüksek Lisans	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi	Tarsus Üniversitesi	2020-2023

